Tietojenvaihdon parantaminen kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa
Työryhmämuistio

Rahoitusmarkkinat

VALTIOVARAINMINISTERIÖN JULKAISUJA – 2023:53

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:53

Tietojenvaihdon parantaminen kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa

Työryhmämuistio

Valtiovarainministeriö

Valtiovarainministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu
Distribution av publikationer

Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti
Beställningar av publikationer

Valtioneuvoston verkkokirjakauppa

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö
Tekijänoikeuslaki (404/1961) 9 § Tekijänoikeussuojaa vailla olevat teokset

ISBN pdf: 978-952-367-629-9
ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Kuvailulehti
30.6.2023

Tietojenvaihdon parantaminen kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa
Työryhmämuistio

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:53		**Teema**	Rahoitusmarkkinat
Julkaisija	Valtiovarainministeriö		
Yhteisötekijä	Valtiovarainministeriö		
Kieli	Suomi	**Sivumäärä**	121

Tiivistelmä

Työryhmä on laatinut toimintasuunnitelman ja luonnoksen hallituksen esitykseksi tietojenvaihdon tehostamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa. Työryhmä on ottanut työssään huomioon Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteet viranomaisten tietojenvaihdon parantamisesta sekä Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman vuosille 2020–2023. Työryhmän työskentely pohjautui valtiovarainministeriön 1.4.2022 julkaisemaan selvitykseen tietojenvaihdon parantamisesta kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa.

Työryhmä ehdottaa muutoksia ja täsmennyksiä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen sekä rahanpesurekisteritietojen käsittelyä koskeviin säännöksiin rekisteritietojen oikeellisuuden, ajantasaisuuden ja tietosuojasääntelyn vaatimustenmukaisuuden varmistamiseksi. Lisäksi työryhmä ehdottaa korjattavaksi suojelupoliisin tiedonsaannin puutteita, joita erityislainsäädäntöihin jäi suojelupoliisin tehtävien muututtua esitutkintaviranomaisesta tiedusteluviranomaiseksi. Myös työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantia ehdotetaan tehostettavaksi lisäämällä työ- ja elinkeinoministeriölle oikeus saada tietoja rahanpesurekisteristä kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa.

Sääntelymuutosten lisäksi työryhmä ehdottaa myös käytännön toimintaan muutoksia, jotka tehostaisivat viranomaisten ja rahanpesulain mukaisten valvojien tietojenvaihtoa.

Asiasanat	Rahoitusmarkkinat, rahanpesu, terrorisminvastainen toiminta, tietojenvaihto		
ISBN PDF	978-952-367-629-9	**ISSN PDF**	1797-9714
Asianumero	VN/13472/2022	**Hankenumero**	VM063:00/2022
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-629-9		

Presentationsblad
30.6.2023

Förbättring av informationsutbytet i den nationella verksamheten mot penningtvätt och finansiering av terrorism
Arbetsgruppens promemoria

Finansministeriets publikationer 2023:53		**Tema**	Finansmarknaden
Utgivare	Finansministeriet		
Utarbetad av	Finansministeriet		
Språk	Finska	**Sidantal**	121

Referat

Arbetsgruppen har utarbetat en handlingsplan och ett utkast till regeringens proposition om ett effektivare informationsutbyte i den nationella verksamheten mot penningtvätt och finansiering av terrorism. I sitt arbete har arbetsgruppen beaktat målen i Sanna Marins regeringsprogram om förbättrat informationsutbyte mellan myndigheter samt innehållet i åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet för åren 2020–2023. Arbetsgruppens arbetet grundade sig på en utredning om förbättringen av informationsutbytet i den nationella verksamheten mot penningtvätt och finansiering av terrorism, som finansministeriet publicerade den 1 april 2022.

Arbetsgruppen föreslår ändringar och preciseringar i bestämmelserna om behandling av registeruppgifter om verkliga förmånstagare samt i bestämmelserna om behandling av uppgifterna i penningtvättsregistret för att säkerställa att de är korrekta, aktuella och förneliga med dataskyddsbestämmelserna. Arbetsgruppen föreslår dessutom att bristerna i skyddspolisens tillgång till information rättas till. De uppkom i speciallagstiftningen efter att skyddspolisen blev underrättelsemyndighet i stället för förundersökningsmyndighet. Det föreslås också att arbets- och näringsministeriets tillgång till information ska effektiviseras genom att det får rätt att få uppgifter ur penningtvättsregistret i syfte att skydda den nationella säkerheten.

Utöver lagstiftningsändringarna föreslår arbetsgruppen också ändringar i den praktiska verksamheten som effektiviserar utbytet av information mellan myndigheter och övervakare enligt penningtvättslagen.

Nyckelord Finansmarknaden, penningtvätt, verksamhet mot terrorism, informationsutbyte

ISBN PDF	978-952-367-629-9	**ISSN PDF**	1797-9714
Ärendenummer	VN/13472/2022	**Projektnummer**	VM063:00/2022

URN-adress https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-629-9

Description sheet
30 June 2023

Improving the Exchange of Information in the National Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing
Working Group Memorandum

Publications of the Ministry of Finance 2023:53		**Subject**	Financial Markets
Publisher	Ministry of Finance		
Group author	Ministry of Finance		
Language	Finnish	**Pages**	121

Abstract

A working group appointed by the Ministry of Finance has drawn up an action plan and a draft government proposal for improving the exchange of information in the national prevention of money laundering and terrorist financing. In its work, the working group took into account the objectives laid down in the Government Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government to improve the exchange of information between authorities as well as the Action Plan for Tackling the Grey Economy and Economic Crime for 2020–2023. The Report on Improving the Exchange of Information in the National Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing, published by the Ministry of Finance on 1 April 2022, served as the basis for the working group's discussions.

The working group proposes amendments and clarifications to the provisions governing the processing of the register information on beneficial owners and the information contained in the money laundering register in order to ensure that the register information is correct and up to date and complies with the requirements of data protection regulations. The working group also proposes addressing the deficiencies in the Finnish Security and Intelligence Service's access to information that remained in the special legislation when the role of the Finnish Security and Intelligence Service changed from a criminal investigation authority to an intelligence authority. It is also proposed that the Ministry of Economic Affairs and Employment's access to information be improved by granting the Ministry the right to obtain information from the money laundering register for the purpose of protecting national security.

In addition to the legislative amendments, the working group also proposes such changes to practical activities that would make the exchange of information between the supervisory authorities defined in the Act on Preventing Money Laundering and Terrorist Financing and other authorities more efficient.

Keywords Financial markets, counter-terrorism, money laundering, exchange of information

ISBN PDF	978-952-367-629-9	**ISSN PDF**	1797-9714
Reference number	VN/13472/2022	**Project number**	VM063:00/2022

URN address https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-629-9

Sisältö

Valtiovarainministeriölle 8

1 Työryhmän toimintasuunnitelma tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa 12

1.1 Toimintasuunnitelman tausta ja tavoitteet 13

1.2 Toimintasuunnitelman rakenne ja sisältö 14

1.3 Työryhmän mandaatin asettamat reunaehdot 15

1.4 Lainsäädännölliset muutostarpeet, joita edistetään hallituksen esitysluonnoksessa 16

1.4.1 Edunsaajarekisterin tietojen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta koskevat muutosehdotukset 17

1.4.1.1 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 6 luku 5 § 17

1.4.1.2 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 18 ja 20 § 17

1.4.2 Rahanpesurekisterin tietojen käsittelyä koskevat muutosehdotukset 18

1.4.2.1 Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta 3 ja 4 § 19

1.4.2.2 Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta uusi 8 b § 21

1.4.3 Kansallisen turvallisuuden suojaamisen edellyttämät muutosehdotukset velvoitteidenhoitoselvitysten saamiseksi 22

1.4.3.1 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 19 § 23

1.4.3.2 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 § 23

1.4.3.3 Työtapaturma- ja ammattitautilaki 255 § 24

1.4.3.4 Työntekijän eläkelaki 205 § 25

1.4.3.5 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta 22 b § 25

1.4.4 Kansallisen turvallisuuden suojaamisen edellyttämät muut muutosehdotukset 25

1.4.4.1 Laki Finanssivalvonnasta 71 § 26

1.5 Lainsäädännölliset muutostarpeet, joita ei edistetä työryhmän hallituksen esitysluonnoksessa 27

1.5.1 EU-lainsäädännön täytäntöönpanon yhteydessä tarkasteltavat muutostarpeet 27

1.5.1.1 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 4 luku 4 § 28

1.5.1.2 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain soveltamisala sekä liiketoimen ja asiakkaan määritelmät 29

1.5.1.3 Verohallinnon tietojen hyödyntäminen rahanpesulain valvojien riskiperusteisessa valvonnassa 30

1.5.2 Laaja-alaista selvittämistä vaativat muutosehdotukset 30

1.5.2.1 Verotietojen hyödyntäminen ilmoitusvelvollisten toiminnassa 31

1.5.2.2 Ilmoitusvelvollisten asiakkaan tuntemista koskevien tietojen saaminen pankki- ja maksutilienvalvontajärjestelmästä tai vaihtoehtoisesti erillisen järjestelmän rakentaminen 31

1.5.2.3 Huolehtimisvelvollisilla olevan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvän tiedon oma-aloitteinen luovuttaminen myös muille viranomaisille kuin rahanpesun selvittelykeskukselle 32
1.5.3 Työryhmän mandaatin ulkopuolelle rajatut muutosehdotukset 32
1.5.3.1 Finanssivalvonnan tietojen luovuttaminen Verohallinnolle 33
1.5.3.2 Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiettyjen tietojen automaattinen yhdistäminen osaksi ytj.fi-palvelua 33
1.5.3.3 Rahanpesurekisterin tietojen laajempi hyödyntäminen 33
1.5.4 Muutostarpeet, joita ei edistetty muusta syystä 34
1.5.4.1 Käteisvarailmoitusten henkilötietojen luovuttaminen Finanssivalvonnalle ja Verohallinnolle 34
1.5.4.2 Ulosottolaitoksen rahanpesuun liittyvä tiedonsaantitarve 36
1.5.4.3 Harmaan talouden selvitysyksikön ilmiöselvitykset 36
1.5.4.4 Ilmoitusvelvollisten mahdollisuus saada operatiivista tietoa rahanpesun selvittelykeskukselta 37
1.6 Käytännön muutostarpeet tietojenvaihdon parantamiseksi 37
1.6.1 Tietojenvaihdon tehostaminen rahanpesun selvittelykeskuksen kanssa 38
1.6.1.1 Rahanpesun selvittelykeskuksen ja rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto 38
1.6.1.2 Rahanpesun selvittelykeskuksen ja ilmoitusvelvollisten välinen tietojenvaihto 39
1.6.2 Tietojenvaihdon tehostaminen suojelupoliisin kanssa 40
1.6.2.1 Suojelupoliisin ja rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto 40
1.6.2.2 Suojelupoliisin havaitsemien tietojenvaihtotarpeiden edistäminen sen toiminnan suunnittelussa 40
1.6.2.3 Suojelupoliisin ja ilmoitusvelvollisten tietojenvaihto 41
1.6.2.4 Suojelupoliisilla olevan tiedon tuottaminen kansalliseen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvioon 41
1.6.3 Tietojenvaihdon tehostaminen Ulosottolaitoksen kanssa 42
1.6.4 Tietojenvaihdon tehostaminen Ahvenanmaan ja Manner-Suomen välillä 42
1.6.4.1 Ahvenanmaan valvontaviranomaisten, Manner-Suomen viranomaisten ja rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto 42
1.6.4.2 Ahvenanmaan ja Manner-Suomen rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto 43

2 Luonnos hallituksen esitykseksi 44

Valtiovarainministeriölle

Valtiovarainministeriö asetti 21.6.2022 työryhmän tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa (jäljempänä *työryhmä*). Työryhmä asetettiin toimikaudelle 1.8.2022–30.4.2023. Työryhmän vastuuvalmistelija/esittelijä ja sihteeri vaihdettiin 22.8.2022 allekirjoitetulla muutospäätöksellä ja työryhmän toimikautta jatkettiin 14.6.2023 asti 27.3.2023 allekirjoitetulla muutospäätöksellä.

Työryhmän tehtävänä oli valmistella toimintasuunnitelma tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa. Toimintasuunnitelmassa tuli ottaa huomioon:

- valtiovarainministeriön laatiman tietojenvaihtoselvityksen[1] tuloksien ja ehdotuksien pohjalta valitut toimenpiteet tietojenvaihdon tehostamiseksi;
- toimenpiteiden täytäntöönpanosta vastaavat kansalliset tahot ja
- kansallisen turvallisuuden vaatimukset.

Työryhmän tehtävänä oli myös valmistella hallituksen esitys toimintasuunnitelmassa esitettyjen lainmuutostarpeiden edistämiseksi.

Työryhmän oli työssään otettava huomioon erityisesti seuraavat tavoitteet:

1. Hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan parannetaan tiedonvaihtoa ja tehostetaan valvontaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi.
2. Suomen lainsäädäntö mahdollistaa tehokkaan tietojenvaihdon viranomaisten kesken, viranomaisten ja yksityisen sektorin kesken sekä yksityisen sektorin sisällä.
3. Tietojenvaihtoa koskeva lainsäädäntö sovitetaan yhteen tietosuojasääntelyn sekä kilpailua koskevan sääntelyn kanssa.

1 Selvitys tietojenvaihdon parantamisesta kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa. Julkaistu 1.4.2022 osoitteessa: https://iulkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163966. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:18).

Päällekkäisen sääntelyn estämiseksi lainmuutostarpeiden osalta on otettava huomioon Euroopan komission heinäkuussa 2021 julkaisemat lainsäädäntöehdotukset, joilla uudistetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaa EU-lainsäädäntöä.

Työryhmän tulee työssään erityisesti arvioida:

I. Tietojenvaihtoselvityksessä havaittujen tietojenvaihdon kehittämisen käytännön muutostarpeiden toteuttamiskelpoisuus.
II. Tietojenvaihtoselvityksessä havaittujen lainmuutostarpeiden toteuttamiskelpoisuus huomioiden tietosuojasääntelyn ja kilpailuoikeuden sääntelyn asettamat käsittelyä koskevat edellytykset sekä EU-tasoinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva sääntely.

Työryhmän kokoonpano oli seuraava:

Puheenjohtaja, finanssineuvos, yksikön päällikkö, Jaana Vehmaskoski, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen yksikkö, rahoitusmarkkinaosasto, valtiovarainministeriö

Vastuuvalmistelija/esittelijä, erityisasiantuntija Elise Luovula, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen yksikkö, rahoitusmarkkinaosasto, valtiovarainministeriö

Sihteeri, suunnittelija Mia Pietarinen, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen yksikkö, rahoitusmarkkinaosasto, valtiovarainministeriö

Jäsenet:

Lainsäädäntöneuvos Maarit Pihkala, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen yksikkö, rahoitusmarkkinaosasto, valtiovarainministeriö

Hallitusneuvos Ismo Mäenpää, tulliyksikkö, vero-osasto, valtiovarainministeriö

Erityisasiantuntija Veera Koski-Ekstén, henkilöverotusyksikkö, vero-osasto, valtiovarainministeriö, 10.4.2023 asti

Neuvotteleva virkamies Minna Upola, vero-osasto, valtiovarainministeriö, 10.4.2023 lähtien

Erityisasiantuntija Mika Junninen, oikeusministeriö

Poliisiylitarkastaja Sami Nevalainen, sisäministeriö

Johtava asiantuntija Nadine Hellberg-Lindqvist, työ- ja elinkeinoministeriö

Ylitarkastaja Asta Mykkänen (varajäsen ylitarkastaja Raisa Badiali), Etelä-Suomen aluehallintovirasto, 15.12.2022 asti

Ylitarkastaja Johanna Niskanen (varajäsen ylitarkastaja Miika Remes), Etelä-Suomen aluehallintovirasto, 15.12.2022 lähtien

Riskiasiantuntija, lakimies Viivi Jantunen (varajäsen lakimies Marjaana Hassinen), Finanssivalvonta, 15.11.2022 asti

Toimistopäällikkö Pekka Vasara, Finanssivalvonta, 15.11.2022 lähtien

Ylitarkastaja Lotta Järvinen (varajäsen rikostarkastaja Jaakko Christensen), keskusrikospoliisi

Kilpailuasiainneuvos Mika Hermas, Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Lakimies Sami Sihvonen (varajäsen erityisasiantuntija Maria Koivusalo), Patentti- ja rekisterihallitus

Poliisitarkastaja Jari Yli-Pelkonen, Poliisihallitus

Ylitarkastaja Milka Tornberg-Nyman (varajäsen ylitarkastaja Sari Ikkala), Poliisihallitus, Arpajaishallinto

Ylitarkastaja Matti Köngäs (varajäsen tutkija Saara Rundgren), suojelupoliisi, 30.4.2023 asti

Tutkija Vilma Mäki-Kuhna (varajäsen tutkija Veli Saarinen), suojelupoliisi, 1.5.2023 lähtien

Ylitarkastaja Eveliina Ervasti (varajäsen ylitarkastaja Heikki Partanen), Tietosuojavaltuutetun toimisto, 3.2.2023 asti

Ylitarkastaja Heikki Partanen, Tietosuojavaltuutetun toimisto, 3.2.2023 lähtien

Tulliylitarkastaja Camilla Söderman-Kylänpää, Tulli

Hallintovouti Emmi Salo, Ulosottolaitos

Ylitarkastaja Salla Autio (varajäsen ylitarkastaja Jarkko Mäki), Verohallinto

Apulaisjohtaja Marko Niemelä, Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö

Johtava asiantuntija Mika Linna, Finanssiala ry

Tarkastusjuristi Kristiina Sare (varajäsen pääsihteeri Niko Jakobsson), Suomen Asianajajaliitto

Country AML Responsible Finland Anu Torkkeli, Nordea

Yksikönpäällikkö Riitta Alakiuttu (varajäsen yksikönpäällikkö Tomi Immonen), OP

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana 15 kertaa. Osa kokousten asialistoilla olleista aiheista käsiteltiin kirjallisessa menettelyssä. Työryhmä kuuli työskentelynsä aikana seuraavia asiantuntijoita ja tahoja:

Hallitussihteeri Anna Gau, puolustusministeriö

Lakimies Ellinore Lindqvist, Ahvenanmaan maakunnan hallitus

Rikoskomisario Kristian Meismaa, keskusrikospoliisi, rahanpesun selvittelykeskus

Päällikkö Annelie Karlberg, Lotteriinspektionen

Lakimies Antti Wahlroos, suojelupoliisi

Tulliylitarkastaja Iisakki Anttila, Tulli

Hallintovouti Mari Palmqvist, Ulosottolaitos

Johtava asiantuntija Taito von Konow ja johtava asiantuntija Kalle Hirvonen, Verohallinto

Juristi Jarkko Mikkola ja asiantuntija Teemu Aunola, Veikkaus Oy

Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen viranomaisyhteistyöryhmä

Työryhmän työtä on lisäksi avustanut säädösvalmisteluavustaja Emilia Rajaniemi valtiovarainministeriöstä.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa yksimielisen muistionsa kunnioittavasti valtiovarainministeriölle.

Helsingissä 14.6.2023

1 Työryhmän toimintasuunnitelma tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa

Toimintasuunnitelmassa esitetään toimenpiteitä tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa. Työryhmän esittämät toimenpiteet tietojenvaihdon tehostamiseksi ovat sekä lainsäädännöllisiä että käytännön toimia. Vastuu kunkin toimenpiteen toteuttamisesta on kirjattu toimintasuunnitelmaan. Toimenpiteiden toteutumista seurataan ja niistä raportoidaan kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen viranomaisyhteistyöryhmässä. Viranomaisyhteistyöryhmän kokouksessa 25.4.2023 tehdyn päätöksen mukaisesti seurannannan ja raportoinnin toteuttamistavoista päätetään erikseen sen jälkeen, kun tietojenvaihtotyöryhmän työ on saatettu loppuun ja työryhmän muistio julkaistu.

Toimintasuunnitelman tarkoituksena on tehostaa tietojenvaihtoa viranomaisten, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisesta annetun lain (444/2017) 7 luvun 1 §:n mukaisten valvojien (jäljempänä *rahanpesulain mukaiset valvojat*) ja ilmoitusvelvollisten välillä. Toimintasuunnitelmassa toimenpide-ehdotukset on pyritty koostamaan siten, että asiakokonaisuudet olisivat mahdollisimman helposti hahmotettavissa.

Toimintasuunnitelmassa ehdotetaan muun muassa edunsaajarekisterin tietojen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta edistäviä lainmuutoksia, sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevan rekisterin (jäljempänä *rahanpesurekisteri*) tietojen käsittelyä koskevia lainmuutoksia. Oman kokonaisuutensa toimintasuunnitelmassa muodostavat esitetyt tietojenvaihdon tehostamistoimenpiteet, jotka liittyvät oikeuteen saada ulkomaalaisten yritysostojen seurantaan rahanpesurekisterin tietoja kansallisen turvallisuuden tarkoituksessa. Lisäksi ehdotetaan suojelupoliisin tiedonsaantiin liittyviä korjaustoimenpiteitä, jotka johtuvat suojelupoliisin roolista tiedusteluviranomaisena. Viranomaisten välinen tietojenvaihto ei tehostu yksinomaan lakeja säätämällä ja muuttamalla, vaan huomiota tulee kiinnittää myös siihen, miten jo olemassa olevia tiedonsaanti- ja tiedonluovutusnormeja sovelletaan käytännössä. Toimintasuunnitelmassa on muun muassa esitetty käytännön toimenpiteitä tietojenvaihdon

tehostamiseksi rahanpesun selvittelykeskuksen ja suojelupoliisin kanssa sekä Ahvenanmaan valvontaviranomaisten, Manner-Suomen viranomaisten ja rahanpesulain mukaisten valvojien välillä.

1.1 Toimintasuunnitelman tausta ja tavoitteet

Työryhmän laatima toimintasuunnitelma on syntynyt valtiovarainministeriön huhtikuussa 2022 julkaisemaa selvitystä hyödyntäen. Selvitys koski tietojenvaihdon parantamista kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa[2] (jäljempänä *tietojenvaihtoselvitys*). Tarve tietojenvaihtoselvityksen tekemiseen nousi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen viranomaisyhteistyöryhmässä. Viranomaisten tietojenvaihdon parantamisen tavoite on myös kirjattu Sanna Marinin hallitusohjelmaan sekä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan vuosille 2020–2023.

Työryhmän tuli asettamispäätöksen mukaisesti selvittää, miten tietojenvaihtoa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä voidaan tehostaa ja tässä työssä tietojenvaihtoselvitys, sen tulokset sekä kehittämisehdotukset olivat keskiössä. Työryhmän toimintasuunnitelman lähtökohtana on arvioida tietojenvaihtoselvityksen tuloksia ja kehittämisehdotuksia sekä esittää konkreettiset toimet tietojenvaihdon tehostamisen käynnistämiseksi. Selvitystyötä jatkettiin työryhmässä, sillä tietojenvaihtoselvityksen kehittämisehdotuksia ei oltu vielä tarkasteltu tietosuoja- tai kilpailulainsäädännön näkökulmasta. Koska tiedonsaajan intressi saada tieto salassa pidettävästä asiasta tulee olla painavampi kuin se intressi, jota salassapitosäännöksellä suojataan, asettavat tietosuoja- ja kilpailulainsäädäntö käsittelylle edellytyksiä, jotka osaltaan rajaavat sitä, miltä osin ja millä keinoilla tietojenvaihtoselvityksessä esitettyjä henkilötietojen käsittelyä koskevia ehdotuksia ja tarpeita on mahdollista toteuttaa. Tietosuojalainsäädäntö asettaa edellytykset sille, mitä tulee noudattaa, jos salassa pidettävät tai muut tiedot sisältävät henkilötietoja. Henkilötieto pitää suojata asianmukaisesti, mutta kuitenkaan henkilötieto ei vielä tee siitä salassa pidettävää, vaan viranomaisen salassa pidettävien asiakirjojen käsittelystä on säädetty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), joka on myös otettu huomioon työryhmän selvitystyössä.

2 Selvitys tietojenvaihdon parantamisesta kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa. Julkaistu 1.4.2022 osoitteessa: https://iulkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163966. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:18).

Toimintasuunnitelmassa otetaan huomioon myös kansallisen turvallisuuden suojaamisen vaatimukset tietojenvaihdossa. Suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksiin jäi tiedustelulakien (HE 202/2017 vp[3]) voimaantulon jälkeen merkittäviä puutteita, ja työryhmän asettamisen yhteydessä pidettiin tärkeänä korjata nämä puutteet. Tavoitteena on korjata merkittävimmät puutteet, jotka kohdistuvat verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettuun lakiin (1346/1999), Finanssivalvonnasta annettuun lakiin (878/2008) sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettuun lakiin (1207/2010) ja eräisiin sosiaalivakuuttamista koskeviin lakeihin. Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettuun lakiin ehdotetaan täydennettäväksi Harmaan talouden selvitysyksikölle oikeus laatia suojelupoliisille velvoitteidenhoitoselvityksiä, mikä edellyttäisi muutoksia myös sosiaalivakuuttamista koskevien lakien tietojenvaihtoa koskeviin säännöksiin.

1.2 Toimintasuunnitelman rakenne ja sisältö

Työryhmän toimintasuunnitelma jakautuu kolmeen osaan: lainsäädännöllisiin muutostarpeisiin, joita ehdotetaan edistettäväksi hallituksen esityksellä; muutostarpeisiin, joita ei esitetä edistettäväksi tässä hankkeessa sekä tietojenvaihdon tehostamisen käytännön muutostarpeisiin. Toimintasuunnitelma sisältää lisäksi luonnoksen hallituksen esitykseksi työryhmän esittämistä lakimuutoksista.

Kaikkia työryhmän käsiteltävänä olleita lainmuutostarpeita ei katsottu mahdolliseksi edistää hallituksen esityksellä. Esteet edistämiselle liittyivät muun muassa tulevaan EU-lainsäädäntöön ja muutostarpeiden laajuuteen, jotka kävivät ilmi vasta työryhmän käsittelyssä. Tiettyjä tietojenvaihtoselvityksessä esitettyjä muutostarpeita oli myös rajattava työryhmän mandaattiin kuulumattomiksi tietosuojasta johtuen. Joissain tapauksissa, etenkin uutta teknologiaa ehdotettaessa, arvioitiin ehdotusten aiheuttavan – henkilötietojen käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset huomioon ottaen – luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta korkean riskin. Työryhmä ei tällaisissa tapauksissa nähnyt edellytyksiä edistää sääntelymuutosta työryhmälle varattujen resurssien ja aikataulun puitteissa.

Toimintasuunnitelman käytännön muutostarpeet sisältävät toimenpide-ehdotuksia tietojenvaihdon tehostamiseksi sekä viranomaisten välillä että viranomaisten, rahanpesulain mukaisten valvojien ja ilmoitusvelvollisten välillä. Työryhmässä arvioitiin kuitenkin vain pintapuolisesti tietojenvaihtoselvityksessä havaittujen viranomaisten ja

3 Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_202+2017.aspx.

ilmoitusvelvollisten välisen yhteistyön (nk. Public-Private-Partnership, jäljempänä *PPP-yhteistyö*) kehittämistarpeita, sillä Suomessa on toiminut lokakuusta 2020 lähtien PPP-yhteistyön kehittämiseen keskittyvä FAMLIT-yhteistoimintaryhmä (Finnish Anti-Money Laundering Intelligence Task Force). Lisäksi PPP-yhteistyö on huomioitu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman hankkeessa 4.2c: Rahanpesun torjunnan viranomaisten ja yksitysen sektorin yhteistyöryhmän toimintamallien kehittäminen. FAMLIT-yhteistoimintaryhmässä on tarkoitus luoda toimintamallit FAMLIT-yhteistoimintaryhmän toiminnan vakiinnuttamiseksi ja syventämiseksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain, tietosuojalainsäädännön sekä kilpailuoikeuden asettamat vaatimukset huomioiden.

Käytännön muutostarpeet on esitetty toimintasuunnitelmassa viranomaisittain. Ensin on kuvattu tietojenvaihdon nykytilaa lyhyesti, jonka jälkeen esitelty toimenpiteet tietojenvaihdon tehostamiseksi sekä vastuutahot, jotka ovat keskeisiä toimenpiteiden toteuttamisessa. Käytännön muutostarpeissa ei ole huomioitu toimenpiteiden aikataulutusta, sillä suurin osa käytännössä toteutettavista toimenpiteistä on luonteeltaan jatkuvia.

1.3 Työryhmän mandaatin asettamat reunaehdot

Työryhmän asettamispäätöksessä edellytettiin, että työryhmän työskentelyssä otetaan huomioon tietosuojalainsäädäntö, kilpailua koskeva sääntely ja tuleva EU-sääntely.

Työryhmässä tietosuojaa koskevat kysymykset käsiteltiin huolellisesti jokaisen muutostarpeen yhteydessä. Muutostarpeista käytiin tarkentavia keskusteluja työryhmän tietosuojavaltuutetun toimistoa edustavan jäsenen kanssa sekä kuultiin eri viranomaisten tietosuoja-asiantuntijoita. Vaikka kaikkia toivottuja sääntelymuutostarpeita ei ollut työryhmän aikataulun vuoksi mahdollista viedä hallituksen esitysluonnokseen, on työryhmän selvitystyö ollut niidenkin osalta merkittävä. Nämä hallituksen esitysluonnoksesta pois jääneet sääntelymuutostarpeet on kuitenkin työryhmämuistiossa nostettu esille, jotta ne voitaisiin ottaa paremmin huomioon tulevaisuuden tietojenvaihdon tehostamiseen liittyvissä hankkeissa.

Kilpailua koskeva sääntely huomioitiin työryhmässä tarkasteltaessa viranomaisen mahdollisuuksia luovuttaa tietoa oma-aloitteisesti. Työryhmä ei esitä sellaisia lainmuutosehdotuksia, joissa olisi yhtymäkohtia kilpailua koskevaan lainsäädäntöön. Kilpailulain (948/2011)[4] 39 §:n 1 momentin 8 kohta on esimerkki siitä, miten tietojenluovutus on kytketty Verohallinnon lakisääteisiin tehtäviin.

4 Kilpailulaki: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110948

Neljäs rahanpesudirektiivi[5] siihen viidennellä rahanpesudirektiivillä[6] tehtyine muutoksineen ollaan korvaamassa Euroopan komission 20.7.2021 antamilla säädösehdotuksilla, jotka sisältävät myös ehdotuksia koskien tietojenvaihtoa. Työryhmässä katsottiin, että on tarkoituksenmukaista odottaa tulevaa EU-sääntelyä ja sen täytäntöönpanoa eikä päällekkäisiä muutosehdotuksia ole tarpeen tehdä tässä vaiheessa.

1.4 Lainsäädännölliset muutostarpeet, joita edistetään hallituksen esitysluonnoksessa

Työryhmä esittää lainsäädännöllisiä muutoksia edistettäväksi hallituksen esitysluonnoksella. Jäljempänä esitetään lyhyet kuvaukset muutoksista, joita yksittäisiin lakeihin ehdotetaan. Näitä ei ole tarkoituksenmukaista esitellä toimintasuunnitelmassa laajemmin, sillä työryhmämuistion 2 lukuun on sisällytetty näitä muutosehdotuksia koskeva luonnos hallituksen esitykseksi.

Työryhmän ehdottamat lakimuutokset kohdentuvat seuraaviin lakeihin

1. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017, jäljempänä myös *rahanpesulaki*)
2. Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017)
3. Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta (172/2012)
4. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta (1346/1999)
5. Laki Finanssivalvonnasta (878/2008)
6. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010)
7. Työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
8. Työntekijän eläkelaki (395/2006)
9. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta (555/1998)

5 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/849 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/60/EY ja komission direktiivin 2006/70/EY kumoamisesta. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32015L0849.

6 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32018L0843.

1.4.1 Edunsaajarekisterin tietojen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta koskevat muutosehdotukset

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvien rikosten selvittämisen, epäiltyjen jäljittämisen ja asiakkaan tuntemisen kannalta on tärkeää, että oikeushenkilöiden ja oikeudellisten järjestelyjen tosiasiallisia edunsaajia koskevan edunsaajarekisterin tiedot ovat tarkat ja ajantasaiset, sillä jotkin tahot saattavat yrittää salata henkilöllisyytensä monimutkaisten yritysrakenteiden taakse. Viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan mukaan ”jäsenvaltioiden on edellytettävä, että keskitetyn rekisterin sisältämät tiedot ovat riittävät, tarkat ja ajantasaiset, sekä jäsenvaltioiden on otettava käyttöön mekanismeja tietojen säilyttämistä varten. Tällaisiin mekanismeihin on sisällyttävä se, että ilmoitusvelvolliset ja, jos se on tarkoituksenmukaista ja siltä osin kuin tällä vaatimuksella ei tarpeettomasti puututa niiden tehtäviin, toimivaltaiset viranomaiset velvoitetaan ilmoittamaan kaikista eroavuuksista, joita ne havaitsevat keskitetyissä rekistereissä saatavilla olevien tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen ja saatavillaan olevien tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen välillä.”

1.4.1.1 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 6 luku 5 §

Rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla ilmoitusvelvollisten ja valvontaviranomaisten tekemillä ns. valvontailmoituksilla on keskeinen merkitys Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisterissä ylläpitämien tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden varmistamisessa. Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin rekisterin ylläpitäjälle tehtävän ilmoituksen sisällön osalta paremmin vastaamaan viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan edellytystä. Ilmoitusvelvolliset ja toimivaltaiset viranomaiset velvoitettaisiin ilmoittamaan kaikista eroavuuksista, joita ne havaitsevat edunsaajarekisterissä saatavilla olevien sekä heillä itsellään olevien tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen välillä.

1.4.1.2 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 18 ja 20 §

Patentti- ja rekisterihallitus saa tällä hetkellä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuteen ja ajantasaisuuteen liittyviä tietoja pääasiassa rahanpesulaissa säädettyjen valvontailmoitusten kautta.

Työryhmä ehdottaa lakiin lisättäväksi Verohallinnolle oma-aloitteista tiedonluovutusoikeutta niiden tietojen osalta, jotka voivat olla tarpeellisia tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tiedonsaantioikeus on rajattava vain sellaisiin verotustietoihin verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi yrityksen osakkeiden omistajia ja omistusosuuksia koskevat tiedot. Voimassa olevan

verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohdan perusteella Verohallinto voi oma-aloitteisesti antaa Patentti- ja rekisterihallitukselle verotustietoja ainoastaan säätiövalvontaa ja tilintarkastusvalvontaa koskevilta osin sekä saman pykälän 12 kohdan nojalla siltä osin kuin Patentti- ja rekisterihallitus toimii rahanpesulaissa tarkoitettuna valvontaviranomaisena. Voimassa oleva laki ei siten mahdollista sitä, että Verohallinto voisi antaa oma-aloitteisesti Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.

Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 20 § ei myöskään mahdollista sitä, että Verohallinto voisi antaa pyynnöstä Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.Verohallinto voi pyynnöstä antaa Patentti- ja rekisterihallitukselle verotustietoja ainoastaan säätiövalvontaa ja tilintarkastusvalvontaa koskevilta osin sekä siltä osin kuin Patentti- ja rekisterihallitus toimii rahanpesulaissa tarkoitettuna valvontaviranomaisena. On tarpeen säätää Patentti- ja rekisterihallituksen oikeudesta saada pyynnöstä sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tiedonsaantioikeus on rajattava välttämättömiin tietoihin, joilla on merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.

1.4.2 Rahanpesurekisterin tietojen käsittelyä koskevat muutosehdotukset

Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnassa sekä ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain käytännön soveltamiseen liittyen on noussut esiin muutostarpeita, joita työryhmä on päättänyt edistää lainsäädäntömuutoksin. Muutostarpeet liittyvät rahanpesurekisterin tietojen lainmukaiseen käsittelyyn, jota työryhmässä on nähty tarpeen täsmentää muun muassa tietojen keräämisen, tallentamisen, säilyttämisen ja luovuttamisen osalta. Rahanpesurekisteriin kerätään henkilötietoja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten. Henkilötietoja käsitellään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla.

Työryhmä on huomioinut lisäksi sen, mitä hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain, valtion etuosto-oikeudesta eräillä alueilla annetun lain ja etuostolain 1 §:n muuttamisesta (HE 222/2022 vp[7]) on lausuttu muista viranomaisista, joilla voi olla suojelupoliisin lisäksi vastuita kansallisen turvallisuuden varmistamisessa. Edellä mainitun hallituksen esityksen perusteluiden mukaan suojelupoliisin lisäksi on myös muita viranomaisia, jotka voivat vastata kansallisen turvallisuuden varmistamisesta, mistä syystä tietojen luovutus tätä tehtävää varten tulisi olla lain tasolla mahdollista.

1.4.2.1 Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta 3 ja 4 §

3 §:n 3 momentin muuttaminen

Työryhmä ehdottaa, että rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:n 3 momentissa oleva ilmaisu ”siitä henkilöstä” muutetaan ilmaisuksi ”niistä henkilöistä”. Epäilyttävästä liiketoimesta tehtävässä ilmoituksessa on usein mainittu useita henkilöitä, joiden tietojen tallentaminen on välttämätöntä rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Ehdotuksen tarkoituksena on täten selkeyttää oikeustilaa.

Lisäksi lain nykyinen sanamuoto ei mahdollista sellaisen valokuvan, jota on käsitelty erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen, tallettamista rahanpesurekisteriin. Kyseinen tallettaminen voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun henkilön kuvaa käsitellään poliisin järjestelmissä, jotta voitaisiin selvittää kuvassa olevan henkilön oikea henkilöllisyys tai sitä, onko olemassa viitteitä kuvallisen asiakirjan väärentämisestä. Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (jäljempänä *EU:n yleinen tietosuoja-asetus*) 9 artiklan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä koskevaan käsittelyyn kuuluu muun muassa biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 51 johdantokappaleessa kuitenkin todetaan, että valokuvien käsittelyä ei olisi automaattisesti katsottava henkilötietojen erityisryhmien käsittelyksi, koska valokuvat kuuluvat biometristen tietojen määritelmään ainoastaan siinä tapauksessa, että niitä käsitellään erityisin teknisin menetelmin, jotka mahdollistavat luonnollisen henkilön yksilöllisen tunnistamisen tai todentamisen. Myös henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*) 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa on määritelty biometriset tiedot siten, että biometrisillä tiedoilla tarkoitetaan luonnollisen

7 Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_222+2022.aspx.

henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuja henkilötietoja, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä säädetään erityisiä henkilötietoja koskevasta käsittelystä, joihin myös biometriset tiedot lukeutuvat. Rikosasioiden tietosuojalaki edellyttää biometristen henkilötietojen käsittelyltä, että siitä on säädetty lailla, käsittely on välttämätöntä ja rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu.

Työryhmä ehdottaa nykyistä rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:n 3 momentin 17 kohtaa muutettavaksi vastaamaan paremmin tietosuojasääntelyn vaatimuksia seuraavasti: "*valokuva henkilön tunnistamista varten, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Myös valokuvan käsittely erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen on sallittua, jos se on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä*".

Työryhmä ehdottaa 3 pykälän 3 momenttiin lisättäväksi uutta 18 ja 19 kohtaa. Rahanpesun selvittelykeskuksen terrorismin rahoittamisen torjunnan tehtäviin liittyen henkilön poliittisen mielipiteen, uskonnollisen vakaumuksen tai etnisen alkuperän tallettaminen rahanpesurekisteriin on tietyissä tilanteissa välttämätöntä. Henkilön osallistumisesta terroristisen ryhmän toimintaan käy usein ilmi hänen poliittinen mielipiteensä ja/tai uskonnollinen vakaumuksensa. Asian tarkkarajainen ja ennakoitava sääntely edellyttää, että rahanpesun selvittelykeskuksesta annettuun lakiin lisätään nimenomainen kirjaus kyseisten erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä, sillä henkilön poliittisen mielipiteen, uskonnollisen vakaumuksen ja etnisen alkuperän tallentaminen ja muu käsittely on välttämätöntä selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi.

3 §:n 7 momentin muuttaminen

Kun rahanpesun selvittelykeskuksen tietojen ja mahdollisten lisäselvitysten myötä jotain asiaa tulee tarkemmin selvitellä, avataan sille selvittelykokonaisuus ("ns. juttu"). Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on luonteeltaan sellainen, että sen sisältämät tiedot tai rahanpesun selvittelykeskuksen muulla tavalla vastaanottamat tiedot voidaan liittää osaksi selvittelykokonaisuutta. Tällä hetkellä tiedot on poistettava rahanpesurekisteristä kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun tieto on saapunut rahanpesun selvittelykeskukseen. Työryhmä ehdottaa säädettäväksi, että jatkossa tiedot poistettaisiin rahanpesurekisteristä kymmenen vuoden kuluttua lukien selvittelykokonaisuuden, ns. jutun, johon tietty tietosisältö on siirretty, avaamisesta. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että "tasan kymmenen vuoden" aikaraja olisi syytä korvata viittauksella kalenterivuoden päättymiseen, sillä muutoin ilmoituksia jouduttaisiin teoriassa poistamaan päivittäin.

4 §:n 4 momentin muuttaminen

Työryhmä ehdottaa rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 4 momenttiin lisättäväksi tiedonsaantioikeudet rahanpesurekisteristä siten, että Finanssivalvonnan ja Euroopan keskuspankin olisi mahdollista saada tietoja rahanpesun selvittelykeskukselta luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivin[8] edellyttämällä tavalla. Tietoja voitaisiin pyytää rahanpesun selvittelykeskukselta Euroopan keskuspankin hoitaessa luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvää politiikkaa koskevien erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille annetussa neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1024/2013 tarkoitettuja tehtäviä, sekä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014) rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskin arvioimista edellyttävien tehtävien suorittamiseksi. Muutoksella pantaisiin täytäntöön kansallisesti luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivin 117 artiklan 5 kohta. Näin varmistettaisiin mainitun direktiivin kohdan mukainen tietojenvaihto rahanpesun selvittelykeskuksen, rahanpesulain mukaisten valvojien ja luottolaitosten valvontaviranomaisen välillä.

1.4.2.2 Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta uusi 8 b §

Rahanpesurekisterin tietoja voidaan luovuttaa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 4 momentin perusteella. Työryhmä ehdottaa, että ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annettuun lakiin lisättäisiin uusi tiedonsaantioikeuksia koskeva 8 b §.

Ehdotettu uusi 8 b § on tarpeellinen, jotta rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 4 momentin perusteella rahanpesun selvittelykeskus voisi luovuttaa tietoja työ- ja elinkeinoministeriölle kansallisen turvallisuuden tarkoituksessa. Ehdotuksessa on huomioitu hallituksen esityksessä (HE 222/2022 vp) edellä 1.4.2 kohdassa tarkemmin esitetyt perustelut. Ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain tarkoituksena on seurata ja erittäin tärkeän kansallisen edun vaatiessa rajoittaa vaikutusvallan siirtymistä ulkomaalaisille sekä ulkomaalaisille yhteisöille ja säätiöille seurannan kohteena olevissa yrityksissä. Erittäin tärkeällä kansallisella edulla tarkoitetaan erityisesti sotilaallisen maanpuolustuksen ja muiden yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista, mutta myös ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden ja kansallisen turvallisuuden varmistamista.

Ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta ja niitä koskevista vahvistusprosesseista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä poikkihallinnollisen viranomaisverkoston kanssa. Turvallisuuskriittisiin yrityksiin kohdistuvia ulkomaalaisten yritysostoja ja sijoituksia

8 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/878 direktiivin 2013/36/EU muuttamisesta vapautettujen yhteisöjen, rahoitusalan holdingyhtiöiden, rahoitusalan sekaholdingyhtiöiden, palkitsemisen, valvontatoimenpiteiden ja -valtuuksien sekä pääoman ylläpitämistoimenpiteiden osalta.

seurataan järjestelmällisesti. Ulkomaalaisten yritysostojen seurannan tarkoituksena on suojata kansallista turvallisuutta, näin ollen lain tavoitteet ovat yhteneväiset rahanpesurekisterin tietojen käyttötarkoituksen kanssa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/452 unioniin tulevien ulkomaisten suorien sijoitusten seurantaan tarkoitettujen puitteiden perustamisesta on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä ja se edellyttää myös ulkomaisten sijoitusten rahoituksen alkuperän selvittämistä kansallisissa seurantamekanismeissa. EU:n oma ulkomaisten sijoitusten seurantamekanismi on ollut voimassa täysimääräisesti 11.10.2020 lukien ja sen edellyttämä kansallinen yhteyspiste tiedonvaihtamiseksi jäsenvaltioiden ja komission välillä on perustettu työ- ja elinkeinoministeriöön.

1.4.3 Kansallisen turvallisuuden suojaamisen edellyttämät muutosehdotukset velvoitteidenhoitoselvitysten saamiseksi

Tiedustelulakien voimaantulon myötä suojelupoliisilta poistettiin esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentista ja poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:stä ilmenevästi rikosten selvittämistehtävä, eikä suojelupoliisi ole enää laissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n mukaan suojelupoliisin tehtävänä on kuitenkin edelleen estää rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Näihin lukeutuvat myös rikoslain 34 a luvussa säädetyt terrorismirikokset, mukaan lukien terrorismin rahoittamista koskevat rikokset.

Tietojenvaihtoselvityksessä esitettiin, että verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:ää tulisi muuttaa, jotta Verohallinto voisi luovuttaa tietoja suojelupoliisille. Lain 19 §:n rajautuessa sanamuotonsa mukaisesti oikeuteen luovuttaa tietoja esitutkintaviranomaisille, ei säännös enää muodosta oikeutta antaa tietoja suojelupoliisille rikosten ennalta estämiseksi. Suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksien palauttamisella entisen laajuisiksi rikoksen estämisessä on suuri merkitys kansallisen turvallisuuden suojaamiskyvyn kannalta, sillä eräiden seurauksiltaan erityisen vahingollisten ja laajakantoisten rikosten, esimerkiksi vakoilu- ja valtiopetosrikosten estämistehtävä on poliisihallinnossa osoitettu ainoastaan suojelupoliisille ja lisäksi suojelupoliisi toimii terrorismin torjunnasta päävastuullisena viranomaisena.

Lisäksi tietojenvaihtoselvityksessä esitettiin kehittämisehdotuksena, että useaa eri lakia olisi muutettava, jotta suojelupoliisi voisi saada kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi käyttöönsä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n mukaisia velvoitteidenhoitoselvityksiä. Jäljempänä esitellään työryhmän ehdottamat lakimuutokset.

1.4.3.1 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 19 §

Verohallinnon tietojen luovuttaminen suojelupoliisille

Työryhmä ehdottaa, että verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:ään lisättäisiin uusi 4 kohta, jonka nojalla Verohallinto voisi luovuttaa verotusta koskevia tietoja suojelupoliisille. Kohdan mukaan tietoja voisi luovuttaa suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Kun kansallisen turvallisuuden suojaaminen lisätään tietojen luovutusperusteeksi, huomioitaisiin tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) myötä poliisin tehtävissä tapahtuneet muutokset sekä palautettaisiin mahdollisuus luovuttaa tietoja rikosten estämiseksi. Lisäksi pykälän otsikointia tarkennettaisiin vastaamaan ehdotettua sisältöä.

Verohallinnossa käsiteltävillä tiedoilla voi tapauskohtaisesti olla erittäin suuri merkitys suojelupoliisin toiminnalle. Kyse voi olla esimerkiksi epäillystä pakotteiden kiertämisestä, terrorismin rahoittamisesta tai hybridivaikuttamisesta. Verotusta koskevat tiedot ovat tärkeitä, kun arvioidaan taloudellista toimintaa, tai muita taloudellisia hankkeita, joiden epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Näihin tärkeisiin tietoihin lukeutuvat Verohallinnon rekisterissä olevat tavanomaiset säännönmukaista verotusta koskevat tiedot, mutta myös muut verovalvonnan ja Verohallinnon erityisvalvonnan yhteydessä keräämät tiedot. Verohallinto kerää ja saa verovalvonnan yhteydessä sellaista tietoa, jota ei ole saatavissa muista tietolähteistä. Vertailukohdaksi voidaan ottaa talousrikostutkintaa suorittavat esitutkintaviranomaiset, joiden työssä erilaiset verotusta koskevat tiedot ovat usein välttämättömiä, kun arvioidaan erilaisia taloudellisia toimijoita. Sama pätee myös sellaisten toimijoiden ja taloudellisten hankkeiden arviointiin, joissa on kyse mahdollisesta kansallista turvallisuutta vaarantavasta toiminnasta.

1.4.3.2 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä 6 §

Työryhmä ehdottaa Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaa täydennettäväksi siten, että Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaan toimintaan. Velvoitteidenhoitoselvityksessä kuvataan organisaation välittömät ja välilliset organisaatio- ja organisaatiohenkilökytkennät. Tämän kaltaisen ajantasaisen ja kattavan kokonaiskuvan saaminen organisaatiosta on ensisijaisen tärkeää, kun selvitetään sellaisten taloudellisten toimijoiden taustoja, joiden epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Muutokset tehostaisivat suojelupoliisin edellytyksiä torjua esimerkiksi terrorismia ja joukkotuhoaseiden leviämistä (proliferaatiota) sekä näiden rahoitusta. Velvoitteidenhoitoselvitykset olisivat myös tärkeitä selvitettäessä yritysjärjestelyitä, joiden epäillään liittyvän vieraan valtion vaikuttamistoimintaan.

Ehdotettu muutos koskisi poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa tehtävää, joka on poliisin hallinnosta annetun lain (119/1992) nojalla osoitettu suojelupoliisin tehtäväksi. Muutos Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään täydentäisi pykälässä säädettyä oikeutta laatia velvoitteidenhoitoselvitys tukemaan poliisin tehtävää rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja kansallisen turvallisuuden suojaaminen vastaisivat poliisilain 1 luvun 1 §:n muotoiluja. Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia voidaan itsessään pitää niin vakavina, että velvoitteidenhoitoselvityksiä tulisi voida laatia kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Jotta velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin laatia käytettäväksi suojelupoliisin toiminnassa, tulisi suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksia tarkistaa. Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ne velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Merkittävin muutostarve kohdistuisi verotustietoihin, koska nämä tiedot muodostavat velvoitteidenhoitoselvitysten keskeisen tietolähteen. Lisäksi muutoksia tarvittaisiin lakisääteisiä eläkevakuutus-, tapaturmavakuutus- ja työttömyysvakuutusvelvoitteita koskeviin lakeihin. Kokoavasti voidaan todeta sosiaalivakuuttamista koskevien säännösten osalta, että ne mahdollistavat tietojen luovuttamisen esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen, muttei suojelupoliisille sen torjuttavaksi säädettyjen rikosten estämiseen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

1.4.3.3 Työtapaturma- ja ammattitautilaki 255 §

Sosiaaliturvaan kohdistuvien tietojen luovuttaminen suojelupoliisille

Työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n 1 momentin mukaan vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja 2 kohdan mukaan ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointa varten, sekä poliisi- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten

selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten. Työryhmä ehdottaa, että tietoja voitaisiin luovuttaa myös suojelupoliisille, jotta velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin laatia käytettäväksi suojelupoliisin toiminnassa 1.4.3.2 alaluvussa esitetyillä perusteilla.

1.4.3.4 Työntekijän eläkelaki 205 §

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietojen luovuttaminen suojelupoliisille

Työntekijän eläkelain 205 §:n 3 momentin mukaan Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseen panoa varten. Työryhmä ehdottaa momenttiin lisättäväksi, että tietoja voitaisiin luovuttaa myös suojelupoliisille.

1.4.3.5 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta 22 b §

Työttömyysetuuksien rahoitusta koskevien tietojen luovuttaminen suojelupoliisille

Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 b §:n 2 momentin mukaan tämän pykälän nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa edelleen rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten. Tiedot tulee hävittää heti, kun niitä ei tarvita. Pykälän nojalla tietoja voidaan luovuttaa oma-aloitteisesti tapaturmavakuutuksen toimeenpanosta huolehtivalle vakuutuslaitokselle ja Tapaturmavakuutuslaitosten liitolle, Eläketurvakeskukselle ja lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalle Eläkelaitokselle sekä Verohallinnolle. Työryhmä ehdottaa, että tietoja voitaisiin luovuttaa myös suojelupoliisille.

1.4.4 Kansallisen turvallisuuden suojaamisen edellyttämät muut muutosehdotukset

Suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksiin jäi tiedustelulakien voimaantulon jälkeen merkittäviä puutteita, jotka vaikuttavat myös mahdollisuuksiin tehdä tehokasta viranomaisyhteistyötä. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen osalta merkittävä puute kohdistui Finanssivalvonnasta annettuun lakiin.

1.4.4.1 Laki Finanssivalvonnasta 71 §

Finanssivalvonnan tietojen luovuttaminen suojelupoliisille

Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään tietojen luovuttamisesta esitutkintaviranomaisille. Säännöksen mukaan Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja Suomen tai muun ETA-valtion esitutkintaviranomaiselle rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi sekä liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) mukaisen liiketoimintakiellon määräämiseksi. Ennen tiedustelulakien voimaantuloa säännös mahdollisti tietojen luovuttamisen myös suojelupoliisille, sillä suojelupoliisi oli tuolloin esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen, jonka laissa säädettyihin tehtäviin kuului rikosten estäminen ja selvittäminen. Tiedustelulakien säätämisen myötä suojelupoliisi ei ole enää esitutkintaviranomainen.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 a kohta, jonka mukaan Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja suojelupoliisille sen tehtäviin poliisin hallinnosta annetun lain mukaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n mukaan eräiden seurauksiltaan erityisen vahingollisten ja laajakantoisten rikosten, kuten vakoilu- ja valtiopetosrikosten, estämistehtävä on poliisihallinnossa osoitettu suojelupoliisille. Tiedustelulakien myötä poliisin tehtäviin lisättiin poliisilain 1 §:n 1 momentista ilmenevästi kansallisen turvallisuuden suojaaminen. Tehtävä on osoitettu poliisin hallinnosta annetussa laissa myös suojelupoliisille. Koska kansallisen turvallisuuden suojaamisessa on kyse uudesta lainsäädännössä säädetystä tehtävästä, ei se ole ennen tiedustelulakeja voinut olla tiedon luovuttamiseen oikeuttava peruste.

Finanssivalvonta voi tarkastus- ja muussa valvontatoiminnassaan saada tietoja, jotka ovat tarpeellisia suojelupoliisille laissa säädettyjen tehtävien hoitamisessa. Kyse voi olla esimerkiksi Finanssivalvonnan valvontatoiminnan yhteydessä havaitusta terrorismin rahoittamiseen liittyvästä epäilystä, epäilystä pakotesääntelyn kiertämisestä tai muista epätavallisista liikejärjestelyistä, joilla varoja siirretään kolmansiin maihin ja toiminnan epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Siksi on tärkeää, että Finanssivalvonnan oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja suojelupoliisille sen tehtävien hoitamiseksi turvataan.

1.5 Lainsäädännölliset muutostarpeet, joita ei edistetä työryhmän hallituksen esitysluonnoksessa

Seuraavaksi käsiteltäviä lainmuutostarpeita ei erinäisistä syistä viety hallituksen esitysluonnokseen, mutta työryhmä katsoi tarpeelliseksi nostaa ne toimintasuunnitelmaan, jotta tietojenvaihdon tehostaminen tulee huomioiduksi myös tulevissa hankkeissa. Tämä alaluku on jaettu neljään osaan, joissa kussakin on erilaiset perusteet sille, miksi asiaa ei katsottu voitavan edistää työryhmässä. Ensin käsitellään EU-lainsäädännön täytäntöönpanon yhteydessä tarkasteltavat muutostarpeet, toisena laaja-alaista selvittämistä vaativat muutostarpeet, kolmantena työryhmän mandaatin ulkopuolelle rajatut muutostarpeet ja viimeisenä muutostarpeet, joita ei muusta syystä päätetty edistää työryhmässä.

1.5.1 EU-lainsäädännön täytäntöönpanon yhteydessä tarkasteltavat muutostarpeet

Työryhmä ei ehdota rahanpesulakiin muutoksia, jotka voisivat olla päällekkäisiä tulevan EU-sääntelyn kanssa. Tuleva EU-sääntely (jäljempänä *AML-paketti*) koostuu seuraavista ehdotuksista EU-säädöksiksi:

- ehdotus asetukseksi rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen (jäljempänä *rahanpesuasetusehdotus*)[9];
- ehdotus direktiiviksi mekanismeista, joita jäsenvaltioiden olisi otettava käyttöön rahoitusjärjestelmän käytön estämiseksi rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen sekä direktiivin (EU) 2015/849 kumoamisesta (jäljempänä *kuudes rahanpesudirektiiviehdotus*)[10];
- ehdotus asetukseksi rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaviranomaisen perustamisesta (jäljempänä *AMLA-asetusehdotus*)[11] ja
- ehdotus asetuksen (EU) 2015/847 uudelleenlaatimisesta laajentamalla jäljitettävyysvaatimukset koskemaan kryptovaroja (jäljempänä *maksun tiedot -asetuksen uudelleenlaadinta*)[12].

9 COM(2021) 420 final. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021PC0420.

10 COM(2021)423 final. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021PC0423.

11 COM(2021)421 final. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021PC0421.

12 COM(2021) 422 final. Luettavissa: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021PC0422.

Trilogineuvottelut saatiin päätökseen 29.6.2022 maksun tiedot -asetuksen uudelleenlaadinnan osalta[13]. Lisäksi neuvosto antoi 29.6.2022 osittaisen kantansa AMLA-asetusehdotukseen[14]. Neuvoston kanta oli osittainen, sillä se ei ole vielä sopinut uuden viranomaisen kotipaikasta. Neuvosto julkaisi kantansa rahanpesuasetusehdotuksesta ja kuudennesta rahanpesudirektiiviehdotuksesta 7.12.2022[15]. Rahanpesuasetusehdotuksen, AMLA-asetusehdotuksen ja kuudennen rahanpesudirektiiviehdotuksen trilogineuvottelujen loppuunsaattaminen ajoittuu todennäköisesti vuoden 2023 loppuun, ja trilogineuvotteluissa säädösehdotuksiin voi tulla merkittäviäkin muutoksia. Myös talousvaliokunta on tuoreessa mietinnössään (TaVM 45/2022 vp) katsonut, ettei pyrkimys sisällöltään EU-säädösehdotuksen kanssa samanlaiseen säännökseen takaa sitä, että ehdotettu kansallinen säännös on lopulta yhdenmukainen sen sisällön kanssa, jonka EU-sääntely lopulta saa.

1.5.1.1 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 4 luku 4 §

Rahanpesuasetusehdotuksen 54 artiklaan on näillä näkymin tulossa sääntelyä, joka koskee rahanpesulain 4 luvun 4 §:ssä säädettyä epäilyttäviä liiketoimia koskevaa salassapitovelvollisuutta ja salassapitovelvollisuutta koskevia poikkeuksia. Työryhmässä arvioitiin mahdollisuuksia säätää eri ilmoitusvelvollisten välisestä tietojenvaihdosta. Työryhmä katsoi, että rahanpesuasetusehdotus tulee mahdollisesti edellyttämään kansallista sääntelyä tiedonvaihdon mahdollistamiseksi ”rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tiedonvaihdon kumppanuudesta”, joten rahanpesulain 4 luvun 4 §:n muutosehdotukset todennäköisesti olisivat päällekkäisiä tulevan AML-paketin säädösten kanssa. Huomioon on otettu myös Euroopan tietosuojavaltuutetun (jäljempänä *EDPS*) 16.5.2023 toimittama kirje neuvoston puheenjohtajalle tietojenvaihtoa koskevista artikloista rahanpesuasetusehdotuksessa. EDPS on huolissaan tietosuojasta ja kirjeessään pyytää, ettei tiedonvaihdon kumppanuutta koskevia 54 artiklan 3a kohtaa, 55 artiklan 5 kohtaa ja 55 artiklan 7 kohtaa sisällytettäisi rahanpesuasetusehdotuksen lopulliseen versioon. Näin ollen tulevan EU-sääntelyn sisällöstä ei voida tehdä vielä tässä vaiheessa johtopäätöksiä ennen kuin ehdotukset on hyväksytty.

13 Rahanpesun torjunta: alustava yhteisymmärrys kryptovarojen siirtojen avoimuudesta. Luettavissa: https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2022/06/29/anti-money-laundering-provisional-agreement-reached-on-transparency-of-crypto-asset-transfers/.

14 EU:n uusi rahanpesuntorjuntaviranomainen: neuvoston osittainen kanta vahvistettu. Luettavissa: https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2022/06/29/new-eu-authority-for-anti-money-laundering-council-agrees-its-partial-position/.

15 Rahanpesun torjunta: neuvostolta kanta tehostettuun säännöstöön. Luettavissa: https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2022/12/07/anti-money-laundering-council-agrees-its-position-on-a-strengthened-rulebook/.

Rahanpesulain 4 luvun 4 §:n 3 momentissa on ilmennyt epäselvyyttä, voiko tiedon rahanpesuilmoituksen tekemisestä luovuttaa eri *ammattiryhmään kuuluvalle ilmoitusvelvolliselle,* jos tiedon saaja liittyy kuitenkin samaan liiketoimeen ja samaan asiakkaaseen. Ilmoitusvelvollisten välinen tietojenvaihto toimisi parhaiten, jos myös eri ammattiryhmiin kuuluvat ilmoitusvelvolliset voisivat vaihtaa tietoa tehdyistä rahanpesuilmoituksista. Lisäksi lainkohdan ilmaisu: "*siihen asiakkaaseen ja liiketoimeen, jota ilmoitus koskee*" jättää tulkinnanvaraa sen osalta, tarkoitetaanko tällä saman liiketoimen kahta eri osapuolta vai tilannetta, jossa liiketoimen molemmat osapuolet ovat sama asiakas. Pykälän sananmuodosta voitaisiin päätellä, että tiedonvaihto on mahdollista, jos molemmat ilmoitusvelvolliset ovat osallisena yksittäisessä liiketoimessa, josta ilmoitus on tehty. Lain esitöissä käytetään kuitenkin ilmaisua "liittyy samaan asiakkaaseen ja samaan liiketoimeen", minkä perusteella lainsäätäjä näyttäisi tarkoittavan ainoastaan sellaista liiketoimea, missä esimerkiksi sama asiakas on asiakkaana kahdessa pankissa ja tekee tilisiirron näissä olevien tilien välillä. Näin tulkittuna tietojenvaihto olisi mahdotonta, koska pankkisalaisuuden vuoksi ilmoitusvelvollisella ei ole mahdollisuutta todentaa, onko heidän asiakkaansa myös asianomaisen toisen pankin asiakas.

Edelleen rahanpesulain 4 luvun 4 §:n 3 momentissa säädettyä ajallista soveltamisalaa arvioitiin työryhmässä erityisesti pankkien välisessä maksujenvälityksessä siten, että toimija voisi ilmoittaa liiketoimen toisena osapuolena olevalle ilmoitusvelvolliselle epäilyttävästä liiketoimesta ennen kuin ilmoitus on tehty rahanpesun selvittelykeskukselle. Muutostarpeita kohdistui lisäksi rahanpesulain 4 luvun 4 §:n 4 momenttiin. Pykälän 4 momentin mukaan 3 momentissa tarkoitetun tiedon luovuttamisen yhteydessä saa antaa perusteen ilmoituksen tekemiselle. Pykälän 4 momentista on kuitenkin jäänyt epäselväksi, mitä tietoja peruste voi pitää sisällään.

Myös mainitun pykälän 2 momenttiin työryhmässä esitettiin muutostarpeita, koska tietojenvaihtoon liittyviä esteitä on havaittu olevan ilmoitusvelvollisten organisaation ja konsernin sisällä. Työryhmä päätti, ettei näitä lakimuutoksia edistetä työryhmän toimesta, vaan rahanpesulain 4 luvun 4 §:n 2–4 momentin lainmuutostarpeita tarkastellaan uudelleen, kun AML-paketin täytäntöönpanoa valmistellaan kansalliseen lainsäädäntöön.

1.5.1.2 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain soveltamisala sekä liiketoimen ja asiakkaan määritelmät

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n epäselvän soveltamissäännöksen vuoksi asianajajat ja muita lainopillisia palveluja tarjoavat soveltavat rahanpesulain säännöksiä (muun muassa asiakkaan tuntemista koskevia toimia) toimeksiantoihin, jotka eivät kuulu säännöksen tarkan sanamuodon mukaan soveltamisalan piiriin. Rahanpesulaissa tulisi tunnistaa tilanteet, joissa asianajajalla ei ole toimeksiantajaa eli asiakasta, vaan hän toimii tuomioistuimen määräyksen nojalla. Määräyksenvaraisiin tehtäviin voi kuulua rahanpesulain

soveltamisalan piiriin kuuluvia tehtäviä, esimerkiksi kiinteistön tai asunto-osakkeen myynti kuolinpesän jakokuntoon saattamiseksi. Näissäkään tilanteissa pesänselvittäjä ei toimi asianajajan tehtävässä vaan määräyksen nojalla.

Rahanpesulain soveltamisala asianajajiin (rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 12 kohta) ja muihin oikeudellisia palveluita tarjoaviin (rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 13 kohta) on määritetty monimutkaisesti ja yksittäisen palvelutapahtuman tai liiketoimen luonteen perusteella. Soveltamisalaa koskevan lainkohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan asianajajiin, kun he toimivat asiakkaan puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa. Rahanpesulaissa ei ole määritelty liiketoimen käsitettä. Nykyinen sääntely määritelmineen perustuu rahanpesudirektiiviin.

Työryhmä totesi käsittelyssään, että rahanpesulain soveltamisalan sekä liiketoimen ja asiakkaan määritelmän selkiyttäminen edellyttävät lainsäädäntömuutoksia. Edellä todetuista syistä asiaa tarkastellaan vasta AML-paketin täytäntöönpanon yhteydessä. Työryhmä kuitenkin ehdottaa, että täytäntöönpanotoimet voitaisiin aloittaa heti valtiovarainministeriön ja oikeusministeriön toimesta, kun AML-paketti on hyväksytty triologineuvotteluissa.

1.5.1.3 Verohallinnon tietojen hyödyntäminen rahanpesulain valvojien riskiperusteisessa valvonnassa

Tietojenvaihtoselvityksessä esitettiin, että Etelä-Suomen aluehallintovirastolle olisi tarve säätää oikeus saada Verohallinnolta velvoitteidenhoitoselvitykset myös niiltä aloilta, joilla luotettavuuden selvittäminen ei ole edellytys rekisteröitymiselle rahanpesun valvontarekisteriin. Vaikka luotettavuuden selvittäminen on rekisteröinnin edellytyksenä vain tietyillä aloilla, olisi tieto hyödyllistä valvonnan kohdentamisen ja riskien arvioimisen kehittämiseksi. Työryhmä näki, että tietojen saamista valvonnan kohdentamisen tarkoitukseen tulisi tarkastella kaikkien rahanpesulain mukaisten valvojien osalta, jotta lainsäädäntö olisi yhteismitallista.

Asia vaatii siinä määrin laajaa valmistelua, ettei sitä voida edistää tämän hankkeen yhteydessä. Tämän johdosta työryhmä esittää, että asiaa voitaisiin tarkastella uudelleen AML-paketin täytäntöönpanon yhteydessä.

1.5.2 Laaja-alaista selvittämistä vaativat muutosehdotukset

Tietojenvaihtoselvityksessä oli esitetty joitain lainmuutostarpeita, jotka todettiin työryhmän käsittelyissä niin laajoiksi, että niitä tulisi selvittää erikseen tulevissa hankkeissa. Asiat nähtiin työryhmässä kuitenkin tärkeiksi, joten ne on tuotu työryhmän toimintasuunnitelmaan.

1.5.2.1 Verotietojen hyödyntäminen ilmoitusvelvollisten toiminnassa

Työryhmässä todettiin, että kyseessä on merkittävä asia, joka vaatii perusteellista valmistelua. Verotietojen hyödyntäminen etenkin rahapelialalla ja vakuutettavan omaisuuden arvon ja asiakkaan varallisuustilanteen epäsuhdan havaitsemisessa katsottiin perustellusti tehostavan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä. Asian jatkovalmistelua ei ehditty työryhmän toimikauden aikana toteuttamaan. Työryhmän näkemyksen mukaan asiaa tulisi jatkoselvittää, ja sen selvittämiseen tulisi varata riittävät resurssit.

1.5.2.2 Ilmoitusvelvollisten asiakkaan tuntemista koskevien tietojen saaminen pankki- ja maksutilienvalvontajärjestelmästä tai vaihtoehtoisesti erillisen järjestelmän rakentaminen

Työryhmässä todettiin, että ilmoitusvelvollisten asiakkaiden tilinomistajatietojen saaminen asiakkaan tuntemiseksi on tarpeellista saada, niiden suuren volyymin vuoksi, automatisoidun keskitetyn järjestelmän kautta. Tällöin voitaisiin esimerkiksi varmistaa, ettei vakuutuskorvausta, ylisuuren vakuutus- tai ns. harhamaksun palautusta tai muutakaan maksua tehdä muun kuin vakuutuskorvaukseen tai maksun palautukseen oikeutetun tilille. Työryhmässä pohdittiin seuraavia ratkaisuja:

1. Tietojen saanti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä.
2. Tietojen tarkistaminen erillisen järjestelmän avulla, kuten IBAN-name check[16] -tyyppisellä ratkaisulla.

Automaattinen tietojenkäsittely on aiheena lainvalmistelun kannalta siten laaja-alainen, että siihen liittyy vaativia perusoikeuksiin ulottuvia tietosuojakysymyksiä. Tästä syystä asian edistäminen vaatisi kokonaan oman hankkeensa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa esitettiin, että ilmoitusvelvolliset voisivat hyödyntää jo olemassa olevaa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää asiakkaan tuntemista koskevien tietojen käsittelyssä. Ratkaisu ei kuitenkaan voi olla viranomaisen käyttöön tarkoitettu automatisoitu järjestelmä, jonka johdosta ratkaisuvaihtoehdoksi jäisi ainoastaan rakentaa kokonaan tätä nimenomaista tarkoitusta varten oma järjestelmänsä. Tällaisia järjestelmiä on jo olemassa joissakin maissa, minkä johdosta työryhmä esittää, että asiaa tarkasteltaisiin tulevissa lainsäädäntöhankkeissa. Huomioon tulee myös ottaa, että pankkisalaisuus estää ilmoitusvelvollisia saamaan tiedon siitä, kuka omistaa asiakkaan ilmoittaman pankkitilin. Tämän johdosta asiakokonaisuuteen liittyy tärkeänä osana myös rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 2 momentin 10 kohdan

16 IBAN Name Checkistä löytyy lisätietoa esim. täältä: https://thebankingscene.com/opinions/iban-name-check-lessons-learned-from-the-uk-and-the-netherlands

ja luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaisen pankkisalaisuuden välisen suhteen selkiyttäminen. Työryhmässä pidettiin erityisen tärkeänä, että tätä asiakokonaisuutta edistetään heti seuraavissa hankkeissa.

1.5.2.3 Huolehtimisvelvollisilla olevan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvän tiedon oma-aloitteinen luovuttaminen myös muille viranomaisille kuin rahanpesun selvittelykeskukselle

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 9 luku 5 §

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnan tehostamiseen liittyen nostettiin esiin työryhmässä mahdollinen rahanpesulain 9 luvun 5 §:n soveltamisalan laajentaminen, jotta huolehtimisvelvollisilla olevaa tietoa olisi mahdollista luovuttaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tarkoituksessa myös muillekin kuin rahanpesun selvittelykeskukselle. Työryhmässä sovittiin, että valtiovarainministeriö jatkaa asian selvittelyä. Jatkoselvittelyssä ilmeni, että valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (jäljempänä *VN TEAS*) viranomaisten välinen oma-aloitteinen tietojenvaihto (jäljempänä *Virvotieto*) -hankkeessa[17] käsitellään laajasti viranomaisten oma-aloitteista tietojenluovutusta toiselle viranomaiselle ja hankkeessa on myös jäseninä oikeusoppineita. Koska VN TEAS Virvotieto-hankkeessa on menossa kattava selvitystyö viranomaisten nykyistä laajemman oma-aloitteisen tietojenluovutuksen mahdollistamisesta, päällekkäistä selvitystyötä ei jatkettu asian osalta.

1.5.3 Työryhmän mandaatin ulkopuolelle rajatut muutosehdotukset

Työryhmässä todettiin, että tietosuojaa koskeva käyttötarkoitussidonnaisuus rajaa sellaiset lainmuutostarpeet työryhmän mandaatin ulkopuolelle, joiden tarkoitus on vain välillisesti tehostaa rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä. EU:n yleinen tietosuoja-asetus lähtee siitä, että tietoja on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Lisäksi viranomaisten käsitellessä henkilötietoja on käsittely tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi, jolloin siitä on säädettävä lailla. Valtiosääntöoikeudellisesti arvioituna viranomaisella, jolla ei ole nimenomaista käyttötarkoitukseen oikeuttavaa julkisen vallan käyttämiseen säädettyä toimivaltaa ei voi sellaisessa tarkoituksessa myöskään olla laillista oikeutta kerätä henkilötietoja.

17 VN TEAS Viranomaisten välinen oma-aloitteinen tietojenvaihto (Virvotieto): https://tietokayttoon.fi/-/viranomaisten-valinen-oma-aloitteinen-tietojenvaihto-virvotieto-

1.5.3.1 Finanssivalvonnan tietojen luovuttaminen Verohallinnolle

Voimassa olevan lainsäädännön ja tulkintakäytännön perusteella on epäselvää, voiko Finanssivalvonta luovuttaa Verohallinnolle tietoja verotusmenettelylain (1558/1995, jäljempänä *VML*) 20 §:n perusteella. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:n perusteella tietoja voidaan antaa toiselle viranomaiselle sen pyynnöstä, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta saada tieto on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. VML 20 §:ssä on nimenomaisesti säädetty viranomaisen erityisestä tiedonantovelvollisuudesta.

Työryhmässä todettiin, että VML:n 20 §:n muutostarpeet menevät työryhmän mandaatin ulkopuolelle. Tietojenvaihtoselvityksessä ja työryhmän valmistelussa on nostettu kuitenkin esille tulkinnanvaraisuus, joka liittyy Finanssivalvonnasta annetun lain tietojen luovutusta koskevien säännösten yhteensopivuuteen sekä Finanssivalvonnan oikeuteen luovuttaa Verohallinnolle tietoja. Työryhmässä todettiin, että tämän epäselvyyden selvittäminen VML:n 20 §:n tulkinnasta, kuten sen toissijaisuudesta suhteessa muuhun lainsäädäntöön jää työryhmän mandaatin ulkopuolelle. Työryhmä esittää, että asiaa tarkasteltaisiin uudelleen jossain muussa lainsäädäntöhankkeessa.

1.5.3.2 Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiettyjen tietojen automaattinen yhdistäminen osaksi ytj.fi-palvelua

Tietojenvaihtoselvityksessä nostettiin esiin, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän jatkokehityksen yhteydessä voitaisiin pohtia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiettyjen tietojen automaattista yhdistämistä osaksi ytj.fi-palvelua. Muutoksen tarkoituksena olisi saada rekisteröityjen tilinomistajatiedot yleisöjulkisiksi, jotta voitaisiin ennaltaehkäistä esimerkiksi toimitusjohtaja- ja valelaskupetoksia. Työryhmä totesi kuitenkin, että asia menee työryhmän mandaatin ulkopuolelle, eikä sitä käsitelty laajemmin.

1.5.3.3 Rahanpesurekisterin tietojen laajempi hyödyntäminen

Tietojenvaihtoselvityksessä esitettiin, että tulisi selvittää, millä edellytyksillä rahanpesurekisteritietoja voitaisiin luovuttaa muuhun kuin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistarkoitukseen. Selvityksessä nähtiin, että rahanpesurekisteritietojen laajempi hyödyntäminen voisi tehostaa erilaisia hallinnollisia prosesseja.

Päätettiin, ettei työryhmässä lähdetä valmistelemaan lakimuutosehdotuksia laajempiin rahanpesurekisteritietojen hyödyntämisen tarkoituksiin, kuten erilaisiin hallinnollisiin Business Finlandin ja ELY-keskusten tukiprosesseihin tai kunniamerkkien myöntämiseen liittyviin nuhteettomuusselvityksiin. Nämä asiat eivät kuulu työryhmälle annettuun mandaattin.

1.5.4 Muutostarpeet, joita ei edistetty muusta syystä

Tässä luvussa esitellään muutostarpeet, joita ei erinäisistä syistä edistetty työryhmässä.

1.5.4.1 Käteisvarailmoitusten henkilötietojen luovuttaminen Finanssivalvonnalle ja Verohallinnolle

Laki Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1672 unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja asetuksen (EY) N:o 1889/2005 kumoamisesta täydentää kansallinen laki Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta (432/2021). EU-asetuksen mukaan vähintään 10 000 euron määräisestä käteisvarojen tuonnista tai viennistä on annettava toimivaltaiselle viranomaiselle ilmoitus muun muassa käteisvarojen alkuperästä ja käyttötarkoituksesta. Suomessa toimivaltaisena viranomaisena toimii Tulli. Kansallisessa laissa on säädetty muun muassa käteisvaroja koskevien tietojen luovuttamisesta sen lisäksi, mitä tietojen luovuttamisesta EU-asetuksessa säädetään.

Valtiovarainministeriön vero-osaston tulliyksikkö katsoo, ettei käteisvarailmoitusten henkilötietojen luovuttaminen nykysääntelyn ulkopuolelle meneviin käyttötarkoituksiin ole EU-asetuksen mukaista. Näkemystä tukevat myös EU-asetuksen neuvoston työryhmävalmistelussa komission esittämät kannanotot siitä, että tietoja saa kerätä vain rahanpesun ja terrorismin torjuntaan eikä käyttää muuhun tarkoitukseen. Komission mukaan on tärkeää, että tietoja käytetään vain rahanpesudirektiivissä määritellyn rikollisen toiminnan estämiseen. Verorikoksetkin joissakin rajatuissa tapauksissa voivat olla niin vakavia, että ne kuuluvat direktiivissä määritellyn rikollisen toiminnan käsitteen piiriin. Tietoja ei kuitenkaan voi käyttää yleiseen verovalvontaan.

Tietojen luovuttamisesta on säädetty Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta annetussa laissa seuraavasti:

> 11 §
>
> *Tietojen luovuttaminen rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi*
>
> Käteisvaroja koskevien ilmoitusten tietoja voidaan luovuttaa asetuksen 9–11 artiklassa säädetyn lisäksi ainoastaan rikoslain 34 a luvussa tarkoitetun terrorismirikoksen, huumausainerikoksen, lahjuksen antamisen tai ottamisen, lahjomisen tai lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa taikka muun rikoksen, josta voi enimmillään seurata yli yhden vuoden vankeusrangaistus, tai osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tehdyn tai tehtävän rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Säännös ei ota kantaa siihen, mille viranomaisille tietoja voidaan luovuttaa, vaan siinä säädetään, mihin käyttötarkoitukseen niitä voidaan luovuttaa. Lakiin päädyttiin esittämään tämänlaista säännöstä, sillä EU-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan mukaan asetuksen mukaisen henkilötietojen käsittelyn on tapahduttava ainoastaan rahanpesudirektiivissä tarkoitetun rikollisen toiminnan estämiseksi ja torjumiseksi.

Neljännen rahanpesudirektiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaan tarkoitetaan 'rikollisella toiminnalla' kaikenlaista rikollista osallistumista seuraavien vakavien rikosten tekemiseen:

a) puitepäätöksen 2002/475/YOS 1–4 artiklassa säädetyt teot;

b) huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan vuonna 1988 tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitetut rikokset;

c) neuvoston yhteisen toiminnan 98/733/YOS 1 artiklassa määritelty rikollisjärjestöjen toiminta;

d) Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa ja 2 artiklan 1 kohdassa määritellyt petokset, ainakin törkeät petokset, jotka vaikuttavat unionin taloudellisiin etuihin;

e) lahjonta;

f) kaikki rikokset, välittömiin ja välillisiin veroihin liittyvät jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä määritellyt verorikokset mukaan luettuina, joista voi enimmillään seurata yli yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus tai muu vapaudenrajoituksen käsittävä seuraamus, tai niiden valtioiden osalta, joiden oikeusjärjestelmässä on rikosten osalta vähimmäiskynnys, kaikki rikokset, joista voi vähimmillään seurata yli kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus tai muu vapaudenrajoituksen käsittävä seuraamus.

Kansalliseen säännökseen on pyritty avaamaan se, mitä neljännessä rahanpesudirektiivissä määritelty rikollinen toiminta kattaisi Suomen rikoslainsäädännössä. Laajempaa tietojen luovuttamisen mahdollisuutta tarkasteltiin lainvalmistelun yhteydessä muun muassa Finanssivalvonnan antaman lausunnon vuoksi. EU-asetuksen edellä kuvatun sääntelyn

vuoksi sitä ei kuitenkaan pidetty asetuksen sallimana. Finanssivalvonnan toive, että tiedonsaanti ulotettaisiin myös sille, oli esillä myös hallituksen esityksen (HE 23/2021 vp[18]) eduskuntakäsittelyssä.

Työryhmän työskentelyn aikana tuotiin esille, että joissakin EU:n jäsenvaltioissa on mahdollista hyödyntää käteisvarailmoituksia myös verovalvonnassa. Valtiovarainministeriön puolesta kuitenkin katsottiin, ettei käteisvarailmoitusten hyödyntäminen verovalvonnassa ole EU-lainsäädännön mukaista eikä ole perusteita muuttaa hallituksen esityksen (HE 23/2021 vp) valmistelun aikaista näkemystä siitä, että käteisvarailmoitusten luovuttaminen muille viranomaisille on säädetty niin laajaksi kuin EU-lainsäädäntö mahdollistaa. Laki mahdollistaa tietojen hyödyntämisen myös verorikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, koska veropetoksesta voi seurata yli vuoden vankeusrangaistus.

1.5.4.2 Ulosottolaitoksen rahanpesuun liittyvä tiedonsaantitarve

Ulosoton rahanpesuun liittyvää tiedonsaatitarvetta pidettiin työryhmässä tärkeänä viranomaisten oma-aloitteisen tietojenluovutuksen näkökulmasta. Korkein oikeus on antanut erään ratkaisun (KKO:2023:24), jonka mukaan poliisilaissa tai muussakaan laissa ei ole nimenomaista toimivaltasäännöstä, joka oikeuttaisi poliisin oma-aloitteisesti luovuttamaan tietoja ulosottoviranomaiselle. Asia liittyy myös VN TEAS Virvotieto-hankkeessa käsiteltävään viranomaisten oma-aloitteiseen tietojenluovutukseen toiselle viranomaiselle, jonka johdosta työryhmä ehdotti asian kirjaamista toimintasuunnitelmaan, jotta ulosottolaitoksen rahanpesuun liittyvään tiedonsaantitarpeeseen palattaisiin myöhemmissä hankkeissa.

1.5.4.3 Harmaan talouden selvitysyksikön ilmiöselvitykset

Työryhmässä käytyjen keskustelujen pohjalta todettiin, että on tarpeen selvittää tarkemmin mahdollisuutta siihen, että Harmaan talouden selvitysyksikkö luovuttaisi ilmiöselvitysten taustalla olevia salassa pidettäviä tietoja rahanpesun selvittelykeskukselle analyysin tekemistä varten. Analyysillä tuotettaisiin ilmiöselvityksen jatkoselvittely rahanpesun selvittelykeskuksessa. Näin arkaluonteisia tietoja ei siirtyisi Harmaan talouden selvitysyksikölle, vaan ainoastaan analyysin tuotos. Asia edellyttäisi todennäköisesti muutoksen Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettuun lakiin sekä rahanpesun

18 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_23+2021.aspx.

selvittelykeskukselta resursseja selvityksen tekemiseen. Asia nousi esille työryhmässä uutena näkökulmana, jota tulisi edelleen selvittää, mutta työryhmän aikataulussa sitä ei ollut mahdollista tehdä.

1.5.4.4 Ilmoitusvelvollisten mahdollisuus saada operatiivista tietoa rahanpesun selvittelykeskukselta

Työryhmässä pohdittiin rahanpesun selvittelykeskuksen mahdollisuutta jakaa ilmoitusvelvollisille operatiivista tietoa, joka olisi yhdistettävissä yksittäisiin asiakkaisiin/henkilöihin/yhteisöihin. Operatiivisen tiedon avulla olisi mahdollista paremmin kohdentaa ilmoitusvelvollisten sisäisiä selvityksiä ja tutkintoja sekä jakaa vastaavasti niistä saatua tietoa esimerkiksi FAMLIT-yhteistoimintaryhmän sisällä, mikä tehostaisi rahanpesun estämistä ja edistäisi varojen takaisin saantia. Työryhmä päätti kuitenkin, ettei tähän asiakokonaisuuteen liittyvää poliisilain 7 luvun 2 §:n 2 momentin lakimuutostarvetta edistetä, koska kyse on laajemmasta kysymyksestä, joka edellyttää myös pankkisalaisuussääntelyn tarkastelua. Sisäministeriö on vienyt asian hallitusneuvotteluihin[19] ja näin ollen sen edistyminen riippuu poliittisesta päätöksestä.

1.6 Käytännön muutostarpeet tietojenvaihdon parantamiseksi

Tietojenvaihdon käytännön muutostarpeet toimenpide-ehdotuksineen on jaettu neljään alalukuun asiakokonaisuuksittain. Tietojenvaihtoselvityksessä nousi esiin lainsäädännöllisten muutostarpeiden lisäksi muitakin kehittämistarpeita, joita voitaisiin ratkaista muun muassa viranomaisten ja rahanpesulain mukaisten valvojien välisillä keskusteluilla ja toimintatapoja kehittämällä. Tässä toimintasuunnitelmassa on käsitelty tietojenvaihdon tehostamista viranomaisten kesken sekä viranomaisten, valvojien ja ilmoitusvelvollisten välillä. Tietojenvaihdon tehostamista ilmoitusvelvollisten kesken ei ole käsitelty työryhmässä, vaan sitä kehitetään erillisessä keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen vetämässä hankkeessa rahanpesun torjunnan viranomaisten ja yksityisen sektorin yhteistyöryhmän toimintamallien kehittämisestä.

Tietojenvaihtoselvityksessä oli tunnistettu myös sellaisia käytännön kehittämistarpeita, jotka eivät kuuluneet työryhmän mandaattiin. Lisäksi selvityksessä esitettiin kehittämistarpeita, jotka eivät olleet enää ajankohtaisia tai niitä ei tunnistettu kyseessä olevissa

19 Poliisin toimialan uudistaminen, poliisin toimintaedellytysten ja suorituskyvyn turvaaminen hallituskaudella (intermin.fi) (ks. s. 2 ja s. 11 liite 5).

organisaatioissa. Edellä mainituista syistä osasta tietojenvaihtoselvityksessä esitetyistä kehittämistarpeista todettiin jo työryhmäkokousten valmisteluvaiheessa, ettei niitä tulla käsittelemään työryhmässä.

Käytännön muutostarpeet on käsitelty tässä luvussa siten, että ensin kuvataan lyhyesti tietojenvaihdon nykytilaa, jonka jälkeen esitellään työryhmän toimenpide-ehdotukset ja vastuutahot.

Käytännön muutostarpeita tunnistettiin seuraavien viranomaisten osalta :

- Rahanpesun selvittelykeskus
- Suojelupoliisi
- Rahanpesulain mukaiset valvojat
- Ulosottolaitos
- Ahvenanmaan valvontaviranomaiset

1.6.1 Tietojenvaihdon tehostaminen rahanpesun selvittelykeskuksen kanssa

Rahanpesun selvittelykeskukseen kohdistuvat tietojenvaihdon kehittämistarpeet liittyivät yhteistyön säännöllistämiseen ja käytännön tiedon jakamiseen niin rahanpesulain mukaisille valvojille kuin ilmoitusvelvollisille.

1.6.1.1 Rahanpesun selvittelykeskuksen ja rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto

Tietojenvaihtoselvityksen mukaan rahanpesun selvittelykeskuksen ja rahanpesulain mukaisten valvojien yhteistyötä on kehitettävä edelleen. Valvojien olisi hyödyllistä saada tietoa säännöllisesti valvottaviensa tekemistä epäilyttävää liiketoimea koskevista ilmoituksista ja niiden perusteista. Rahanpesun selvittelykeskus ja Finanssivalvonta ovat laatineet tietojenvaihtoa koskevan yhteistoimintapöytäkirjan 26.2.2020.

Toimenpide-ehdotus

Rahanpesun selvittelykeskuksen ja rahanpesulain mukaisten valvojien yhteistyötä on kehitettävä edelleen. Työryhmä ehdottaa, että jokainen valvoja voi halutessaan käydä kahdenvälisiä keskusteluita rahanpesun selvittelykeskuksen kanssa tarvittavista toimenpiteistä tietojenvaihdon tehostamiseksi.

Vastuutahot

Rahanpesun selvittelykeskus, rahanpesulain mukaiset valvojat

1.6.1.2 Rahanpesun selvittelykeskuksen ja ilmoitusvelvollisten välinen tietojenvaihto

Useat ilmoitusvelvolliset tarvitsevat enemmän viranomaisten ohjeistuksia siitä, kuinka käytännön tilanteissa voidaan havaita rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. Lisäksi ilmoitusvelvollisten on tärkeää saada säännöllisesti käyttöönsä sellaista ajankohtaista tietoa, jonka avulla oikein toimiminen olisi helpompaa. Epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen jättämisen jälkeistä käsittelyprosessia on hyvä selkeyttää.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että rahanpesun selvittelykeskus valmistelee rahanpesu.fi-verkkosivustolle (toimi oikein ja usein kysyttyä -sivuille) lisätietoa epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen käsittelystä ilmoituksen tekemisen jälkeen, siltä osin kuin se on mahdollista rahanpesun selvittelykeskukselle.

Työryhmä katsoo myös, että rahanpesun selvittelykeskuksen tarjoamaa koulutusta on tarve kehittää edelleen, jotta se olisi entistä suunnitellumpaa, kohdennetumpaa ja käytännönläheistä. Rahanpesulain mukaisten valvojien tulee huolehtia siitä, että niiden valvomille ilmoitusvelvollisille menee tieto koulutuksista. Rahanpesun selvittelykeskuksen ja valvojien koulutuksissa on hyvä avata epäilyttävää liiketoimea koskevien ilmoitusten käsittelyprosessia. Lisäksi kansallisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen viranomaisyhteistyöryhmän valvojien alatyöryhmässä koulutusyhteistyötä jatketaan.

Vastuutahot

Rahanpesun selvittelykeskus, rahanpesulain mukaiset valvojat

1.6.2 Tietojenvaihdon tehostaminen suojelupoliisin kanssa

Suojelupoliisilla olevan ilmiötiedon jakaminen viranomaisille, rahanpesulain mukaisille valvojille ja ilmoitusvelvollisille nähtiin työryhmässä tarpeellisena, jotta ymmärrys rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ajankohtaisista ilmiöistä kasvaisi. Tästä syystä olisi tärkeää, että tietojenvaihtoon liittyviä tarpeita huomioitaisiin jo suojelupoliisin toiminnansuunnitelussa.

1.6.2.1 Suojelupoliisin ja rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto

Suojelupoliisin ja valvojien välistä yhteistyötä olisi tarpeen tehostaa erityisesti terrorismin rahoittamisen torjunnan osalta. Suojelupoliisi voisi jakaa tietoa valvojille muiden muassa terrorismin rahoittamisen kehityksestä ja terroristisiin tekoihin käytettävän rahan lähteistä.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että kansallista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen viranomaisyhteistyöryhmää ja sen alatyöryhmiä (riskiarvioalatyöryhmä ja valvojien alatyöryhmä) hyödynnetään edellä esitetyssä tietojenvaihdossa. Lisäksi ehdotetaan, että suojelupoliisi käy kahdenväliset keskustelut rahanpesulain mukaisten valvojien kanssa tietojenvaihdon käytännön toimintatapojen tehostamisesta.

Vastuutahot

Suojelupoliisi, rahanpesulain mukaiset valvojat

1.6.2.2 Suojelupoliisin havaitsemien tietojenvaihtotarpeiden edistäminen sen toiminnan suunnittelussa

Suojelupoliisin tuottama tiedustelutieto on välttämätön osa kansallisen turvallisuuden uhkien torjuntaa sekä ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa. Suojelupoliisin tehtävänä on tuottaa ennakoivaa ja merkityksellistä tiedustelutietoa valtiojohdolle ja viranomaiskumppaneille päätöksenteon tueksi. Siviilitiedustelun painopisteet määrittelevät vuosittain ne aihealueet, joista suojelupoliisi hankkii tietoa ja raportoi. Valtiojohdon lisäksi suojelupoliisi raportoi muille viranomaisille ja viestii suurelle yleisölle.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että suojelupoliisi pyrkisi aktiivisesti viemään havaitsemiaan tietojenvaihdon tarpeita eteenpäin organisaatiossaan, jotta ne voitaisiin huomioida suojelupoliisin laatimissa raporteissa ja toiminnan painopisteissä.

Vastuutahot

Suojelupoliisi

1.6.2.3 Suojelupoliisin ja ilmoitusvelvollisten tietojenvaihto

Työryhmässä nähtiin, että suojelupoliisin tuottama ilmiötieto olisi hyödyllistä myös ilmoitusvelvollisille. Tämä parantaisi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, kun ymmärrys ajankohtaisista ilmiöistä lisääntyy.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että suojelupoliisi jakaisi sen tuottamaa ilmiötietoa ilmoitusvelvollisille muun muassa keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen vetämän FAMLIT-yhteistoimintaryhmän puitteissa.

Vastuutahot

Suojelupoliisi, rahanpesun selvittelykeskus

1.6.2.4 Suojelupoliisilla olevan tiedon tuottaminen kansalliseen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvioon

Valtiovarainministeriö ja sisäministeriö sovittavat yhteen kansallisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion laadintaa. Riskiarviossa on muun muassa tunnistettava ja arvioitava Suomen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Valtiovarainministeriön ja sisäministeriön on huolehdittava riskiarvion ajantasaisuudesta, ja sitä päivitetään kahden vuoden välein.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että suojelupoliisi tuottaisi ajankohtaista ilmiötietoa valtiovarainministeriölle ja sisäministeriölle riskiarvion laatimisen ja päivittämisen tueksi.

Vastuutahot

Suojelupoliisi, valtiovarainministeriö, sisäministeriö

1.6.3 Tietojenvaihdon tehostaminen Ulosottolaitoksen kanssa

Ulosottolaitos nosti työryhmän käsiteltäväksi oman tarpeensa saada tietoja rahanpesurekisteristä. Työryhmässä todettiin, että kokonaisuuden käsittely edellyttää tarkempaa keskustelua laintulkintakysymyksistä siltä osin, voiko rahanpesun selvittelykeskus luovuttaa ulosottoviranomaiselle tietoja rahanpesun estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että laintulkintaan liittyviä kysymyksiä tulisi käydä läpi Ulosottolaitoksen ja rahanpesun selvittelykeskuksen välisillä keskusteluilla.

Vastuutahot

Ulosottolaitos, Poliisihallitus, rahanpesun selvittelykeskus

1.6.4 Tietojenvaihdon tehostaminen Ahvenanmaan ja Manner-Suomen välillä

Tietojenvaihtoselvityksessä nostettiin esiin, että Ahvenanmaan valvontaviranomaisten sekä Manner-Suomen viranomaisten ja valvojien välistä tiedonvaihtoa tulisi kehittää käytännössä. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti resursointiin ja siihen, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaa olennaista tietoa jaetaan sekä suomeksi että ruotsiksi.

1.6.4.1 Ahvenanmaan valvontaviranomaisten, Manner-Suomen viranomaisten ja rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto

Valtiovarainministeriö, sisäministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus ja Lotteriinspektionen ovat laatineet syksyllä 2022 yhteisymmärrysmuistion (VN/24457/2022-VM-2), jossa on sovittu yhteistyön säännöllistämisestä. Yhteisymmärrysmuistion avulla tietojenvaihtoa saadaan tehostettua ja säännönmukaistettua, mutta myös muita toimia tarvitaan, jotta Ahvenanmaan valvontaviranomaiset saisivat riittävästi tietoa tehtäviensä hoitamiseksi.

Toimenpide-ehdotus

Valtiovarainministeriön, sisäministeriön, Ahvenanmaan maakunnan hallituksen ja Lotteriinspektionenin välisen syksyllä 2022 laaditun yhteisymmärrysmuistion mukaiset säännölliset tapaamiset on käynnistetty kevään 2023 aikana ja niitä järjestetään pääsääntöisesti kaksi kertaa vuodessa. Tällä toimintatavalla edistetään säännöllistä yhteistyötä Ahvenanmaan valvontaviranomaisten kanssa.

Lisäksi Ahvenanmaata koskevien teemojen osalta tulisi varmistaa ja seurata kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen viranomaisyhteistyöryhmässä, että Ahvenanmaan valvontaviranomaiset ovat mukana Manner-Suomen viranomaisten ja rahanpesulain mukaisten valvojien jakeluissa, jotta keskeinen uutisointi ja tiedotteet saavuttavat heidät.

Vastuutahot

Valtiovarainministeriö, sisäministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Lotteriinspektionen, rahanpesulain mukaiset valvojat

1.6.4.2 Ahvenanmaan ja Manner-Suomen rahanpesulain mukaisten valvojien välinen tietojenvaihto

Ahvenanmaan maakunnan hallitus valvoo Ahvenanmaan maakuntalainsäädännössä tarkoitettuja kiinteistönvälitysliikkeitä ja vuokrahuoneistojen välitysliikkeitä. Lotteriinspektionen valvoo Ahvenanmaan maakuntalainsäädännössä tarkoitettuja rahapeliyhteisöjä sekä näiden rahapeliyhteisöjen tarjoamien rahapelien osallistumismaksuja ja -ilmoituksia välittäviä elinkeinonharjoittajia ja yhteisöjä. Koska Ahvenanmaan maakunnan hallitus ja Lotteriinspektionen suorittavat Ahvenanmaalla samaa valvontaa kuin vastaavat viranomaiset Manner-Suomessa, olisi tarkoituksenmukaista kartoittaa miltä osin olisi mahdollista luoda yhteiset mallit ja linjaukset valvonnalle. Näin voitaisiin varmistaa valvonnan yhdenmukaisuus Suomessa.

Toimenpide-ehdotus

Työryhmä ehdottaa, että Manner-Suomen ja Ahvenanmaan rahanpesulain mukaisten valvojien välistä yhteistyötä kehitetään edelleen seuraavissa yhteyksissä:

- Ahvenanmaan valvontaviranomaisten kannalta keskeisten Manner-Suomen rahanpesulain mukaisten valvojien tulisi osallistua edellä mainitun yhteisymmärrysmuistion mukaisiin tapaamisiin.
- Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kansallisen viranomaisyhteistyöryhmän valvojien alatyöryhmän puitteissa alatyöryhmässä erikseen sovitulla tavalla.

Vastuutahot

Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Lotteriinspektionen, rahanpesulain mukaiset valvojat

2 Luonnos hallituksen esitykseksi

Hallituksen esitys eduskunnalle tietojenvaihdon tehostamista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa sekä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskeviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annettua lakia sekä eräitä muita lakeja tietojenvaihdon parantamiseksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa.

Esityksen tarkoituksena on tehostaa tietojenvaihtoa viranomaisten ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain mukaisten valvojien välillä. Esityksellä edistetään niitä tavoitteita, joita esitettiin pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa tiedonvaihdon paran-tamiseksi ja valvonnan tehostamiseksi rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

Esityksessä muun muassa tarkennetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain tietojenvaihtoa koskevia säännöksiä Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisterissä ylläpitämien tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden varmistamiseksi. Rahanpesun selvittelykeskuksen rahanpesurekisteritietojen käsittelyä koskevia säännöksiä täsmennetään tietojen keräämisen, tallentamisen ja rekisteristä poistamisen osalta siten, että säännökset vastaavat paremmin tietosuojasääntelyn ja toiminnan tosiasiallisia vaatimuksia. Rahanpesurekisterin tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä täydennetään luottolaitosdirektiivin kansallisella voimaansaattamisella, jotta tietoja voitaisiin luovuttaa direktiivin mukaisesti sekä Finanssivalvonnalle että Euroopan keskuspankille tilanteissa, joissa Euroopan keskuspankki toimii pankkivalvojana.

Esityksessä on tarkoitus myös korjata suojelupoliisin tiedonsaantiin jääneitä puutteita, joita erityislainsäädäntöihin jäi sen jälkeen, kun suojelupoliisin rooli muuttui esitutkintaviranomaisesta tiedusteluviranomaiseksi tiedustelulakien voimaantullessa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriölle lisättäisiin ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annettuun lakiin oikeus saada tietoja rahanpesurekisteristä sen kansallisen turvallisuuden suojaamista koskeviin lakisääteisiin tehtäviin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2024.

———————

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ ... 1
PERUSTELUT ... 4
1 Asian tausta ja valmistelu ... 4
1.1 Tausta ... 5
1.2 Valmistelu ... 6
2 Nykytila ja sen arviointi ... 7
2.1 Tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistaminen ... 7
2.1.1 Ilmoitusvelvollisen, valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuus ... 7
2.1.2 Verohallinnon oma-aloitteinen tietojenluovutus PRH:lle ... 8
2.1.3 Verohallinnon tietojen luovuttaminen PRH:lle pyynnöstä ... 8
2.2 Rahanpesurekisterin tietojen käsittely ... 8
2.2.1 Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta ... 8
2.2.2 Biometristen tietojen käsittely ... 9
2.2.3 Muut erityiset henkilötietoryhmät ... 9
2.2.4 Tietojen poistaminen rahanpesurekisteristä ... 10
2.2.5 Tietojen luovuttaminen Finanssivalvonnalle ja Euroopan keskuspankille ... 10
2.3 Tietojen luovuttaminen rahanpesurekisteristä ulkomaalaisten yritysostojen seurantaa varten ... 11
2.4 Suojelupoliisin tehtävät kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi ... 12
2.4.1 Poliisin tiedonsaantioikeudet ... 13
2.4.2 Velvoitteidenhoitoselvitysten tietolähteet ... 14
3 Tavoitteet ... 16
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset ... 17
4.1 Keskeiset ehdotukset ... 17
4.1.1 Tosiasiallisia edunsaajia koskevat rekisteristiedot ... 17
4.1.2 Rahanpesurekisterin tietojen käsittely ... 17
4.1.3 Kansallinen turvallisuus ... 18
4.2 Pääasialliset vaikutukset ... 19
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset ... 19
4.2.1.1 Vaikutukset yrityksiin ... 19
4.2.2 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset ... 20
4.2.2.1 Vaikutukset rikoksentorjuntaan ja turvallisuuteen sekä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen ... 20
4.2.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ... 24
4.2.2.3 Vaikutukset tietoyhteiskuntaan ja tietosuojaan ... 25
4.2.2.4 Vaikutukset sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen ... 32
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ... 32
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset ... 32
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot ... 33
5.2.1 Käytännöt ja lainsäädäntö eräissä maissa ... 34
5.2.1.1 Latvia ... 34
5.2.1.2 Slovenia ... 35

5.2.1.3 Kroatia ... 36
5.2.1.4 Tšekki ... 36
5.2.1.5 Italia ... 37
6 Lausuntopalaute ... 37
7 Säännöskohtaiset perustelut ... 37
7.1 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ... 37
7.2 Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta ... 38
7.3 Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta ... 42
7.4 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta ... 44
7.5 Laki Finanssivalvonnasta ... 46
7.6 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä ... 47
7.7 Työtapaturma- ja ammattitautilaki ... 48
7.8 Työntekijän eläkelaki ... 48
7.9 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta ... 49
8 Voimaantulo ... 49
9 Toimeenpano ja seuranta ... 49
10 Esityksen riippuvuus muista esityksistä ... 49
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys ... 49
LAKIEHDOTUKSET ... 59
1. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta ... 59
2. Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta ... 59
3. Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain muuttamisesta ... 61
4. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta ... 61
5. Laki Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n muuttamisesta ... 63
6. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta ... 63
7. Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta ... 64
8. Laki työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta ... 65
9. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 b §:n muuttamisesta ... 65
LIITE ... 67
RINNAKKAISTEKSTIT ... 67
1. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta ... 67
2. Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta ... 68
3. Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain muuttamisesta ... 70
4. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta ... 71
5. Laki Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n muuttamisesta ... 73
6. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta ... 74
7. Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta ... 75
8. Laki työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta ... 76
9. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 b §:n muuttamisesta ... 77

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Tietojenvaihdon parantamisella on suora vaikutus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa (444/2017, jäljempänä *rahanpesulaki*) tarkoitettuun rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimintaan Suomessa. Kun epäilyttävästä liiketoiminnasta tehdyistä havainnoista sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ilmiöistä vaihdetaan tehokkaammin tietoa viranomaisten ja ilmoitusvelvollisten keskuudessa, mahdollisuudet rikollisen toiminnan estämiseen, havaitsemiseen ja selvittämiseen paranevat.

Riittävän tietojenvaihdon turvaaminen on myös Suomen kansainvälisoikeudellinen velvoite. EU-lainsäädäntö edellyttää riittävän tietojenvaihdon mahdollistamista jäsenvaltioiden lainsäädännöissä. Tietojenvaihdosta säännellään erityisesti rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/60/EY ja komission direktiivin 2006/70/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/849 (jäljempänä *neljäs rahanpesudirektiivi*) 39 artiklassa sekä rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843 (jäljempänä *viides rahanpesudirektiivi*) 45 artiklassa. Neljännen rahanpesudirektiivin 39 artiklan 5 kohdan mukaan tietojenvaihto epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemisestä on mahdollista tietyissä tapauksissa eri ilmoitusvelvollisten välillä. Tietojenvaihto on erikseen mainittu myös OECD:n alaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän Financial Action Task Forcen (jäljempänä *FATF*) kansainvälisissä suosituksissa rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoittamisen torjumiseksi. Viranomaisten välistä tietojenvaihtoa edellytetään erityisesti FATFin suosituksessa 2.

Kansallinen turvallisuus on Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa suljettu EU:n toimivallan ulkopuolelle. Kansallinen turvallisuus ei siten kuulu myöskään lähtökohtaisesti luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin EU 2016/680 soveltamisalaan (jäljempänä *rikosasioiden tietosuojadirektiivi*). Tästä syystä kansallisen turvallisuuden suojaamisen perusteella käsiteltävistä henkilötiedoista on perustuslain 10 §:n henkilötietojen suojaa koskevan turvaamisvelvoitteen johdosta säädetty kansallisella lainsäädännöllä (PeVL 26/2018 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 51/2018 vp) säädetyn henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 48 §:ssä säädetään suojelupoliisin oikeudesta käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen ja hankkeiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Suojelupoliisi saa lain 49 §:n 2 momentin mukaan käsitellä tehtäviensä suorittamiseksi välttämättömiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja (PeVL 48/2022 vp, s. 6). Lisäksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 46 §:n 2 momentin mukaan suojelupoliisin 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*) lukuun ottamatta sen 10 §:n 2 momenttia, 54 §:ää ja 7 lukua, jollei henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvussa toisin säädetä.

Kyseessä on yleislaki, jota on täydennettävä erityislaeilla. Salassapidosta on säädetty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä *julkisuuslaki*) 24 §:ssä. Salassapidosta poikkeamisesta on säädetty julkisuuslain 26 §:ssä, joka koskee yleisiä perusteita salassa pidettävän tiedon antamisesta. Mainitun pykälän mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Niihin erityislakeihin, joissa on erikseen säädetty salassa pidettävän tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen, on lisättävä erikseen nimenomaiset tiedonsaantioikeudet myös kansallisen turvallisuuden suojelemisen tarkoituksiin, jotta suojelupoliisilla ja työ- ja elinkeinoministeriöllä olisi mahdollista saada tehtäviensä kannalta tarpeelliset tiedot kansallisen turvallisuuden suojaamistehtävän hoitamiseksi.

Tietojenvaihdon parantamisen tavoite oli myös kirjattu Sanna Marinin hallitusohjelmaan sekä Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan vuosille 2020–2023.

1.1 Tausta

Valtiovarainministeriö ja sisäministeriö toimivat vastuuministeriöinä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Muita työhön osallistuvia ministeriöitä ovat oikeusministeriö, ulkoministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Valtiovarainministeriö vastaa rahanpesulaista ja sen nojalla annettavista säädöksistä. Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio laaditaan yhteistoiminnassa siten, että valtiovarainministeriö vastaa riskiarviosta rahanpesun ja sisäministeriö terrorismin rahoittamisen osalta. Valtiovarainministeriön vastuulla on myös koordinoida kansainvälisiä rahanpesun estämisen asioita kansallisella tasolla. Sisäministeriö vastaa rahanpesun selvittelykeskuksesta annetusta laista (445/2017, jäljempänä *RAP-laki*) ja sen nojalla annettavista säädöksistä. Sisäministeriö vastaa lisäksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian alaisesta toimenpidesuunnitelmasta[1]. Ulkoministeriö vastaa Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan Unionin finanssipakotteiden täytäntöönpanon koordinoinnista Suomessa.

Suomi on ollut FATFin jäsen vuodesta 1991 lähtien. FATF on hallitustenvälinen toimintaryhmä, joka kehittää suosituksia rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoittamisen estämistä koskeviksi toimintamalleiksi. FATF on julkaissut 40 rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoittamisen estämisen suositusta, joita FATFin jäsenvaltiot ovat poliittisesti sitoutuneet noudattamaan. FATFin suorittamissa maa-arvioinneissa kartoitetaan rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoittamisen estämisen ja selvittämisen tilannetta kulloinkin tarkastelun kohteena olevassa maassa. FATF edellytti keväällä 2019 antamassaan Suomea koskevassa maa-arviointiraportissaan suomalaisten viranomaisten välisen ja myös yksityistä sektoria koskevan tietojenvaihdon tehostamista. Tässä esityksessä ehdotetaan lainmuutoksia, joilla saatetaan kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen sääntely vastaamaan paremmin FATFin suosituksia. Suomi on joutunut FATFin tehostettuun seurantaan muun muassa tietojenvaihtoon liittyvien puutteiden osalta ja raportoi vuosittain edistymisestään FATFin yleiskokouksissa.

Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio sekä sen pohjalta laadittu toimintasuunnitelma vuosille 2021–2023 julkaistiin vuonna 2021 ja siitä tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös. Toimintasuunnitelma sisältää toimenpiteen 3.1, jonka mukaan tietojenvaihdon tehostamisen mahdollisuuksia tulee selvittää. Toimenpiteen tavoitteena on selvittää tarpeita ja

[1] Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2020-2023. Luettavissa: https://tem.fi/paatos?decisionId=0900908f806b5277.

mahdollisuuksia tehostaa tietojenvaihtoa yksityisten toimijoiden välillä, viranomaisten välillä sekä yksityisen sektorin ja viranomaisten välillä.

Valtiovarainministeriö julkaisi 1.4.2022 selvityksen tietojenvaihdon parantamisesta kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa (jäljempänä *tietojenvaihtoselvitys*, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:18). Sen tarkoituksena oli selvittää tietojenvaihtoon liittyviä esteitä ja mahdollisia kehittämistarpeita. Tarve selvityksen tekemiseen oli noussut esille kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen viranomaisyhteistyöryhmässä. Selvityksessä nostettiin esiin ehdotuksia sekä kansallisiksi lainmuutostarpeiksi että käytännön muutostarpeiksi.

Valtiovarainministeriön tietoon on myös saatettu lainmuutostarpeita koskien tietojenvaihtoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö on pitänyt tarpeellisena mahdollistaa rahanpesun selvittelykeskuksen ylläpitämän rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevan rekisterin (jäljempänä *rahanpesurekisteri*) tietojen luovuttamisen ulkomaalaisten yritysostojen seurantaa ja vahvistusprosessia varten. RAP-lain 4 §:n 4 momentissa säädetään, että rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä muun muassa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Laissa ei ole selkeää säännöstä työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudesta rahanpesurekisteristä, joten tämän johdosta on nähty tarpeelliseksi selkeyttää lainsäädäntöä lisäämällä työ- ja elinkeinoministeriölle tietojensaantioikeus rahanpesurekisteristä asiaa koskevaan substanssilakiin. Ulkomaalaisten yritysostojen seurantaa ja vahvistamista koskevassa lainsäädännössä kansallisen turvallisuuden varmistaminen on keskeinen osa erittäin tärkeää kansallista etua, jonka perusteella on mahdollista rajoittaa vaikutusvallan siirtymistä ulkomaalaisille sekä ulkomaalaisille yhteisöille ja säätiöille seurannan kohteena olevissa yrityksissä. Näin ollen selkeyttämällä kansallista lainsäädäntöä varmistettaisiin osaltaan rahanpesutietojen tarkoituksenmukainen käyttäminen myös kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevissa tilanteissa. Lisäksi on tullut esiin tarve selkeyttää suojelupoliisin tietojensaantia koskevaa lainsäädäntöä suojelupoliisin roolin muututtua tiedustelulainsäädännön myötä. Suojelupoliisi on keskeinen viranomainen erityisesti terrorismin rahoittamista koskevien tapausten selvittelyssä. Tehokkaan terrorismin rahoittamisen selvittämisen varmistamiseksi on tärkeää, että suojelupoliisin tiedonvaihtosäännökset ovat ajantasaiset tiedonsaannin varmistamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

1.2 Valmistelu

Valtiovarainministeriö asetti 21.6.2022 työryhmän tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa (jäljempänä *työryhmä*). Työryhmän toimikausi oli 1.8.2022–30.4.2023 ja sitä jatkettiin muutospäätöksellä 14.6.2023 asti. Työryhmän tehtävänä oli valmistella toimintasuunnitelma tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa sekä valmistella luonnos hallituksen esitykseksi toimintasuunnitelmassa esitettyjen lainmuutostarpeiden edistämiseksi. Nämä lainmuutostarpeet sisältävät myös vaatimuksia kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, jotka työryhmän tuli työssään ottaa huomioon.

Työryhmä on työssään huomioinut erityisesti seuraavat tavoitteet:

1) Hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan parannetaan tiedonvaihtoa ja tehostetaan valvontaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

2) Suomen lainsäädäntö mahdollistaa tehokkaan tietojenvaihdon viranomaisten kesken, viranomaisten ja yksityisen sektorin kesken sekä yksityisen sektorin sisällä.

3) Tietojenvaihtoa koskeva lainsäädäntö sovitetaan yhteen salassapitosääntelyn kanssa, ja lisäksi otetaan huomioon henkilötietojen suojaa koskevat vaatimukset sekä varmistetaan yhteensopivuus kilpailua koskevan sääntelyn kanssa.

Päällekkäisen sääntelyn ehkäisemiseksi lainmuutostarpeiden osalta on otettu huomioon Euroopan komission heinäkuussa 2021 julkaisemat lainsäädäntöehdotukset, joilla uudistetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaa EU-lainsäädäntöä. Työryhmä on työssään hyödyntänyt edellä mainittua valtiovarainministeriön julkaisemaa tietojenvaihtoselvitystä.

Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat valtiovarainministeriöstä, sisäministeriöstä, oikeusministeriöstä, ulkoministeriöstä, työ-ja elinkeinoministeriöstä, Finanssivalvonnasta, Etelä-Suomen aluehallintovirastosta, Tullista, Verohallinnosta, Harmaan talouden selvitysyksiköstä, Poliisihallituksesta, Poliisihallituksen arpajaishallinnosta, keskusrikospoliisista, suojelupoliisista, Tietosuojavaltuutetun toimistosta, Ulosottolaitoksesta, kilpailu-ja kuluttajavirastosta, Patentti- ja rekisterihallituksesta (jäljempänä *PRH*), Finanssiala ry:stä, Suomen Asianajajaliitosta, Nordea Bank Oyj:stä ja OP Ryhmästä.

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana yhteensä 15 kertaa ja kaksi kokousta toteutettiin kirjallisella menettelyllä. Työryhmän kokouksia valmisteltiin sekä kirjallisessa menettelyssä että erillisissä valmistelukokouksissa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistaminen

2.1.1 Ilmoitusvelvollisen, valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuus

Rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla ns. valvontailmoituksilla on keskeinen merkitys PRH:n kaupparekisterissä ylläpitämien tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteristietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamisessa. Lainkohdan mukaan, jos ilmoitusvelvollinen, valvontaviranomainen tai asianajajayhdistys havaitsee luvussa tarkoitetun yhteisön tai ulkomaisen express trustin tai oikeusmuodoltaan samankaltaisen oikeudellisen järjestelyn tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia, sen on ilmoitettava asiasta rekisterin ylläpitäjälle ilman aiheetonta viivytystä. Saman pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjän on päivitettävä tarvittaessa 1 momentissa tarkoitetut tiedot ilman aiheetonta viivytystä.

Valvontailmoitus johtaa käytännössä siihen, että PRH lähettää valvontailmoituksen kohteena olevalle yritykselle kehotuksen tarkistaa ja päivittää rekisteröidyt edunsaajatiedot. Toisinaan valvontailmoituksessa mainitut tiedot yrityksen rekisteröidyissä edunsaajatiedoissa olevista puutteista tai epäjohdonmukaisuuksista ovat kuitenkin siinä määrin puutteellisia tai yleisluontoisia, että PRH ennen kehotuksen lähettämistä pyytää valvontailmoituksen tekijältä lisäselvitystä sen arvioimiseksi, onko rekisteröidyissä tiedoissa sellaisia puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia, jotka PRH:n olisi kehotettava yritystä korjaamaan. PRH yleensä saa tarvitsemansa lisäselvityksen ja päätyy sen perusteella joko lähettämään yritykselle kehotuksen tietojen päivittämisestä tai pidättäytyy kehotuksen lähettämisestä esimerkiksi sen vuoksi, että valvontailmoituksessa esitetty tulkinta oikeasta edunsaajatiedosta on PRH:n tulkinnan mukaan siinä määrin väärä, ettei kehotusta voida yritykselle lähettää. On kuitenkin ilmennyt myös tilanteita, joissa valvontailmoituksen tekijä on katsonut sitä velvoittavien salassapitosäännösten, kuten luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 15 luvun 14 §:n, estävän tietojen tarkemman yksilöimisen valvontailmoituksessa, jolloin se on katsonut olevansa velvoitettu olemaan antamatta

lisäselvitystä PRH:lle asiassa. Tilanne on ongelmallinen rekisteritietojen oikeellisuuden ja siten myös rahanpesun estämistä koskevan järjestelmän tehokkuuden sekä hallintolain (434/2003) 31 §:ssä säädetyn viranomaisen selvittämisvelvollisuuden kannalta.

2.1.2 Verohallinnon oma-aloitteinen tietojenluovutus PRH:lle

Verohallinnolla on verotusta varten ilmoitettuja omistajien tietoja. Verohallinto valvoo myös kontrolloivien henkilöiden ilmoittamista OECD:n kehittämän tietostandardin veroviranomaisten väliseen rahoitustilinpidon automaattiseen tiedonvaihtoon maailmanlaajuisesti (eng, *Common Reporting Standard*) ja direktiivin 2011/16/EU muuttamisesta siltä osin kuin on kyse pakollisesta automaattisesta tietojenvaihdosta verotuksen alalla annetun neuvoston direktiivin 2014/107/EU (jäljempänä *CRS/DAC2*) velvoitteiden toteuttamiseksi. Verotuksessa käytettävän kontrolloivan henkilön määritelmä vastaa rahanpesulain tosiasiallisen edunsaajan määritelmää. Laissa verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta (1346/1999, jäljempänä *verotietolaki*) on säädetty oikeus ilmoittaa havainnoista, jotka on tehty valvottavien asiakkaan tunnistamis- ja tuntemismenettelyissä eli kun Verohallinnolla on velvoite valvoa huolellisuusvelvoitteiden täyttämistä CRS/DAC2-velvoitteiden osalta, voi Verohallinto ilmoittaa asiakkaan tuntemiseen liittyvien menettelyjen (jäljempänä *KYC-menettelyt*) puutteista Finanssivalvonnalle ja PRH:lle. Verohallinnolla on myös verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 23 a §:n mukainen tarkastustoimivalta huolellisuusmenettelyihin (KYC-menettelyt). Jos havaintoja tehdään, Verohallinnolla on oikeus ilmoittaa ne Finanssivalvonnalle ja PRH:lle verotietolain 18 §:n 1 momentin 12 kohdan mukaisesti. On myös luontevaa, että Verohallinnolla olisi oikeus ilmoittaa ilmoitettujen tietojen puutteesta, mutta tällaista tiedonluovutusoikeutta voimassa olevassa laissa ei kuitenkaan ole.

2.1.3 Verohallinnon tietojen luovuttaminen PRH:lle pyynnöstä

Verotietolain 20 §:n säännös tietojen luovuttamisesta eräille viranomaisille ei mahdollista sitä, että Verohallinto voisi antaa pyynnöstä PRH:lle sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Verohallinto voi pyynnöstä antaa PRH:lle verotustietoja ainoastaan säätiö- ja tilintarkastusvalvontaan sekä siltä osin kuin PRH toimii rahanpesulaissa tarkoitettuna valvontaviranomaisena. Näin ollen olisi tarpeen säätää PRH:n oikeudesta saada pyynnöstä sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tiedonsaantioikeus olisi rajattava välttämättömiin tietoihin, joilla on merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.

2.2 Rahanpesurekisterin tietojen käsittely

2.2.1 Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta

RAP-lain 3 §:n 3 momentin johdantokappaleessa säädetään seuraavasti: "Rahanpesurekisteriin saadaan tallettaa ilmoituksen tehneen henkilön nimet ja työnantajan yksilöintitiedot sekä tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta seuraavat tarpeelliset tiedot siitä henkilöstä, jota ilmoitus koskee:". Nykyinen sanamuoto ei ota huomioon, että ilmoituksessa epäilyttävästä liiketoimesta on usein mainittu enemmän kuin yksi henkilö, joiden tietojen tallettaminen on välttämätöntä rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi.

2.2.2 Biometristen tietojen käsittely

RAP-lain 3 §:n 3 momentin 17 kohdassa ei mahdollisteta sellaisen valokuvan, jota on käsitelty erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen, tallettamista rahanpesurekisteriin. Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävänä ei ole selvitellä pelkästään liiketoimia ja vahvistaa/torjua niiden epäilyttävyys. RAP-lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävä on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä tutkintaan saattaminen. Näin ollen selvittelykeskus voi käsitellä biometrisia tietoja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 8 §:n nojalla, mutta näiden tietojen tallettamisesta rahanpesurekisteriin ei ole säädetty lailla.

Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (jäljempänä *EU:n yleinen tietosuoja-asetus*) 9 artiklan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä koskevaan käsittelyyn kuuluu muun muassa biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten. Myös rikosasioiden tietosuojalain 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa on määritelty biometriset tiedot siten, että biometrisillä tiedoilla tarkoitetaan luonnollisen henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuja henkilötietoja, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä säädetään erityisiä henkilötietoja koskevasta käsittelystä, joihin myös biometriset tiedot lukeutuvat. Rikosasioiden tietosuojalaki edellyttää biometristen henkilötietojen käsittelyltä, että siitä on säädetty lailla, käsittely on välttämätöntä ja rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu.

Kyseinen tallettaminen rahanpesurekisteriin on välttämätöntä esimerkiksi silloin, kun henkilön rahanpesurekisteriin talletettua kasvokuvaa käsitellään poliisin järjestelmissä siten, että kasvokuvasta voidaan selvittää siinä olevan henkilön oikea henkilöllisyys tai silloin, kun selvitetään, onko olemassa viitteitä kuvallisen asiakirjan väärentämisestä. Epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten lisäksi rahanpesun selvittelykeskus käsittelee myös paljon kotimaisilta ja ulkomaisilta viranomaisilta saatua tietoa. Kerättyjen tietojen perusteella suoritetaan mittavia selvittely- ja analyysitoimia, jotta voidaan arvioida tietyn kokonaisuuden yhteyttä rikolliseen toimintaan. Ennen asian siirtämistä esitutkintaan on välttämätöntä, että rahanpesun selvittelykeskus tekee riittävät selvittelytoimet, sillä esimerkiksi vuonna 2022 rahanpesun selvittelykeskus vastaanotti 230 000 ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta, näin ollen rahanpesun selvittelykeskuksessa on tunnistettava ne asiakokonaisuudet, joissa asiaan on syytä perehtyä esitutkinnan keinoin.

2.2.3 Muut erityiset henkilötietoryhmät

Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävät huomioon ottaen, terrorismin rahoittamisen torjuntaan liittyvä henkilön poliittisen mielipiteen tai uskonnollisen vakaumuksen tallettaminen rahanpesurekisteriin on tietyissä tilanteissa välttämätöntä, mutta oikeutta näiden erityisten henkilötietojen tallettamiseksi ei ole rahanpesun selvittelykeskukselle RAP-laissa säädetty. Rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisenä tehtävänä on estää, paljastaa, selvittää ja saattaa tutkintaan muun muassa terrorismin rahoittamista. Ilmiöön liittyvät ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista voivat sisältää viitteitä kohdehenkilön osallistumisesta tietyn terroristisen ryhmän toimintaan, mistä taas lähes poikkeuksetta voidaan päätellä henkilön poliittinen mielipide tai uskonnollinen vakaumus, jotka ovat terroristisen toiminnan vaikuttimia ja ohjaavat keskeisesti ryhmien toimintaa. Rahanpesun selvittelykeskus vastaanotti vuonna 2022 yli 230 000 ilmoitusta epäilyttä-

västä liiketoimesta eikä jokaista ilmoitusta ole mahdollista käydä läpi ja varmistaa, etteivät ilmoitukset sisällä erityisiä henkilötietoja, kuten terrorismin rahoittamisen esimerkkitapauksessa tietoa kohdehenkilön poliittisesta mielipiteestä tai uskonnollisesta vakaumuksesta.

Toisaalta esimerkiksi terrorismin rahoittamisepäilyä selviteltäessä olisi välttämätöntä tietää, minkä terroristisen ryhmän toimintaan henkilön epäillään osallistuneen, jotta selvittely- ja muita torjuntatoimia suunnattaisiin oikein ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Mikäli rahanpesun selvittelykeskus tutkii tiettyjä, mahdollisesti terrorismin rahoittamiseen liittyviä ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista, selvittelee se samalla myös sitä, liittyvätkö kyseisten ilmoitusten henkilöt toisiinsa. Tällöin olisi hyvä, jos käytettävissä olisi tieto siitä, ketkä henkilöt kuuluvat äärioikeistolaiseen ryhmään ja ketkä vasemmistolaiseen terroristiryhmään. Esimerkiksi äärioikeistolaiseen ryhmään kuuluva henkilö toimii harvoin yhteistyössä äärivasemmistolaiseen ryhmään kuuluvan henkilö kanssa. Samassa kontekstissa olisi välttämätöntä tallettaa rahanpesurekisteriin tieto myös siitä, epäilläänkö tietyn henkilön osallistuneen kaakkois-eurooppalaisen vai kaakkois-aasialaisen terroristijärjestön toimintaan, vaikka kyseisestä erottelusta kävisi ilmi henkilön etninen alkuperä. Saman etnisen taustan jakavien terroristisen toimijoiden toimintatavat ja -ympäristöt eroavat toisistaan merkittävästi ja näin ollen myös niiden torjuntaa tehdään erilaisista lähtökohdista käsin. Lain 3 §:n 3 momentissa ei ole säädetty oikeutta käsitellä näitä erityisiä henkilötietoja.

2.2.4 Tietojen poistaminen rahanpesurekisteristä

RAP-lain 3 §:n 7 momentissa säädetään rahanpesurekisteriin talletettujen tietojen poistamisesta kymmenen vuoden kuluttua rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen epäilyä koskevan merkinnän tekemisestä. Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminta on luonteeltaan sellaista, että selvittelykeskukselle tullut tieto ei välttämättä jää rekisteriin vain yhtenä epäilyttävän liiketoimen ilmoituksena, joka olisi yksiselitteisesti poistettavissa tasan kymmenen vuoden kuluttua ilmoituksen tekemisestä. Kun rahanpesun selvittelykeskuksen tietojen ja mahdollisten lisäselvitysten myötä on syytä otaksua, että asiaa tulee tarkemmin selvitellä, avataan selvittelykokonaisuus eli niin sanottu "juttu". Voimassa oleva laki ei kuitenkaan mahdollista tiedon poistamista kymmenen vuoden kuluttua lukien "jutun" avaamisesta, johon ilmoitusten tietty tietosisältö on siirretty, vaan tieto on poistettava kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun tieto on alun perin saapunut rahanpesun selvittelykeskukseen. Lisäksi tietojen poistaminen nykysääntelyn mukaan tulee tehdä tasan kymmenen vuoden kuluttua merkinnän tekemisestä. Tämä johtaa siihen, että koska tietoja vastaanotetaan päivittäin, tulisi myös poistoajot tehdä päivittäin. Poistojen yhteydessä varmistetaan mm. erilaisten kontrollien implementointi, palveluiden alasajo ja tietokannan offline-tilaan asettaminen. Rekisterinpitäjälle poistoihin liittyvien velvoitteiden ja tietosuojan varmistamisen johdosta käytännössä ilmoitusten poistoajot suoritetaan etupainotteisesti kolmen kuukauden välein siten, että ne ilmoitukset poistetaan, jotka ovat vanhentumassa seuraavan kolmen kuukauden sisään. Voimassa oleva lainsäädäntö ei ole edellä esitetyllä tavalla tarkoituksenmukainen suhteessa käytännön prosesseihin ja voi johtaa siihen, että henkilötietoa, jota ei lain mukaan olisi vielä tullut poistaa tulee poistetuksi ennenaikaisesti.

2.2.5 Tietojen luovuttaminen Finanssivalvonnalle ja Euroopan keskuspankille

RAP-lain 4 §:n 4 momentissa säädetään seuraavasti: ”Tietoja saadaan luovuttaa myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetulle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle, jos luovutettava tieto on välttämätön toimivaltaisen valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen mainitussa laissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi.” Edellä mainitun lainkohdan mukaan rahanpesun selvittelykeskus voi luovuttaa Finanssivalvonnalle tietoja rahanpesulaissa tarkoitettujen valvontatehtävien suorittamiseksi. Direktiivin 2013/36/EU muuttamisesta vapautettujen yhteisöjen, rahoitusalan holdingyhtiöiden,

rahoitusalan sekaholdingyhtiöiden, palkitsemisen, valvontatoimenpiteiden ja -valtuuksien sekä pääoman ylläpitämistoimenpiteiden osalta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2019/878 (jäljempänä *luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivi*) lisättiin säännös, jonka mukaan rahanpesun selvittelykeskukset ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä valvovat viranomaiset sekä luottolaitosten valvontaviranomaiset ovat velvoitettuja keskinäiseen yhteistyöhön ja antamaan toisillensa tiedot, joita ne tarvitsevat luottolaitoslainsäädännön ja rahanpesun ja terrorismin estämiseen liittyvän lainsäädännön mukaisten tehtäviensä hoitamiseen. Kyseistä velvoitetta ei ole implementoitu kansalliseen lainsäädäntöön. Finanssivalvonnan ei siten ole mahdollista saada rahanpesun selvittelykeskukselta luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivin edellyttämällä tavalla tietoja luottolaitostoiminnasta annetussa laissa säädettyjen, rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskin arviointia edellyttävien tehtävien suorittamiseksi. Myöskään Euroopan keskuspankki ei voi saada vastaavia tietoja sen hoitaessa tehtäviä, joita tarkoitetaan luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvää politiikkaa koskevien erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille annetussa neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1024/2013 (jäljempänä *YVM-asetus*). Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 a §:n mukaan Finanssivalvonnan on tehtäviään suorittaessaan otettava huomioon Euroopan pankkiviranomaisen ohjeet tai esitettävä perustelut ohjeesta poikkeamiseen. Tällä hetkellä Finanssivalvonta ei toistaiseksi voi noudattaa ohjetta valvojien ja rahanpesun selvittelykeskuksen välisessä yhteistyössä, koska kansallinen lainsäädäntö asiassa ei ole selkeä.

2.3 Tietojen luovuttaminen rahanpesurekisteristä ulkomaalaisten yritysostojen seurantaa varten

Ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain (172/2012, jäljempänä *yritysostolaki*) tarkoituksena on seurata ja erittäin tärkeän kansallisen edun niin vaatiessa rajoittaa vaikutusvallan siirtymistä ulkomaiseen omistukseen. Erittäin tärkeällä kansallisella edulla tarkoitetaan erityisesti sotilaallisen maanpuolustuksen ja muiden yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista, mutta myös ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden ja kansallisen turvallisuuden varmistamista. Kaikki edellä mainitut elementit nivoutuvat yhteen, ja niitä huomioidaan erittäin tärkeää kansallista etua arvioitaessa ja muun muassa, kun tehdään tapauskohtaisia riskiarvioita. Yritysostolain lähtökohtana on myönteinen suhtautuminen ulkomaisiin sijoituksiin. Viranomaisilla tulee kuitenkin olla myös mahdollisuus valvoa maanpuolustuksen, yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen sekä maan turvallisuuden ja yleisen järjestyksen kannalta keskeisten yhtiöiden omistuspohjaa ja tarvittaessa rajoittaa ulkomaalaisomistusta näissä yhtiöissä.

Unioniin tulevien ulkomaisten suorien sijoitusten seurantaan tarkoitettujen puitteiden perustamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/452 (jäljempänä *EU:n seuranta-asetus*) tuli voimaan 10.4.2019 ja sitä on sovellettu 11.10.2020 lukien. EU:n seuranta-asetuksessa on määritelty seurannan tarkoittavan menettelyä, jonka avulla on mahdollista arvioida, tutkia, valtuuttaa, asettaa ehdolliseksi, kieltää tai kumota ulkomaisia suoria sijoituksia. EU:n seuranta-asetuksella on luotu jäsenmaiden ja komission välinen yhteistyömekanismi ulkomaisten suorien sijoitusten tietojenvaihdossa ja seurannassa. Tietojenvaihto ja yhteistyö asetuksen mukaisissa prosesseissa ja muussa täytäntöönpanossa tapahtuu kansallisten yhteyspisteiden kautta, mikä Suomessa on perustettu työ- ja elinkeinoministeriöön. EU:n seuranta-asetus edellyttää myös ulkomaisten sijoitusten rahoituksen alkuperän tutkimista.

Työ- ja elinkeinoministeriö on toimivaltainen viranomainen, joka käsittelee yritysostojen seurantaa ja vahvistamista koskevat asiat yritysostolain nojalla. Työ- ja elinkeinoministeriö voi siirtää vahvistamista tai vahvistamatta jättämistä koskevan asian valtioneuvoston yleisistunnon käsiteltäväksi, jos sille toimitetun hakemuksen tai ilmoituksen perusteella voidaan arvioida yritysoston mahdollisesti vaarantavan erittäin tärkeän kansallisen edun. Turvallisuuskriittisiin yrityksiin kohdistuvia ulkomaalaisia yritysostoja ja sijoituksia seurataan järjestelmällisesti.

Yritysostolaissa on erikseen säädetty hakijan velvollisuudesta toimittaa kaikki yritysoston vahvistamista koskevan asian selvittämiseksi tarpeelliset tiedot seurannan kohteesta, ulkomaisesta omistajasta sekä yritysostosta. Valmistellessaan yritysoston vahvistamista koskevaa asiaa työ- ja elinkeinoministeriön on hankittava tarpeellisessa laajuudessa lausuntoja muilta viranomaisilta. Varsinaista erillistä säännöstä työ- ja elinkeinoministeriön tietojensaantioikeudesta suhteessa muihin viranomaisiin laissa ei kuitenkaan ole. Tämän johdosta työ- ja elinkeinoministeriö ei esimerkiksi voi saada voimassa olevan lain mukaan rahanpesurekisteristä tietoa kansallisen turvallisuuden suojelemisen tarkoituksessa. Vahvistuksen epääminen ulkomaalaiselta yritysostolta on käytännössä äärimmäisen poikkeuksellinen tilanne, mutta laki kuitenkin mahdollistaa sen erittäin tärkeän kansallisen edun vaarantuessa. Yhtään vahvistuksen epäämispäätöstä ei ole vielä tehty, vaan yritysoston riskejä kansalliseen turvallisuuteen on pystytty lieventämään tai poistamaan muulla tavoin prosessin aikana.

RAP-lain 4 §:n 4 momentissa säädetään, että rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Eduskunnan talousvaliokunta ehdotti mietinnössään (TaVM 43/2018 vp – HE 167/2018 vp, s. 9) RAP-lakia koskevan muutosesityksen yhteydessä, että kansallinen turvallisuus lisättäisiin lain 4 §:ään, jossa säädellään rahanpesun selvittelykeskuksen oikeudesta saada, käyttää ja luovuttaa tietoja, jotta tiedonluovutusoikeus suojelupoliisille olisi nykyistä yksiselitteisempi. Kuten hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain, valtion etuosto-oikeudesta eräillä alueilla annetun lain ja etuostolain 1 §:n muuttamisesta (HE 222/2022 vp, s. 6) kuitenkin todetaan, myös muut viranomaiset kuin suojelupoliisi voivat vastata kansallisen turvallisuuden varmistamisesta. Tietojen luovuttaminen muillekin viranomaisille tätä tehtävää varten tulisi siten mahdollistaa säätämällä siitä laissa. Eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain (470/2019) 8 §:ään ehdotettiin siten lisättäväksi säännös tiedonsaantioikeuksien tarkentamiseksi, jotta parannettaisiin lupaprosessin toimivuutta ja ennen kaikkea varmistettaisiin ratkaisujen oikeellisuutta sekä vahvistettaisiin viranomaisten mahdollisuutta tiedon jakamiseen (HE 222/2022 vp, s. 12). Lakiin esitetty muutos tuli voimaan 1.1.2023. Vastaavasti työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee yritysostoihin liittyvässä seurannassa ja vahvistusprosessissa tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa, mutta sillä ei ole vastaavaa lakiin perustavaa oikeutta saada tietoja rahanpesun selvittelykeskukselta.

2.4 Suojelupoliisin tehtävät kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi

Poliisilain (872/2011) 1 §:n 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisilain 1 luvun 1 §:n tehtäväsäännös ei perusta poliisille toimivaltaa eikä poliisi siis voi pelkästään sen perusteella puuttua ihmisten lailla suojattuihin oikeuksiin. Silloin kun poliisi puuttuu henkilön oikeuspiiriin, tulee toimivallan aina perustua nimenomaiseen säännökseen. Näin ollen kansallisen turvallisuuden suojaaminen ei itsessään osoita kuin sen, että suojelupoliisilla on lainmukainen ja yhteiskunnallisesti toivottu motiivi menettelylleen. Tämä ei siis vielä sellaisenaan oikeuta puuttumaan ihmisten perusoikeuksiin, vaan puuttumiselle tulee löytyä toimivaltaperuste laista.

Poliisin tehtäviä määritellään tarkemmin poliisin hallinnosta annetussa laissa (110/1992). Suojelupoliisin tehtävänä on lain 10 §:n mukaan sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä

tai ulkoista turvallisuutta. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi.

Suojelupoliisi saa lisäksi luovuttaa esitutkintaviranomaiselle tietoa erikseen säädetyllä tavalla rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi. Rikostorjunnan hyöty vaihtelee sen mukaan, kuinka monta ja minkä laatuista rikosasiaa tiedustelusta kunakin vuonna erottuu esitutkintaviranomaisille ja muille toimivaltaisille viranomaisille ilmoitettavaksi.

Rikoksen estämisellä tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Rikoksen estämisestä on kysymys ensinnäkin silloin, kun teko kyetään estämään ennen kuin tunnusmerkistön mukaiseen täytäntöönpanotoimeen on ryhdytty. Määritelmään sisältyy myös rangaistavan yrityksen estäminen. Valmistelun estämisellä tarkoitetaan rangaistavan teon valmistelun estämistä, vaikka itse valmistelua ei ole kriminalisoitu. Lisäksi valmistelun estämiseen kuuluu myös rangaistavan valmistelun estäminen. Suojelupoliisin torjuntavastuulle kuuluviin rikoksiin lukeutuvat erityisesti rikoslain (39/1889) 12 luvussa rangaistavaksi säädetyt maanpetosrikokset, kuten vakoilu, 13 luvussa rangaistavaksi säädetyt valtiopetosrikokset ja 34 a luvussa rangaistavaksi säädetyt terrorismirikokset. Siviilitiedustelua koskevan lainsäädännön voimaantulon yhteydessä suojelupoliisilta poistettiin poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:stä ilmenevästi rikosten selvittämistehtävä, eikä suojelupoliisi enää ole esitutkintalaissa (805/2011) tarkoitettu esitutkintaviranomainen.

Kansallisen turvallisuuden suojaaminen lisättiin poliisin tehtäviin tiedustelulakien säätämisen yhteydessä. Kansallista turvallisuutta uhkaava toiminta voi olla sellaista toimintaa, joka konkretisoituessaan on rikos, mutta johon ei vielä voida kohdistaa konkreettista ja yksilöityä rikosepäilyä. Samoin kyse voi olla toiminnasta, joka ei lähtökohtaisesti ole Suomen lain mukaan rikos tai joka ei edetessäänkään voisi kehittyä rikokseksi, kuten ulkomaisten tiedustelupalvelujen laillinen toiminta Suomessa. Kansallista turvallisuutta uhkaava toiminta ei kohdistu ensisijaisesti kehenkään yksilönä, vaan yleisemmin yhteiskuntaan ja sen ihmisyhteisöön. Keskeisiä siviililuontoisia turvallisuusuhkia ovat ainakin terrorismi, ulkovaltojen Suomeen ja sen etuihin kohdistama vakoilu, joukkotuhoaseiden ja kaksikäyttötuotteiden levittämispyrkimykset sekä sellainen kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus, joka pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai soluttautumaan valtiorakenteisiin. Siviilitiedustelun kohteet, joista voidaan hankkia tietoa siviilitiedustelumenetelmiä käyttäen, on määritelty poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä.

2.4.1 Poliisin tiedonsaantioikeudet

Poliisin, mukaan lukien suojelupoliisin, yleisestä tiedonsaantioikeudesta viranomaiselta säädetään poliisilain 4 luvun 2 §:ssä. Lainkohdan mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu. Säännös vastaa asiallisesti kumotun poliisilain (493/1995) 35 §:n 1 momenttia (ks. HE 224/2010 vp, s. 87–88). Kumotun poliisilain esitöiden (HE 57/1994 vp, s. 66–67) mukaan pykälässä määritelty tietojensaantioikeus syrjäyttää muualla laissa säädetyt salassapitovelvollisuudet, ellei salassapitovelvollisuutta koskevassa säännöksessä nimenomaan kielletä tietojen luovuttamista poliisille. Kielto voidaan ilmaista myös luettelemalla tietojensaantiin oikeutetut viranomaiset mainitsematta poliisia niiden joukossa. Säännös kattaa sanamuotonsa mukaisesti kaikki poliisille laissa säädetyt tehtävät, myös oikeuden saada tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Useissa eri viranomaisten toimintaa koskevissa laeissa on säädetty erikseen oikeudesta luovuttaa tietoja poliisille. Tyypillisesti tämä oikeus on rajattu tarkkarajaisesti rikosten estämiseen ja selvittämiseen, jolloin sääntely on mahdollistanut tietojen luovutuksen poliisin keskeisiin lakisääteisiin tehtäviin. Kansallisen turvallisuuden osalta kyse on siviilitiedustelulainsäädännön myötä lainsäädäntöön omaksutusta tehtävästä, minkä johdosta tätä ei ole voitu arvioida ennen tiedustelulakien voimaantuloa tietojen luovutukseen oikeuttavana perusteena. Tiedustelulakien säätämisen yhteydessä ei ollut mahdollista huomioida kaikkia niitä erityissäädöksiä, joissa säädetään tietojen luovutuksista poliisille, minkä johdosta oikeus luovuttaa tietoja tähän tarkoitukseen on jäänyt puutteelliseksi.

Tietojenluovutusoikeutta koskevissa säädöksissä, esimerkiksi verotietolaissa, on käytetty kokoavana käsitteenä esitutkintaviranomaisen asemaa sekä esitutkintaviranomaisen tehtäviä sen rajaamiseen, kenelle ja mihin tehtäviin tietoja voidaan luovuttaa. Kaikki ne viranomaiset, joille on laissa säädetty rikoksen estämistehtävä, ovat perinteisesti olleet samanaikaisesti myös rikoksen selvittämiseksi toimivaltaisia esitutkintaviranomaisia. Tiedustelulakien voimaantulon yhteydessä suojelupoliisilta poistettiin esitutkintaviranomaisen asema, mikä rajoittaa tietyissä säädöksissä mahdollisuutta luovuttaa sille tietoja edelleen säilyneisiin rikostorjuntatehtäviin.

Edellä mainituista syistä suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksiin jäi tiedustelulakien voimaantulon jälkeen merkittäviä puutteita, jotka vaikuttavat myös mahdollisuuksiin tehdä tehokasta viranomaisyhteistyötä. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan osalta merkittävimmät puutteet kohdistuvat verotietolakiin ja Finanssivalvonnasta annettuun lakiin.

Finanssivalvonnasta annetun lain 8 luvun 71 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja Suomen tai muun ETA-valtion syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi sekä liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) mukaisen liiketoimintakiellon määräämiseksi. Säännöksen voidaan katsoa syrjäyttävän poliisin yleisen tiedonsaantioikeuden edellä mainituista perusteluista ilmenevästi, koska kyseisessä lainkohdassa on määritelty tarkkarajaisesti ne viranomaiset ja tarkoitukset, joihin tietoja voidaan luovuttaa. Säännös ei siten mahdollista tietojen luovuttamista suojelupoliisille rikosten estämiseksi tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Verotietolain 19 §:ssä säädetään tietojen antamisesta syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä, selvittämistä sekä syytteeseenpanoa varten. Tietoja ei voida luovuttaa suojelupoliisin toimintaan, koska luovutusoikeus on rajattu esitutkintaviranomaisen asemaan ja toisaalta koska säännös ei mahdollista tietojen luovuttamista kansallisen turvallisuuden suojaamistarkoituksiin.

2.4.2 Velvoitteidenhoitoselvitysten tietolähteet

HTSY-lain 5 §:ssä on säädetty velvoitteidenhoitoselvityksestä, jonka tarkoituksena on oikean ja riittävän kokonaiskuvan antaminen organisaatiosta sekä sen julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta viranomaisten rekistereissä olevien tietojen perusteella. Velvoitteidenhoitoselvityksessä kuvataan selvityksen kohteena olevan organisaation toimintaa ja siitä aiheutuvia verovelvoitteita, lakisääteisiä eläkevakuutus-, tapaturmavakuutus- ja työttömyysvakuutusvelvoitteita, Tullin perimiin maksuihin liittyviä velvoitteita ja niiden hoitamista, organisaation kykyä hoitaa nämä velvoitteensa sekä organisaatioihin kytkeytyviä organisaatiohenkilöitä ja muita organisaatioita. Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan viranomaisen pyynnöstä julkisen tehtävän tueksi.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010, jäljempänä *HTSY-laki*) 6 §:ssä säädetään niistä käyttötarkoituksista, joiden tukemiseksi selvitysyksikkö laatii 5 §:ssä tarkoitettuja velvoitteidenhoitoselvityksiä. Pykälän 1 momentin 11 kohdan mukaan velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia tukemaan poliisin suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä silloin, kun toimenpide liittyy rikokseen, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään vankeutta yksi vuosi, ja kun rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa tai organisaatiota hyväksi käyttäen. Muiden rikosten osalta selvitystä ei voi laatia. Sanonnat rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen vastaavat poliisilain 1 §:n sanontoja. Sanonnat kattavat konkreettisen rikoksen ennalta estämisen, jo tekeillä olevan rikoksen keskeyttämisen, epäillyn rikoksen esitutkintaedellytysten selvittämisen sekä varsinaisen esitutkinnan. Edellä mainittujen rikosten tulee olla tapahtuneet organisaation toiminnassa tai organisaatiota hyväksi käyttäen. Velvoitteidenhoitoselvitys voi tukea erityisesti organisaatioiden toiminnassa tehtyjen rikosten esitutkintaa muun muassa rikosvastuun selvittämisessä. Velvoitteidenhoitoselvitystä voidaan käyttää organisaatiossa päätösvaltaa käyttävien henkilöiden tai muiden organisaation henkilö- tai organisaatiokytkentöjen selvittämisen tukemiseen. Tällä voitaisiin tukea rikollisen toiminnan kokonaisuuden selvittämistä. Velvoitteidenhoitoselvityksellä voidaan tukea myös tahallisuuden ja suunnitelmallisuuden selvittämistä kuvaamalla esimerkiksi organisaation toiminnassa tehdystä rikoksesta epäillyn aikaisempaa yritystoimintaa.

HTSY-lain nojalla velvoitteidenhoitoselvityksiä voidaan laatia varsin kattavasti poliisin keskeisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Velvoitteidenhoitoselvityksiä ei kuitenkaan voida laatia kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, mitä voidaan pitää merkittävänä puutteena, sillä velvoitteidenhoitoselvitys on erittäin tärkeä työkalu selvitettäessä erilaisten taloudellisten toimijoiden taustoja.

HTSY-lain 7 §:n 1 momentin mukaan Harmaan talouden selvitysyksiköllä on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ne velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Säännös ei siten muuta selvitystä pyytäneen viranomaisen oikeutta salassa pidettäviin tietoihin. Jotta velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin laatia suojelupoliisin toimintaan, tulisi sen tiedonsaantioikeuksia tarkistaa. Merkittävin muutostarve kohdistuisi verotustietoihin, sillä nämä tiedot muodostavat velvoitteidenhoitoselvitysten keskeisen tietolähteen.

Lisäksi muutoksia tarvittaisiin jäljempänä ilmenevällä tavalla lakisääteisiä eläkevakuutus-, tapaturmavakuutus- ja työttömyysvakuutusvelvoitteita koskeviin lakeihin. Työntekijän eläkelain (395/2006) 205 §:n 2 momentin mukaan Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseen panoa varten. Työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 255 §:n 1 momentin mukaan vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja 2 kohdan mukaan ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointa varten, sekä poliisi- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten. Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 22 b §:n 2 momentin mukaan tämän pykälän nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja voidaan

antaa edelleen rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten. Tiedot tulee hävittää heti, kun niitä ei tarvita. Pykälän nojalla tietoja voidaan luovuttaa oma-aloitteisesti tapaturmavakuutuksen toimeenpanosta huolehtivalle vakuutuslaitokselle ja Tapaturmavakuutuslaitosten liitolle, Eläketurvakeskukselle ja lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalle eläkelaitokselle sekä Verohallinnolle. Kokoavasti voidaan todeta, että sosiaalivakuuttamista koskevat säännökset mahdollistavat tietojen luovuttamisen esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen, mutta eivät suojelupoliisille sen torjuttavaksi säädettyjen rikosten estämiseen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Edellä todetusti poliisilla, mukaan lukien suojelupoliisilla, on varsin laajat oikeudet saada tietoja muilta viranomaisilta tehtäviensä suorittamiseksi. Poliisin yleistä tiedonsaantioikeutta voi kuitenkin rajoittaa suhteessa poliisilakiin sovellettavaksi tuleva erityissäännös, jossa oikeus luovuttaa tietoja on rajattu tarkkarajaisesti ainoastaan tiettyihin käyttötarkoituksiin. Ennen tiedustelulakien voimaantuloa nämä erityissäännökset ovat mahdollistaneet tietojen luovuttamisen kattavasti myös suojelupoliisin toimintaan. Suojelupoliisin toimintaedellytysten kannalta olisi erittäin tärkeää korjata oikeustila tältä osin aikaisempaa vastaavaksi siten, että tietoja voitaisiin luovuttaa sille rikosten torjumiseksi sekä lisätä tietojen luovutusperusteeksi kansallisen turvallisuuden suojaaminen, jolloin tietoja voitaisiin luovuttaa kaikkien sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi, vastaavasti kuten ennen tiedustelulakien voimaantuloa.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa on keskeistä viranomaisten oikea-aikainen ja tehokas tietojenvaihto. Suojelupoliisin tehtävänä on torjua terrorismia ja sen rahoitusta, jonka takia on erittäin tärkeää, että tietojenvaihtoa koskevat säännökset eivät rajoita mahdollisuutta tehdä yhteistyötä rahanpesulaissa tarkoitettujen valvojien tai huolehtimisvelvoitteen alaisten tahojen kanssa. Kansallisen turvallisuustilanteen muutos on lisäksi entisestään korostanut tarvetta vaihtaa tietoja esimerkiksi pakotevalvontaan liittyen. Kiristyneet pakotteet ja tehostunut valvonta on lisännyt ja monimutkaistanut keinotekoisia järjestelyitä, joilla sääntelyä pyritään kiertämään. Kansallisen turvallisuuden suojautumiskyvyn kannalta ei ole suhteellista, että nykylainsäädäntö sallii tietojen luovuttamisen esitutkintaviranomaiselle kaikkein lievimpienkin rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi, muttei suojelupoliisille valtion suvereenisuuteen kohdistuvien vakavimpien uhkien estämiseksi.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on tehostaa Suomessa tietojenvaihtoa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Lisäksi tavoitteena on varmistaa suojelupoliisille ja työ- ja elinkeinoministeriölle riittävä tiedonsaanti kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla viranomaisten välisen tietojenvaihdon tehostamiseksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tarkoituksessa sekä kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi on tavoitteena vaikuttaa ennakoivasti kokonaisturvallisuuteen.

Esityksen tavoitteena on lisäksi vähentää sääntelyn tulkinnanvaraisuutta ja täten selkeyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimijoiden toimintaympäristöä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Tosiasiallisia edunsaajia koskevat rekisteristiedot

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi rahanpesulain ilmoitusvelvolliselle, valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle kuuluvaa ilmoitusvelvollisuutta, jos ne havaitsevat tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia. Ehdotus vastaa viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan edellytystä, jonka mukaan ilmoitus on tehtävä rekisterin ylläpitäjälle ilman aiheetonta viivytystä ja sen on sisällettävä tieto siitä, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia.

Verotietolakiin ehdotetaan Verohallinnolle oikeutta oma-aloitteiseen tietojen luovuttamiseen PRH:lle salassapitosäännösten estämättä, kun verovalvonnassa tai muutoin havaituilla tiedoilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Ehdotus vastaa viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohtaa, jonka mukaan jäsenvaltioiden on edellytettävä, että keskitetyn rekisterin sisältämät tiedot ovat riittävät, tarkat ja ajantasaiset, sekä otettava käyttöön mekanismeja tätä varten. Tiedonluovutusoikeus ehdotetaan rajattavaksi vain sellaisiin verotustietoihin verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi yrityksen osakkeiden omistajia ja omistusosuuksia koskevat tiedot. Lisäksi verotietolakiin ehdotetaan 20 §:ään uutta 10 kohtaa, jonka nojalla Verohallinto voisi pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä antaa PRH:lle sellaisia verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, jotka ovat välttämättömiä tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamiseksi. Tiedonsaantioikeus ehdotetaan rajattavaksi vain sellaisiin verotustietoihin verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, joilla on merkitystä ja jotka ovat välttämättömiä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi yrityksen osakkeiden omistajia ja omistusosuuksia koskevat tiedot.

4.1.2 Rahanpesurekisterin tietojen käsittely

Rahanpesurekisterin tietojen käsittelyyn ehdotetaan muutosta RAP-lain 3 §:n 3 momentin johdantokappaleeseen siten, että se vastaisi paremmin rahanpesuilmoitusten sisältöä henkilötietojen tallentamisesta. Ilmoitus voi käsittää useamman kuin yhden henkilön tietoja, mistä syystä sanamuoto, ”siitä henkilöstä, jota” muutettaisiin monikkomuotoon ”niistä henkilöistä, joita”. Lisäksi ehdotetaan 3 §:n 3 momentin 17 kohdan valokuvan tallettamista koskevaa säännöstä muutettavaksi siten, että valokuva voitaisiin tallettaa henkilön tunnistamista varten, jos se on välttämätöntä. Ehdotuksen mukaan valokuvan käsittely teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen olisi myös sallittua, jos se olisi asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Lisäksi ehdotetaan uutta 18 kohtaa, jonka nojalla myös henkilön poliittinen mielipide tai uskonnollinen vakaumus voitaisiin tallettaa rahanpesurekisteriin sekä uutta 19 kohtaa, jonka nojalla etnisen alkuperän tallettaminen olisi mahdollista. Edellytyksenä tallettamiselle ehdotetaan uusiin 18 ja 19 kohtiin, että tallettaminen olisi välttämätöntä asian käsittelyn kannalta. Rahanpesurekisteriin talletettujen tietojen poistamiseen rahanpesurekisteristä ehdotetaan muutosta siten, että tiedot tulisi poistaa viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta merkinnän tekemisestä, kuitenkin siten, että mikäli vastaanotetut tiedot olisi sisällytetty selvittelykokonaisuuteen, tiedot poistettaisiin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta selvittelykokonaisuuden avaamisesta.

Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tiedonsaantioikeudet rahanpesurekisteristä siten, että tietoja saataisiin luovuttaa Finanssivalvonnalle, jos tiedot olisivat välttämättömiä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa säädettyjen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskin arvioimista edellyttävien tehtävien suorittamiseksi. Lisäksi ehdotetaan, että vastaavia välttämättömiä tietoja saataisiin luovuttaa myös Euroopan keskuspankille sen hoitaessa YVM-asetuksessa tarkoitettuja tehtäviä.

4.1.3 Kansallinen turvallisuus

Ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annettuun lakiin ehdotetaan uutta tiedonsaantia koskevaa 8 b §:ää, jolla mahdollistettaisiin kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi tarkoitetut tiedonsaantioikeudet rahanpesurekisteristä työ- ja elinkeinoministeriölle. Lakisääteinen viranomaistehtävä yritysostolakiin on perustettu lain soveltamisalan mukaan nimenomaisesti kansallisen turvallisuuden ja siihen mahdollisesti liittyvien uhkien suojaamiseksi.

Verotietolain 19 §:n otsikkoa ja sisältöä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että säännös mahdollistaisi tietojen luovuttamisen myös suojelupoliisille. Pykälän otsikkoon lisättäisiin suojelupoliisi ja 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 kohta, jonka nojalla Verohallinto voisi luovuttaa verotusta koskevia tietoja suojelupoliisille. Kohdan mukaan tietoja voisi luovuttaa suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Lisäämällä kansallinen turvallisuus tietojen luovutusperusteeksi huomioitaisiin siviilitiedustelulain myötä poliisin tehtävissä tapahtuneet muutokset sekä palautettaisiin mahdollisuus luovuttaa tietoja suojelupoliisille.

Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 a kohta, jonka mukaan Finanssivalvonnalla olisi oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja suojelupoliisille sen tehtäviin poliisin hallinnosta annetun lain mukaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Ennen tiedustelulakien voimaantuloa säännös mahdollisti tietojen luovuttamisen myös suojelupoliisille, sillä suojelupoliisi oli tuolloin esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen, jonka laissa säädettyihin tehtäviin kuului rikosten estäminen ja selvittäminen. Tiedustelulakien säätämisen myötä suojelupoliisi ei ole enää esitutkintaviranomainen. Koska Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:ää ei tuolloin muutettu, kyseisen lain 71 §:n 1 momentin 2 kohta ei enää sovellu suojelupoliisiin. Tiedustelulakien myötä poliisin tehtäviin lisättiin poliisilain 1 §:n 1 momentista ilmenevästi kansallisen turvallisuuden suojaaminen, mikä tehtävä on myös osoitettu poliisin hallinnosta annetussa laissa suojelupoliisille. Koska kansallisen turvallisuuden suojaamisessa on kyse uudesta lainsäädännössä säädetystä tehtävästä, ei se ole ennen tiedustelulakeja voinut olla tiedon luovuttamiseen oikeuttava peruste.

HTSY-lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaan toimintaan. Ehdotettu muutos koskisi poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa tehtävää, joka on poliisihallinnossa osoitettu poliisin hallinnosta annetun lain nojalla poliisin tehtäväksi. Tiedonsaantioikeus kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi suojelupoliisille on tarpeen poliisin hallintolain 10 §:n 1 momentissa säädettyihin suojelupoliisin tehtäviin. Suojelupoliisin tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi. Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia voidaan itses-

sään pitää niin vakavina, että velvoitteidenhoitoselvityksiä tulisi voida laatia kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. HTSY-lain 7 §:n mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ne velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Poliisin oikeudesta saada tietoja viranomaisilta säädetään poliisilain 4 luvun 2 §:ssä. Tähän esitykseen liittyvät suojelupoliisin tiedonsaantia koskevat muutokset verotietolakiin, työtapaturma- ja ammattitautilakiin, työntekijän eläkelakiin ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin mahdollistaisivat myös velvoitteidenhoitoselvitysten laatimisen suojelupoliisille sen torjuttavaksi säädettyjen rikosten ennalta estämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä ja välittömiä kansantaloudellisia vaikutuksia työllisyyteen, investointeihin ja kulutukseen, tuotantoon, tuontiin ja vientiin tai hintatasoon.

Ehdotuksella ei olisi myöskään taloudellisia vaikutuksia viranomaisille. Tietojenvaihto tapahtuisi nykyisten rakenteiden puitteissa, eikä siten edellyttäisi lisäresursointia.

4.2.1.1 Vaikutukset yrityksiin

Esityksellä tosiasiallisten edunsaajatietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamiseksi ei ole taloudellisia vaikutuksia rahanpesulain mukaisiin ilmoitusvelvollisiin. Valvontailmoituksissa annettavat yksilöintitiedot ovat jo ilmoitusvelvollisen hallussa ja tällä hetkellä suurimmassa osassa annetuista ilmoituksista on yksilöity riittävällä tarkkuudella siten, että PRH voi niiden perusteella kehottaa korjaamaan puutteen. Jos valvontailmoitusta ei ole yksilöity riittävästi PRH pyytää niihin täydennyksiä. Osassa tapauksia kuitenkin vedotaan pankkisalaisuuteen, jolloin valvontailmoitus on jätetty yksilöimättä. Esitetty uusi sääntely valvontailmoituksista ei lisäisi myöskään valvontailmoitusten kohteena olevien yritysten hallinnollista taakkaa. Ehdotus selkeyttäisi valvontailmoitusten sisältöä ja lisäisi niiden avoimuutta, mikä lisää valvontailmoitusten merkityksen ymmärrettävyyttä. Tämä on omiaan vähentämään turhia yhteydenottoja PRH:n ja valvontailmoitusten kohteiden välillä.

Työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeus rahanpesurekisteristä rajoittuisi yritysostolain tarkoittamiin tilanteisiin, joissa hakija/ilmoittaja on lain määritelmien mukaisena seurannan kohteena. Yritysostolain tarkoittama ulkomainen omistaja voi olla sekä luonnollinen henkilö että yhteisö tai säätiö, jolla ei ole asuin-/kotipaikkaa EU:n tai EFTA:n jäsenvaltioiden alueella, taikka myös viimeksi mainittujen alueella kotipaikan omaava yhteisö tai säätiö, jonka äänimäärästä tai tosiasiallisesta vaikutusvallasta vähintään yksi kymmenesosa on lain tarkoittamalla ulkomaisella taholla. Mikäli yritysoston kohteena on puolustusteollisuuden yritys, ulkomaisesta omistajasta säädetty koskee myös EU:n tai EFTA:n alueelle sijoittautunutta ostajaa. Muut yritysostot, jotka kohdistuvat yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ylläpitäviin yrityksiin ja joissa ulkomainen omistaja on sijoittautunut EU/EFTA-alueelle, jäävät seurannan/vahvistusprosessin ulkopuolelle. Käytännössä yritysostolain mukaisissa prosesseissa ulkomaalaisena omistajana (hakijana/ilmoittajana) on lähes poikkeuksetta yritys ja yritysostolain soveltamisalaan kuuluu vain melko pieni määrä kaikista ulkomaalaisista yritysostoista. Vuonna 2021 ulkomaisia yritysostoja oli Suomessa 245 kpl:tta ja vuonna 2022 niitä oli 211 kpl:tta. Tämä tarkoittaa, että 16,1 % ulkomaisista yritysostoista jätettiin työ- ja elinkeinoministeriölle arvioitavaksi vuonna 2022 (ml. hakemukset, jotka eivät olleet lain soveltamisalassa). Ulkomaisista yritysostoista 11,9 % otettiin täysimääräiseen yritysostolain mukaiseen prosessiin (pl. hakemukset, jotka eivät olleet

lain soveltamisalassa). Trendi on ollut nouseva, sillä vuonna 2020 työ- ja elinkeinoministeriön prosessiin päätyi 7,7 % kaikista Suomessa tapahtuneista ulkomaalaisista yritysostoista ja vuonna 2021 ulkomaisista yritysostoista 11,4 % jätettiin työ- ja elinkeinoministeriölle arvioitavaksi ja 9,8 % ulkomaisista yritysostoista otettiin täysimääräiseen yritysostolain mukaiseen prosessiin (pl. hakemukset, jotka eivät olleet lain soveltamisalassa). Esitys voisi vaikuttaa välillisesti niihin yrityksiin ja henkilöihin, joita tietopyynnöt koskisivat, ja myös seurannan kohteeseen. Ministeriö saattaisi saada rahanpesurekisteristä sellaista tietoa, jota ulkomainen omistaja ei itse ole antanut osana seurantamenettelyä ja jolla voisi olla vaikutusta suunniteltuun yritysostoon, riskiarvioihin ja ministeriön mahdollisesti tapauksessa asettamiin ehtoihin.

4.2.2 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Tässä luvussa avataan vaikutuksia rikoksentorjuntaan ja turvallisuuteen sekä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Kansalliseen turvallisuuteen liittyviä vaikutuksia on katsottu tarkoituksen mukaisena käsitellä tämän alaotsikon alla. Muita ihmisiin kohdistuvia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia, joita tässä luvussa käsitellään omina alalukuinaan ovat vaikutukset viranomaisten toimintaan, tietoyhteiskuntaan ja tietosuojaan sekä muut yhteiskunnalliset vaikutukset.

4.2.2.1 Vaikutukset rikoksentorjuntaan ja turvallisuuteen sekä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen

Esitetyt muutokset parantaisivat mahdollisuuksia estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista sekä torjua kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvät kansainväliset velvoitteet edellyttävät, että niihin liittyvä viranomaisyhteistyö on järjestetty kansallisesti tehokkaalla tavalla, eikä esimerkiksi viranomaisten tietojenvaihtoa koskeva sääntely muodosta sille esteitä. Ehdotettu sääntely kiinnittyisi osaltaan näiden velvoitteiden täyttämiseen. Turvallisuuteen liittyy voimakkaasti toimijuus, valtaulottuvuus, monitahoisuus ja etenkin nykyään dynaamisuus, joustavuus sekä toiminnallinen ja hallinnollinen ketteryys. Turvallisuus on moniulotteinen ja monimerkityksinen käsite. Yhtäällä turvallisuus on vapautta uhkista, toisaalta turvallisuus tarkoittaa kykyä ja vapautta toimia. Turvallisuus on myös turvallisuuden subjektin kykyä proaktiivisesti saada tietoa ja asemoida itsensä uudestaan suhteessa uusiin uhkiin. Tietojenvaihdon tehostamisella on välittömiä vaikutuksia viranomaisten kykyyn saada proaktiivisesti tietoa ja tunnistaa uusia uhkia sekä asemoida itsensä suhteessa niihin.

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut ja monimutkaistunut viime vuosina perustavan laatuisesti. Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan sekä Venäjän vaatimuksilla Euroopan turvallisuusarkkitehtuurin muuttamiseksi on pitkäkestoisia vaikutuksia Euroopan ja Suomen turvallisuusympäristöön. Turvallisuustilanne on epävakaa ja yhä vaikeammin ennakoitavissa. Tämän suuntaisen kehityksen oletetaan jatkuvan edelleen. Muuttunut turvallisuustilanne on vaikuttanut myös toimivaltaisten viranomaisten tehtäviin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa. Esimerkiksi pakotteiden määrällinen lisääntyminen yhdessä tehostuneen valvonnan kanssa on ollut omiaan lisäämään keinotekoisia yritysjärjestelyitä, joilla pyritään kiertämään asetettuja rajoituksia, määrää ja monimutkaisuutta. Näiden järjestelyiden selvittäminen on entistä hankalampaa ja niiden paljastaminen edellyttää tiiviimpää viranomaisyhteistyötä. Ehdotetuilla tiedonsaantioikeuksien varmistamisella ja viranomaisten välisen tietojenvaihdon tehostamisella on välittömiä vaikutuksia viranomaisyhteistyöhön torjua kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia laajemmin, esimerkiksi hybridivaikuttamisen uhkia. Siten ehdotetuilla muutoksilla on vaikutuksia kokonaisturvallisuuteen. Viranomaisten välisen tietojenvaihdon tehostamisen vaikutukset eivät näin ollen rajoitu rikostorjuntaan, rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen, vaan niillä on vaikutuksia myös kansalliseen turvallisuuteen.

Suomalaisen yhteiskunnan kyvystä reagoida toimintaympäristön muutokseen ovat hyvinä esimerkkeinä Yhteiskunnan turvallisuusstrategia[2] ja kokonaisturvallisuuden käsite, joita tukevat laaja-alaiset ennakoinnin ja yhteistyön prosessit. Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä. Tiedonvaihdon tehostamisella vaikutetaan turvallisuusympäristöön. Turvallisuusympäristön ja uhkakuvien muutos on pakottanut synnyttämään erilaisia poikkihallinnollisia yhteistyötoimintoja ja verkostoja kuten PTR-yhteistyö (poliisi-, tulli- ja raja-yhteistyö), Harmaan talouden selvitysyksikkö tai kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen viranomaisyhteistyöryhmä sekä Turvallisuuskomitea. Turvallisuus- ja toimintaympäristöämme määrittävät monitahoiset ja hankalasti nykyiseen toimintatapaamme sovittautuvat uhkakuvat, joita on yhtäältä vaikea tunnistaa ja jotka toisaalta kohdistuvat useamman viranomaisen tai hallinnonalan vastuulle.

Ehdotuksessa mahdollistettaisiin työ- ja elinkeinoministeriölle tiedonsaantioikeus rahanpesurekisteristä kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriölle ehdotettu tiedonsaantioikeus liittyen ulkomaalaisten yritysostojen seurantaan edistäisi kansallisen turvallisuuden intressiä ja olisi ennakoivaa lainsäädäntöä. Ehdotuksella olisi vaikutusta yleisesti siihen, miten kansallista turvallisuutta hoidetaan. Julkaisussa ”Kansallisen turvallisuuden vaikutustenarviointi” (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:28) painotetaan, että lainsäädännön tulee olla johdonmukaista ja ennakoivaa. Ennakoivuus on kansallisen turvallisuuden tutkimuksellisestakin näkökulmasta erittäin relevantti ulottuvuus, mikä käytännössä vaatii laajaa, yli hallinnonrajat ulottuvaa suunnittelua, toimintaa ja toteutusta. Tämä puolestaan, väistämättä, asettaa kysymyksen prosessin omistajuudesta ja johtajuudesta. Edellä mainitussa kansallisen turvallisuuden vaikutustenarviointia käsittävässä julkaisussa on todettu, että on vaikea nähdä, miten perinteisellä siilomaisella otteella kyettäisiin edistämään kansallisen turvallisuuden intressiä, joka ei edes historiallisesti ole kuulunut vain yhdelle toimialalle tai toimijalle. Lisäksi nähtiin kotimaisen lainvalmistelun olevan pitkälti reagoivaa eli olemassa oleviin ongelmiin puuttuvaa. Mainitussa julkaisussa korostuu hallinnon siilomaisuus ja perinteinen toimintatapa, joka korostaa kunkin ministeriön itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Työ- ja elinkeinoministeriölle ehdotetuilla tiedonsaantioikeuksilla rahanpesurekisteristä edistetään laajaa yli hallinnonrajojen ylittävää toimintaa ja toteutusta kansallisen turvallisuuden suojelemiseksi.

Kansallisen turvallisuuden käsitteeseen, sen muotoutumiseen ja sen ympärille rakentuvaan poliittiseen agendaan sekä lopulta käytännön toteuttamiseen vaikuttavat monet tekijät. Kansallinen turvallisuus on yhtäällä sekä säilyttävä että edistävä käsite ja toimintatapa. Se pyrkii ylläpitämään vallitsevia olosuhteita, kuten turvaamaan valtion ja kansakunnan olemassaolon ja samanaikaisesti sen puitteissa edistetään keinoja ja toteutetaan politiikkaa, joiden avulla kyetään muokkaamaan tulevaa ja olosuhteita siten, että valtion ja kansakunnan olemassaolo on jatkossakin turvattu. Kansallisen turvallisuuden määritelmää ei ole laintasolla tarkkarajaisesti ja tyhjentävästi määritelty. Sisäministeriö on esimerkiksi sisäisen turvallisuuden sanastossaan 7.3.2023 määritellyt käsitteen seuraavasti: ”*kansallinen turvallisuus on yhteiskunnan tila, jossa yhteiskunnan ja demokraattisen valtiojärjestelmän toiminta ja toimintaedellytykset sekä valtiosuvereniteetti on suojattu vakavilta uhkilta*”. Tällä keskustelua helpottavalla määritelmällä ei kuitenkaan ole normitaustaa. Kansallinen turvallisuus määrittyy ajassa ja paikassa ilman yksiselitteistä määritelmää. Tästä seuraa, että määritystä ja kansallisen turvallisuuden tilaa ja intres-

[2] Valtioneuvoston periaatepäätös: Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017.

sejä tulee tarkastella määräajoin ja laaja-alaisella kokoonpanolla, sillä muutoin on hyvin mahdollista, että jokin olennainen kansalliseen turvallisuuteen vaikuttava tekijä tai seikka jää huomiotta.[3]

Kansallinen turvallisuus ei kuitenkaan ole vain objektiivinen asia, vaan myös kollektiivinen tunne siitä, että yhteiskunta kykenee selviytymään ulkoisista ja sisäisistä haasteista ja näin ollen jatkamaan turvallista elämää. Kansallisen turvallisuuden vaikutustenarviointia käsittelevässä julkaisussa vuonna 2020 on viitattu oikeuskansleri Jaakko Jonkan lausuntoon vuodelta 2011[4], joka nostaa jo tuolloin esille turvallisuusympäristön muutoksen, pääministerin aseman korostumisen ja usealle taholle jakaantuneen kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisen selkiyttämisen. Mainitussa julkaisussa viitattiin myös oikeuskansleri Tuomas Pöystin luentoon[5], jossa oli nostettu esille, miten ministeriön ja tarvittaessa sen alaisen hallinnon osaaminen ja näkemyksen välittyminen kansallisen turvallisuuden intressien kannalta relevantteihin prosesseihin edellyttää myös kykyä lähtökohtaisesti tunnistaa erilaiset seikat ja prosessit, ja niiden mahdollisen merkityksen kansalliselle turvallisuudelle. Tämä puolestaan ei ole helppoa, koska on varsin mahdollista, että jokin yksittäinen seikka tai vaihe ei sisällä minkäänlaisia turvallisuuteen suoranaisesti linkittyviä ulottuvuuksia, mutta lopulta tai ollessaan osa laajempaa kokonaisuutta, onkin kansallisen turvallisuuden kannalta merkityksellinen. Yritysostojen seurantamenettelyssä on keskeistä selvittää yritysoston taustavaikuttajat ja ulkomaalaisiin ostajiin mahdollisesti liittyvät uhat (ml. tosiasiallista vaikutusvaltaa käyttävät tahot) sekä EU:n seuranta-asetuksen mukaisesti rahoituksen alkuperä. Työ- ja elinkeinoministeriön selvittäessä yksittäisiä taustavaikuttajia ja rahoituksen alkuperää osana laajempaa kokonaisuutta on esityksellä vaikutuksia sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseen, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen.

Nykyinen turvallisuusympäristö kattaa yksilön elinpiiristä lähtien aina globaaliin tasoon asti ulottuvan kokonaisuuden, jossa pandemiat, ydinaseet sekä ympäristön ja talouden tilan muutokset vaikuttavat suoraan ja nopeasti yksittäisen ihmisen elämään ja valtion käsityksiin uhkaavista tekijöistä. Oma uusi lukunsa on hybridimaailma ja siihen liittyvät uhkakuvat. Tämä merkitsee jälleen uutta haastetta eri turvallisuustoimijoille, lainsäädännölle sekä poliittisille järjestelmille. Turvallisuusympäristön muuttuessa ja turvallisuutta koskevien kysymysten ja niiden hallinnan monimutkaistuessa ennakoinnin ja yhteistyön tarve eri turvallisuustoimijoiden kesken lisääntyy. Suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksiin jäi tiedustelulakien voimaantulon jälkeen merkittäviä puutteita, jotka vaikuttavat myös mahdollisuuksiin tehdä tehokasta viranomaisyhteistyötä. Suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksien palauttamisella on siten vaikutus viranomaisyhteistyölle sekä kyvykkyyteen suojata kansakuntaa ja valtiota uhilta, että toisaalta ylläpitää kykyä toimia vapaasti. Kansalliseen turvallisuuteen liittyville asioille koetaan leimalliseksi se, että asiat eivät kuulu vain jollekin toimijalle, vaan niissä pääsääntöisesti sivutaan useaa eri hallinnonalaa ja tarvitaan yhteistyötä yli osasto- ja ministeriörajojen. Ennakointi ja varautuminen ovat keskeisiä toimintoja erityisesti kansallisen turvallisuuden kannalta ja ne auttavat kehittämään myös kustannustehokasta järjestelmää. On myös paikallaan todeta, että toiset ministeriöistä ja hallinnon organisaatioista ovat enemmän turvallisuuskeskeisiä kuin toiset, johtuen niin historiasta kuin etenkin niiden lakisääteisistä tehtävistä.

[3] Kansallisen turvallisuuden vaikutustenarviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:28.
[4] Jonkka, Jaakko (2011) Valtioneuvoston kanslian lausuntopyyntö 30.6.2011, VNK 14:00/2009. Asia Hallbergin komitean mietintö Varautuminen ja kokonaisturvallisuus (VNK:n julkaisusarja 21/2010)
[5] ”Kansallinen turvallisuus ja kestävä valtiosääntö” luento Paasikivi-seurassa 3.9.2019

Suojelupoliisin tehtävänä on hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Ehdotetuilla tiedonsaantioikeuksien palauttamisella suojelupolisiille niihin eri hallinnonalojen erityislakeihin, joihin aiemmin suojelupoliisilla oli esitutkintaviranomaisrooliin perustunut tiedonsaantioikeus, on välitön vaikutus suojelupoliisin kykyyn tunnistaa uhkia ja varautua niihin. Uhka kansalliselle turvallisuudelle on toimi tai sarja tapahtumia, jotka uhkaavat merkittävällä tavalla ja suhteellisen lyhyellä aikavälillä kansalaisten elämänlaatua tai uhkaavat merkittävällä tavalla kaventaa valtion olemassa olevia poliittisia vaihtoehtoja. Uhka kansalliselle turvallisuudelle on tilanne, jossa jotkut kansakunnan tärkeimmistä arvoista ovat selvästi vaarantumassa ulkoisten toimien vuoksi. Perinteisestä kansallisen turvallisuuden perspektiivistä katsottuna kybersodankäynti ja siltä suojautuminen kuvaavat uutta välinettä, jonka kautta suoritetaan hyvinkin perinteisiä kansallisen turvallisuuden funktioita. Vanhat turvallisuushuolenaiheet eivät ole kadonneet uusien tieltä, vaan uudet täydentävät vanhoja. Kansallisen turvallisuuden yhteydessä puhutaan usein ydinarvoista (eng. *core values*) tai elintärkeistä eduista (eng. *vital interests*). Yleisesti ottaen ydinarvot sulattavat yhteen sellaisia perustavoitteita kuten valtion ideologia, poliittisten instituutioiden suojelu, alueellinen koskemattomuus, taloudellinen riippumattomuus tai tukikohtien suojelu. Kansallisen turvallisuuden termein keskeinen rajanveto intressien välillä on ratkaisevien (eng. *vital*) intressien ja niiden intressien välillä, joiden katsotaan olevan vähemmän kuin ratkaisevia. Sanonnan mukaan vanhat kansalliset intressit muuttuvat harvoin, mutta uhat noita intressejä kohtaan muuttuvat. Varmistamalla suojelupoliisille tiedonsaantioikeudet eri hallinnonalojen erityislainsäädäntöihin myös uusia tai näennäisesti uusia uhkia pitkäaikaisille intresseille voi nousta esiin. Terrorismin uhka on tästä hyvä esimerkki.[6] Kansallisella viranomaisten tietojenvaihdon tehostamisella myös varmistetaan suorituskyky perinteisten ja samalla uusien uhkakuvien osalta.

Kansallisen turvallisuuden sisällöllistä laajuutta voinee kuvata janalla, jossa tiedustelulainsäädännön soveltamisalaan kuuluvan yksittäisen ulkoa tulevan uhkan toisessa äärilaidassa on normaaliolojen maankäytön suunnittelun tilanne, jossa kansallisen turvallisuuden kriittiset tekijät tulisi tunnistaa. Kansallisen turvallisuuden tekijöiden tunnistamisessa toimijat eivät rajoitu vain tiettyihin valtion viranomaisiin, vaan julkisen vallan toimijoihin yleisemmin kuin myös julkisen ja yksityisen vastuunjakoon erilaisissa julkisen hallinnon tehtävien koko- tai osittaisulkoistuksissa. Kysymys on siis paitsi uhkan myös haavoittuvuuden tunnistamisesta, jossa turvallisuusviranomaisten kesken tapahtuvat pohdinnat vaikutusten merkityksestä kansallisen turvallisuuden kannalta eivät riitä. Viranomaisten tiedonsaannin varmistamisella voidaan vaikuttaa sekä välittömästi että välillisesti rikostorjuntaan, turvallisuuteen sekä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Esityksellä on vaikutuksia etenkin suojelupoliisin toimintaan sen hyödyntäessä verotusta koskevia tietoja, kun arvioidaan erilaista taloudellista toimintaa tai muita taloudellisia hankkeita, joiden epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Näihin tärkeisiin verotusta koskeviin tietoihin lukeutuvat Verohallinnon rekistereissä olevat tavanomaiset verotusta koskevat tiedot, mutta myös verovalvonnan ja Verohallinnon erityisvalvonnan yhteydessä keräämät tiedot. Verohallinto kerää ja saa verovalvonnan yhteydessä sellaista tietoa, jota ei ole saatavilla muista tietolähteistä.

[6] Kansallisen turvallisuuden vaikutustenarviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:28.

4.2.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Keskeisin rahanpesulain 6 luvun 5 §:n muutokseen liittyvä vaikutus on rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden paraneminen sekä sitä kautta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevan järjestelmän tehokkuuden paraneminen. Ehdotuksella on välitön vaikutus rekisteritietojen oikeellisuutta koskevaan valvontaan, koska PRH saa paremmin yksilöityä tietoa edunsaajarekisterin tiedoissa olevista puutteista ja epäjohdonmukaisuuksista. Ehdotus lisää myös menettelyn oikeusturvaa, kun valvontailmoituksen kohteelle on osoitettavissa selkeä yksilöitävissä oleva puute, joka pyydetään korjaamaan. Rahanpesulain valvontaviranomaisten kannalta vaikutuksia tulisi siltä osin, että valvontailmoitus täytyy laatia yksityiskohtaisempana. PRH:n työmäärää ei lisäänny nykyisestä. Asiaan liittyvä avoimuus lisää valvontailmoitusten ymmärrettävyyttä, eikä näin ollen lisää hallinnollista taakkaa viranomaiselle kuuluvien neuvontavelvoitteiden osalta.

RAP-lain 4 §:n 4 momenttiin ehdotetulla oikeudella, jolla rahanpesurekisterin tietoja saataisiin luovuttaa Finanssivalvonnalle, jos tiedot olisivat välttämättömiä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa säädettyjen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin arvioimista edellyttävien tehtävien suorittamiseksi, on arvioitu, että tietoja Finanssivalvonnasta pyydettäisiin enintään 20–25 kertaa vuodessa. Tietoja pyydettäisiin vain niissä tapauksissa, joissa arvioidaan rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskin olevan olennaisesti kohonnut. Esimerkiksi määräävän osuuden (eng. *qualified holdings*) osalta luottolaitoksia koskevia selvityksiä arvioidaan tehtävän 1–2 vuodessa ja johtoa tai vastuullisessa asemassa olevia henkilöitä koskevia selvityksiä arvioidaan pyydettävän alle 10 vuodessa. Vuosittain suoritetaan n. 10 valvojan arvioita, joissa kaikissa pyydettäisiin rahanpesun selvittelykeskuksen tietoja käytettäväksi operatiivisten riskien arvioinnissa. Rahanpesun selvittelykeskus saisi vastata tietopyyntöihin harkintansa mukaan ja vain erityistapauksissa voisi olla tarpeen luovuttaa tietoa suoraan tai muokattuna rahanpesurekisteristä. Vastaavasti Finanssivalvonta on jo nyt katsonut velvoitteekseen luovuttaa tietoja rahanpesun selvittelykeskukselle niissä tilanteissa, joissa se katsoo riskin rahanpesuun valvottavan toiminnassa kohonneen merkittävästi. Näitä tietoluovutuksia on ollut alle 10 vuodessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön rahanpesun selvittelykeskukselle toimittamat tietopyynnöt kohdistuisivat vain harvoihin tapauksiin, joissa rahoituksen alkuperän selvittäminen tarkemmin katsotaan aiheelliseksi seurantamenettelyn aikana esille nousseiden kysymysten pohjalta. Esimerkiksi vuonna 2022 työ- ja elinkeinoministeriön yritysostolain mukaisessa käsittelyssä oli yhteensä 35 tapausta (lukuja ja taustoja vahvistuspäätöksistä vuosilta 2012–2019 on selostettu hallituksen esityksessä HE 103/2020 vp, s. 5). Esitys edistäisi ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta vastaavan työ- ja elinkeinoministeriön mahdollisuuksia saada luotettavaa ja tarpeellista tietoa kohteena olevan yritysoston rahoituksen alkuperästä ja taustavaikuttajista, millä on keskeistä merkitystä seuranta- ja vahvistusmenettelyssä sekä lain tavoitteiden toteutumisessa.

Vaikka Finanssivalvonnan ja työ- ja elinkeinoministeriön tietopyynnöt eivät lisäisi merkittävästi rahanpesun selvittelykeskuksen työmäärää, tulee asiassa kuitenkin huomioida, että selvittelykeskuksen vastaanottamien epäilyttävien liiketoimien ilmoitusten lukumäärä on kasvanut merkittävästi viimeisten vuosien aikana ja samanaikaisesti selvittelykeskuksen lakisääteiset velvoitteet ovat lisääntyneet. Näin ollen nyt ehdotettavat tietojenanto-oikeudet edellyttäisivät lisäresurssien harkitsemista rahanpesun selvittelykeskukselle. Rahanpesun selvittelykeskus ei luovuttaisi suoraan tietoa sille ilmoitetuista epäilyttävistä liiketoimista, vaan sen olisi harkittava tapauskohtaisesti tiedonluovutusten välttämättömyyttä käsillä olevan lupahakemuksen kannalta.

Suojelupoliisilla on keskeinen rooli terrorismin ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa sekä pakotesääntelyn valvonnassa, jonka johdosta olisi välttämätöntä, että rahanpesulaissa tarkoitetut valvojat ja huolehtimisvelvolliset viranomaiset voisivat luovuttaa tietoja suojelupoliisille tai sen toimintaan. Suojelupoliisin edellytykset suojata kansallista turvallisuutta sekä torjua terrorismia ja terrorismin rahoittamista tehostuisivat etenkin, kun ehdotuksella mahdollistettaisiin suojelupoliisin tietojen saanti Verohallinnolta. Kuten edellä luvussa 4.2.2.1 on selvitetty verotusta koskevien tietojen merkityksestä rikoksentorjuntaan ja turvallisuuteen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, suojelupoliisille näiden tietojen saamisen varmistamisella olisi vaikutusta suojelupoliisin kykyyn havaita kansalliseen turvallisuuteen liittyviä uhkia ja myös reagoida niihin oikea-aikaisesti. Ehdotuksella siten parannettaisiin suojelupoliisin kykyä arvioida erilaista taloudellista toimintaa tai muita taloudellisia hankkeita, joiden epäiltäisiin liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

Finanssivalvonnalla on valvontatehtävänsä kautta kattava ymmärrys finanssimarkkinoihin kohdistuvista riskeistä ja väärinkäytöksistä. Tämän vuoksi on keskeistä, että suojelupoliisi ja Finanssivalvonta voisivat vaihtaa tietoja tilanteissa, joissa epäillään suojelupoliisin toimialaan liittyviä väärinkäytöksiä finanssimarkkinoilla. Esitetyt muutokset parantaisivat merkittävästi suojelupolisiin kykyä suojata kansallista turvallisuutta sekä toisaalta loisivat edellytyksiä tehokkaammalle viranomaisyhteistyölle Finanssivalvonnan ja suojelupoliisin välillä. Harmaan talouden selvitysyksikön laatimat velvoitteidenhoitoselvitykset antavat kattavan kuvan selvityksen kohteena olevan organisaation toiminnasta. Näiden selvitysten hyödyntäminen tiedustelutarkoituksissa tehostaisi suojelupoliisin toimintaa merkittävästi, koska vastaavia tietoja ei tarvitsisi tiedustella useasta eri lähteestä. Esitetyillä muutoksilla mahdollistettaisiin se, että suojelupoliisi voisi hyödyntää Harmaan talouden selvitysyksikön laatimia velvoitteidenhoitoselvityksiä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Esitetyillä muutoksilla toteutettaisiin tietojenvaihtoselvityksessä havaittu muutostarve, jonka mukaan tulisi selvittää mahdollisuutta parantaa suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksia muuttamalla verotietolain 19 §:ää ja Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:ää siten, että pykälät mahdollistaisivat tietojen luovuttamisen suojelupoliisille myös rikosten ennalta ehkäisemiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

4.2.2.3 Vaikutukset tietoyhteiskuntaan ja tietosuojaan

Vaikutukset tietoyhteiskuntaan

Tietoyhteiskunnan kehitys sisältää myös uhkia, jotka kriittisimmillään kohdistuvat koko yhteiskunnan ja talouden toimivuuteen, koska modernit yhteiskunnat ovat yhä riippuvaisempia tietoja viestintätekniikasta sekä järjestelmistä. Esityksellä on pyritty vaikuttamaan näihin haasteisiin. Ehdotuksella parannettaisiin mahdollisuuksia saada tietoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kansallista turvallisuutta vaarantavasta mahdollisesta valmistautumisesta valtiolliseen vaikuttamiseen. Tietoyhteiskuntakehitystä on edistettävä kaikilla osa-alueilla niin infrastruktuurin, asioinnin, palveluiden ja sisältöjen kehittämisessä kuin perusedellytysten, kuten turvallisuuden, varmistamisessa. Tietoyhteiskunnan kehittyessä myös haasteet muuttuvat, joten tietoyhteiskuntatyö on jatkuvaa.

Vuonna 2020 julkaistun valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (Valtioneuvoston julkaisusarja 2020:30) mukaan hybridivaikuttaminen on paitsi lisääntynyt myös monimuotoistunut ja samalla siitä on tullut aiempaa suurempi turvallisuusuhka. Selonteossa hybridivaikuttaminen on kuvattu toiminnaksi, jossa valtiollinen tai muu ulkoinen toimija pyrkii vaikuttamaan samanaikaisesti tai jatkumona, suunnitelmallisesti ja eri keinoja käyttäen kohteen haavoittuvuuksiin omien tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Hybridivaikuttamiseen kuuluu tyypillisesti laaja keinovalikoima muun muassa poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia keinoja sekä informaatio- ja kybervaikuttamista. Hybridivaikuttamiselle on tyypillistä, että sitä voi olla vaikea tunnistaa. Siihen ryhtyvä toimija ei välttämättä tunnusta toimintaansa eikä ainakaan sitä, että kyse olisi toisen valtion vahingoittamiseen pyrkivästä toiminnasta. Tämän vuoksi toiminnan määrittely valtioon kohdistuvaksi hyökkäykseksi voi olla vaikeaa, vaikka sen vaikutukset yhteiskuntaan tai esimerkiksi yhteiskunnan kriittiseen infrastruktuuriin olisivatkin vakavia. Uhkaa yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille voi olla vaikea tunnistaa myös siksi, että yksittäisellä hallinnonalalla niistä on vain vähäisiä merkkejä ja uhka on havaittavissa vasta hallinnonalat kattavan laajan tilannekuvan avulla. Viranomaisten tietojenvaihdon tehostamisella yli hallinnonalojen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi mahdollistetaan viranomaisille kattavan tilannekuvan muodostuminen.

Hybridivaikuttamiseen voi kuulua myös sinänsä laillisten keinojen käyttämistä, mikä edelleen voi vaikeuttaa hybridivaikuttamisen tunnistamista. Vieraat valtiot pyrkivät peittämään toimintaansa lailliselta vaikuttavan yritystoiminnan taakse. Useat hybridivaikuttamisen keinot edellyttävät käytännössä myös taloudellista toimintaa, jonka johdosta erilaisiin transaktioihin liittyvät tiedot ovat välttämättömiä näiden uhkien selvittämiseksi. Nimenomaisesti hybridiuhkiin liittyvänä lainsäädäntöuudistuksena on toteutettu vuoden 2020 alusta voimaan tullut ulkomaisen kiinteistönomistuksen seurantaa koskeva lainsäädäntökokonaisuus (HE 253/2018 vp[7]) ja yritysostolain tarkistaminen samana vuonna. Ehdotetulla yritysostolakiin lisättävällä uudella säännöksellä, jolla työ- ja elinkeinoministeriölle lisättäisiin oikeus saada tietoja rahanpesun selvittelykeskukselta ulkomaalaisten yritysostojen seurantaan ja vahvistusprosesseihin, on vastaavasti vaikutuksia keinoihin tunnistaa hybridivaikuttamista. Työ- ja elinkeinoministeriölle esitetyillä tiedonsaantioikeuksilla kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi olisi vaikutusta siihen, että voidaan selvittää riittävän laajasti ja oikea-aikaisesti, voisiko jokin tietty ulkomaalainen yritysosto/sijoitus vaarantaa erittäin tärkeän kansallisen edun.

Vaikutukset tietosuojaan

Lainvalmistelussa ei ole laadittu yksittäisen viranomaisen käsittelytoimien tietosuojaa koskevaa vaikutustenarviointia riskien arvioinnin osalta, koska tämä tulee toteuttaa rekisterinpitäjän toimesta käsittelyjärjestelmän teknisen toteutuksen yhteydessä ennen käyttöönottoa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 1 ja 7 kohdan mukaisesti. Vastaavat säännökset tietosuojaa koskevasta vaikutustenarvioinnista on rikosasioiden tietosuojalain 20 §:ssä. Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66) ja siinä viitattu aineisto ei kovin yhtenäisesti käsittele niitä kysymyksiä, joista vaikutustenarvioinnin lainsäädännön valmistelussa tulisi koostua. Lainvalmistelussa tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi painottuu ehdotettujen tiedonsaantioikeuksien ja salassa pidettävien tietojen luovutusoikeuksien oikeasuhtaisuuden punnintaan rekisteröidyn oikeuksiin nähden ja kokonaisturvallisuuden, yleisen edun sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Ehdotus sisältää tarkat ja täsmälliset kuvaukset henkilötietojen käsittelytoimista ja niiden tarkoituksista, tarpeellisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta. Oikeasuhtaisuuden arvioinnissa on kiinnitetty huomiota viranomaisten keinoihin estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista tehokkaammin sekä ylläpitää kansallista turvallisuutta. Tiedonvaihdon tehostamisella yli eri ministeriöiden ja viranomaisten hallinnonalojen on kiistattomasti todettu olevan välittömiä vaikutuksia kokonaisturvallisuuteen ja siihen, miten tehokkaasti rahanpesua ja terrorismin rahoittamista kyetään estämään sekä torjumaan kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia. Olemassaolon ja säilymisen näkökulmasta valtiolle ja yksilölle turvallisuus on kaikki kaikessa. Valtion ja kansalaisen turvallisuus rakentuu edellä luvussa 4.2.2.1 esitetyistä

[7] Hallituksen esitys eduskunnalle kansallisen turvallisuuden huomioon ottamista alueiden käytössä ja kiinteistönomistuksissa koskevaksi lainsäädännöksi HE 253/2018 vp.

tekijöistä. Hallinnonalojen rajojen yli ulottuvalla tiedonvaihdolla on välittömiä vaikutuksia siihen, miten viranomaiset voivat oikea-aikaisesti ja tehokkaasti tunnistaa uhkia ja varautua niihin ennakoivasti, ja tällä on vaikutusta myös yksilöihin ja heidän oikeuspiiriin ja oikeuksien toteutumiseen yhteiskunnassa. Esitetyt muutokset suojaavat myös yksilöä ja ovat siten myös rekisteröidyn perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide demokraattisessa yhteiskunnassa.

Kunkin viranomaisen velvollisuus on yleisesti noudatettavien tietosuojasäädösten mukaisesti jatkuvasti arvioida rekisteröityjen oikeuksia ja vapauksia koskevia riskejä sekä laatia suunnitelma toimenpiteistä riskeihin puuttumiseksi. Henkilötietojen suojaa toteutetaan tietosuojan yleissääntelyllä eli EU:n yleisellä tietosuoja-asetuksella, sitä täydentävällä tietosuojalailla (1050/2018) sekä rikosasioiden tietosuojadirektiivillä, joka on kansallisesti pantu täytäntöön rikosasioiden tietosuojalailla. Lisäksi, koska ehdotuksessa esitetään tiedonsaantioikeuksia kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi, on myös otettava huomioon, että kansallinen turvallisuus jää EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Kansallisen turvallisuuden tarkoituksissa tapahtuva käsittely on kansallisesti lisätty rikosasioiden tietosuojalakiin, joten näiltä osin sääntelyn taustalle ei ole kaikilta osin osoitettavissa EU-sääntelyä. Lain esitöissä hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 31/2018 vp) on todettu, että rikosasioiden tietosuojadirektiivi mahdollistaa kansallisesti direktiivin mukaisen sääntelyn ulottamisen henkilötietojen käsittelyyn kansallisen turvallisuuden alalla.

Yritysostolakiin ehdotettu uusi 8 b § vaikuttaa tietosuojasääntelyn soveltamiseen yleisellä tasolla. Se mitä tietosuojaa koskevaa yleislakia tähän nimenomaiseen käsittelyyn tulisi soveltaa, on kysymyksenä uusi ja merkityksellinen asia tietosuojasääntelyn kannalta. Rahanpesun selvittelykeskus soveltaa rikosasioiden tietosuojalakia, kun se luovuttaa RAP-lain 4 §:n 4 momentin mukaisesti tietoja ehdotetun yritysostolain uuden 8 b §:n perusteella tehtyyn tietopyyntöön. Vastaavaa rikosasioiden tietosuojalakia tulisi myös työ- ja elinkeinoministeriön soveltaa käsitellessään rahanpesurekisteristä saatuja tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa. Kuitenkaan työ- ja elinkeinoministeriölle kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi ehdotettu tiedonsaantioikeus ei kuulu voimassa olevan rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan. Ne viranomaiset ja tehtävät, joihin rikosasioiden tietosuojalakia sovelletaan, on tarkkarajaisesti määritelty lain 1 §:n 2 momentissa seuraavasti:

1) Puolustusvoimien suorittamaan ja Puolustusvoimien lukuun suoritettavaan henkilötietojen käsittelyyn, kun tietoja käsitellään puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa, 2 kohdan a alakohdassa tai 3 ja 4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi, sekä Puolustusvoimien pääesikunnan suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn turvallisuusselvityslain (726/2014) 9 §:n 3 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi;

2) poliisin suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn, kun tietoja käsitellään sellaisessa poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä, joka liittyy kansallisen turvallisuuden suojaamiseen, sekä turvallisuusselvityslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä;

3) Rajavartiolaitoksen suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn, kun tietoja käsitellään sellaisessa rajavartiolain (578/2005) 3 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetussa tehtävässä, joka liittyy kansallisen turvallisuuden suojaamiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön yritysostolain mukainen tehtävä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi voidaan rinnastaa puolustusministeriön tehtävään, josta on säädetty eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetussa laissa. Mainitun lain esitöiden[8] 8 §:n säännöskohtaisten perusteluiden mukaan on todettu, että ”*Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:ssä säädetään rahanpesurekisteristä. Pykälän 1 momentin mukaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten on rahanpesun selvittelykeskuksen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri (rahanpesurekisteri), jonka rekisterinpitäjä on rahanpesun selvittelykeskus. Pykälän 6 momentin mukaan rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta rekisterin muihin kuin 2 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettuihin jäädyttämispäätöksiin liittyviin tietoihin. Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteröityä koskevien tietojen käsittelyn lainmukaisuuden henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 29 §:n mukaisesti. Rekisteröidyn oikeuksista säädetään lisäksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 4 luvussa*.” Edellä avatut säännöskohtaiset perustelut puoltavat yhdenmukaista tietosuojasäännöksien soveltamista. Rahanpesurekisterin tietojen käsittelyllä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi on rekisteröidyn oikeuksiin vaikuttavia rajoituksia, joiden yhdenvertainen suojaaminen edellyttää, että sovellettava tietosuojasäädös tulisi olla kaikille viranomaisille sama.

Tietoja luovutetaan rahanpesurekisteristä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä suojelupoliisille että puolustusministeriölle. Edellä esitetyt säännöskohtaiset perustelut eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain 8 §:n mukaan osoittavat, että luovuttaessa tietoja rahanpesurekisteristä puolustusministeriölle henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakia.

Työ- ja elinkeinoministeriön käsitellessä rahanpesurekisterin tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi olisi johdonmukaista soveltaa samoja yleisiä tietosuojasäännöksiä kuin puolustusministeriö ja suojelupoliisi soveltavat. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että työ- ja elinkeinoministeriön tehtävä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi säädettäisiin rikosasioiden tietosuojalakiin, koska se ei sisälly voimassa olevaan lain soveltamisalaan. Seuraus siitä, ettei työ- ja elinkeinoministeriön kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tarkoitettu lakisääteinen tehtävä kuulu rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan, tulee sovellettavaksi tietosuojalaki. Ehdotetulla 8 b §:llä on vaikutuksia siihen, että kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn olisi sovellettava epäjohdonmukaisesti tietosuojalakia eikä kuten edellä perustellusti johdonmukaisesti rikosasioiden tietosuojalakia. Tietosuojalakia säädettäessä ei ole sen esitöissä perusteltu vastaavasti kuin rikosasioiden tietosuojalain esitöissä, että sitä sovellettaisiin kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen tarkoitettuun toimintaan. Rekisteröidyn henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin tulkinnan kautta tietosuojalakia yksinomaan tietosuojalain 2 §:n soveltamisalaa koskevan säännöksen pohjalta.

Tietosuojalain soveltamisalan mukaan lakia voidaan soveltaa myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, jota suoritetaan sellaisen toiminnan yhteydessä, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan. Tämä tarkoittaisi toisin sanoen siitä, että tietosuojalakia sovellettaisiin ilman, että tietosuojalain säätämisen yhteydessä on punnittu kaikkia niitä rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin kuuluvia käsittelyn tilanteita ja rajoituksia, joita esimerkiksi rahanpesurekisteritietojen käsittelystä seuraa, kun niitä luovutetaan nimenomaan kansallisen turvallisuuden

[8] Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain, valtion etuosto-oikeudesta eräillä alueilla annetun lain ja etuostolain 1 §:n muuttamisesta (HE 222/2022 vp)

suojaamiseksi. Sovellettavan tietosuojasääntelyn valinnassa työryhmässä on tiedostettu, että tietojen käsittely kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi määriteltiin ensimmäisen kerran varsinaisesti tiedustelulakien lainvalmistelun yhteydessä vuosina 2018–2019. On selvää, että tästä syystä myöskään rikosasioiden tietosuojalain säätämisen aikoihin ole voitu huomioon ottaa kaikkia niitä tulevaisuuden säädösvalmisteluja, joissa yli hallinnon rajojen lisätään viranomaisten tehtäviä ja tiedonsaantioikeuksia kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Jos katsotaan, että johdonmukaisesti tulisi soveltaa kaikkeen kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn samaa lakia, eikä kahta eri lakia, tulee rikosasioiden tietosuoja-asetuksen soveltamisalaa laajentaa koskemaan myös työ- ja elinkeinoministeriön kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen tarkoitettuun yritysostolain mukaiseen lakisääteiseen tehtävään.

Vaikutukset tietosuojaan edunsaajatietojen käsittelyssä

Viidennen rahanpesudirektiivin nojalla tapahtuvaan tietojenkäsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta. Tiedot merkitään yleisesti käytössä olevaan tietopalvelutyyppiseen rekisteriin eli kaupparekisteriin. Esityksen tarkoituksena on parantaa edunsaajatietojen täsmällisyyttä, mitä sellaisenaan voidaan pitää EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan vaatimusten suuntaisena.

Tietosuojaa koskeva sääntely on myös huomioitava verotietolain 18 ja 20 §:ään ehdotetuissa lisäyksissä, joiden mukaan Verohallinto voisi antaa oma-aloitteisesti sekä pyynnöstä PRH:lle sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Vaatimus edunsaajatietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta on rekisteröidyn oikeuksien kannalta erityisen merkityksellinen tietojen laajan julkisuuden johdosta. Verohallinnon osalta ehdotetaan oma-aloitteista ja pyynnöstä tapahtuvaa tietojen luovuttamista edunsaajista ja salassapitosäännöksistä poikkeaminen on sisäänkirjoitettu ehdotukseen. Kun kyse on verotusta varten hankituista tiedoista, on tietosuoja-asetusta sovellettaessa arvioitava, onko tällainen myöhempi käsittely yhteensopivaa käyttötarkoituksen (verotus ja verovalvonta) kannalta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan perusteella. Jos katsotaan, ettei myöhempi käsittely (rahanpesun estäminen) ole yhteensopivaa verotustarkoitusten kanssa, on siitä säädettävä, kuten nyt ehdotetaan. Oma-aloitteisen tietojen luovutuksen edellytykset tulisivat olla riittävän täsmällisiä, jotta oma-aloitteisesta tietojen luovutuksesta ei muodostuisi EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan (”tietojen minimointi”) vastaista käytäntöä. Ehdotuksen mukaan edunsaajasta luovutetaan tietoja, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamiseksi.

Vain sellaiset henkilötiedot, jotka ovat ajantasaisia ja vastaavat todellisuudessa tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevia tietoja, olisi julkistettava, ja asianomaisille henkilöille olisi ilmoitettava heille EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen ja rikosasioiden tietosuojadirektiiviin perustuvan unionin voimassa olevan tietosuojajärjestelmän mukaisesti kuuluvista oikeuksista ja näiden oikeuksien käyttämiseen sovellettavista menettelyistä. Kun henkilötietoja kerätään muualta kuin henkilöltä itseltään on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 14 artiklan mukaan rekisteröityä informoitava ja informointi on tehtävä 14 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan viimeistään silloin, kun henkilötietoja on tarkoitus luovuttaa toiselle vastaanottajalle. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 14 artiklan 5 kohdan poikkeusperusteista voisi soveltua parhaiten c alakohta, joilta osin tulisi vahvistaa asianmukaiset suojatoimenpiteet. Silloin kun edunsaajatietojen puutteet ja varsinkin korjatut edunsaajatiedot on hankittu tai saatu tutkittaessa valvontaviranomaisen toimesta epäilyttäviä liiketoimia, edunsaajatiedot voivat kuulua epäilyttäviä liiketoimia katta-

van salassapitovelvollisuuden piiriin rahanpesulain 4 luvun 4 §:n perusteella. Vaikka kaupparekisterilain perusteella edunsaajatiedot eivät ole julkisia, eivät ne ole myöskään salassa pidettäviä eikä siten asetuksen 14 artiklan 5 kohdan d alakohdan poikkeusperuste tule kyseeseen.

Yhteenvetona voidaan todeta, että rekisterinpitäjän näkökulmasta esityksessä pyritään täydentämään puutteellisia henkilötietoja edunsaajista. Tässä mielessä tavoite tukee yhtä tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan henkilötietojen täsmällisyysvaatimusta ainakin niiltä osin, ettei henkilöitä perusteetta merkittäisi edunsaajaksi. Informointia (EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 14 artikla) ja tiedollisia oikeuksia (EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 15 ja 16 artikla) koskevien vaatimusten osalta noudatettavaksi tulevat yleiset tietosuojasäännökset eikä esityksellä siten ole merkittäviä vaikutuksia näihin oikeuksiin.

Vaikutukset tietosuojaan rahanpesurekisterin tietojen käsittelyssä

Näiltä osin on kyse rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä. Rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä on säädetty erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä kattaen muun muassa etnisen alkuperän ja poliittisen vakaumuksen. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan tällaisia tietoja saadaan käsitellä, jos käsittelystä säädetään laissa, se on välttämätöntä käsittelyn tarkoitusten kannalta ja jos rekisteröidyn oikeuksien turvaaminen edellyttämät turvatoimet on toteutettu.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 51/2018 vp – HE 242/2019 vp) on painottanut poliisin henkilötietolakia koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Tällaista rajausta on valiokunnan uudemmassa käytännössä pidetty säätämisjärjestyskysymyksenä (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 40). EU-oikeudellinen vaatimus liittyy lisäksi rikosasian tietosuojalain 20 §:ssä tarkoitettujen käsittelystä aiheutuvien vaikutusten ja riskien tunnistamiseen. Tällaisessa tapauksessa nimenomaan kiellettyinä riskeinä voidaan pitää lain 11 §:n 3 momentissa tarkoitettua syrjintään johtavaa profilointia. Merkittävänä riskinä voidaan pitää syyttömyysolettaman perusteetonta kumoamista.

Ehdotuksen RAP-lain 3 §:n 3 momentin 17 kohdan muuttaminen valokuvan käsittelemisestä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen vaikuttaisi tietosuojaan siten, että rahanpesun selvittelykeskus saisi laajemmat oikeudet käsitellä erityisiä henkilötietoja. Toisaalta uudistus parantaisi niiden henkilöiden oikeuksia, joiden henkilötietoja käytetään väärin, esimerkiksi väärennettyjen henkilötodistusten myötä. Kun poliisilla on paremmat mahdollisuudet selvittää rikoksia, joiden tekemisessä on hyödynnetty väärennettyjä henkilöllisyystodistuksia, tukee tämä uhrien yksityisyyden suojaa sekä ennaltaehkäisee samankaltaisia uusia rikoksia.

Ehdotuksen RAP-lain 3 §:n 3 momentin uusi 18 kohta poliittisen mielipiteen ja uskonnollisen vakaumuksen tallettamisesta vaikuttaisi rahanpesurekisteriin merkittyjen henkilöiden, joiden osallisuudesta terrorismirikoksiin on viitteitä, yksityiselämän suojaan siten, että heidän poliittinen ja/tai uskonnollinen vakaumuksensa saataisiin merkittyä rahanpesurekisteriin. Jo nykyisin rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottaessa terroristiseen liikehdintään liittyviä ilmoituksia niistä käy ilmi kohdehenkilön poliittinen ja/tai uskonnollinen vakaumus. Ilmoituksia ei talleteta

rahanpesurekisteriin manuaalisesti, vaan ilmoitukset tallentuvat kantaan automaattisesti. Rekisterin tietoja käsittelevät ainoastaan rahanpesun selvittelykeskuksen työntekijät, jotka ovat saaneet tarvittavat koulutukset erityisten henkilötietojen käsittelyyn. Mikäli selvittelyn kohteena olevan asian kannalta ei ole tarpeen säilyttää tietoa henkilön poliittisesta tai uskonnollisesta vakaumuksesta, poistetaan kyseessä oleva tieto rekisteristä mahdollisuuksien mukaan. Poistaminen ei aina ole mahdollista, jos esimerkiksi tieto on ilmoituksen rakenteessa tai tiedon eheys muutoin kärsisi osittaisesta muokkaamisesta.

Muutoksen välttämättömyyttä arvioitaessa täytyy huomioida myös se, että koska terroristiset rikokset kohdistuvat ihmisten henkeen ja terveyteen, kyseinen uudistus suojaisi kaikkein tärkeimpiä perusoikeuksia, kuten oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Uudistus suojaisi myös kansallista turvallisuutta, ottaen huomioon terrorismirikosten potentiaaliset vaikutukset, jotka ovat yhteiskunnallisesti tuhoisia monella eri tasolla.

Ehdotuksen RAP-lain 3 §:n 3 momentin uusi 19 kohta etnisen alkuperän tallettamisesta vaikuttaisi saman momentin uuden 18 kohdan tavoin rahanpesurekisteriin merkittyjen henkilöiden, joiden osallisuudesta terrorismirikoksiin on viitteitä, yksityiselämän suojaan siten, että heidän etninen alkuperä saataisiin merkittyä rahanpesurekisteriin.

Ehdotus RAP-lain 3 §:n 7 momentin muuttamiseksi poistosääntöjen tarkentamisesta selkeyttäisi nykytilaa tietosuojan osalta, sillä jo nykyisellään on mahdollista, että tietty henkilötieto on rekisterissä pidempään kuin 10 vuotta, sillä se on voitu siirtää avattavaan selvittelykokonaisuuteen ja näin ollen alkuperäisen ilmoituksen poistaminen ei poista kyseessä olevaa siirrettyä henkilötietoa rekisteristä, jossa se jatkaa elämäänsä selvittelykokonaisuuden osana. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi samaa lainkohtaa siten, että merkinnän poisto voitaisiin tehdä kymmenen vuoden kuluttua sen kalenterivuoden päättymisestä, jona merkintä rahanpesurekisteriin on tehty. Nykysääntelyn mukaan tietojen poistaminen tulee tehdä tasan kymmenen vuoden kuluttua merkinnän tekemisestä. Tämä johtaa siihen, että koska tietoja vastaanotetaan päivittäin, tulisi myös poistoajot tehdä päivittäin. Käytännössä ilmoitusten poistoajot ajetaan kolmen kuukauden välein siten, että ne ilmoitukset poistetaan, jotka ovat vanhentumassa seuraavan kolmen kuukauden sisään.

Suojelupoliisin tiedonsaantioikeudet

Henkilötietojen käsittelyyn suojelupoliisissa kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa sovelletaan yleislakina perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyä (PeVL 26/2018 vp) rikosasioiden tietosuojalakia. Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 51/2018 vp) säädetyn voimassa olevan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 48 §:ssä säädetään suojelupoliisin oikeudesta käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen ja hankkeiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä valtioja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Suojelupoliisi saa lain 49 §:n 2 momentin mukaan käsitellä tehtäviensä suorittamiseksi välttämättömiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja.

Tiedustelulainsäädännön yhteydessä suojelupoliisin tehtäviä muutettiin siten, ettei se ole enää esitutkintaviranomainen eikä esitutkintaviranomaisen tiedonsaantioikeudet enää koske suojelupoliisia. Ehdotuksen mukaan tiedustelulakien säätämisen yhteydessä ei ollut mahdollista huomioida kaikkia niitä erityissäädöksiä, joissa säädetään tietojen luovutuksista poliisille, minkä johdosta oikeus luovuttaa tietoja tähän tarkoitukseen on jäänyt puutteelliseksi. Suojelupoliisin tiedonsaantisäännöksiä on esimerkiksi poliisin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 52 §:ssä ja poliisilain 4 §:n 2 momentissa sekä erityisesti siviilitiedustelua koskevassa

poliisilain 5 a luvun 50 §:ssä. Ehdotuksen tiedonsaantisäännökset sijoittuvat kutakin viranomaista koskevaan lakiin, mikä vaikuttaa kokonaiskuvan hahmottamiseen suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksista ja niiden keskinäisestä suhteesta. Ehdotuksessa käsitellyt suojelupoliisia koskevat tiedonsaantisäännökset kohdistuvat viranomaisiin (rahanpesun selvittelykeskus, Verohallinto, Finanssivalvonta ja Harmaan talouden selvitysyksikkö). Ehdotus perustuu poliisilain 4 luvun 2 §:n tulkinnassa omaksuttuun linjaan, jonka mukaan salassapito väistyy, jollei säännöksessä kielletä tietojen luovuttamista poliisille, mikä voi myös ilmetä siten, ettei poliisia mainita tiedonsaantiin oikeutettujen viranomaisten joukossa.

Esityksen tietosuojaan vaikuttavissa ehdotuksissa on pyritty huomioimaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja muun tietosuojasääntelyn asettamat vaatimukset. Henkilötietojen käsittelyä koskeva erityissääntely on arvioitu välttämättömäksi. Esityksen tavoitteena on tehostaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa viranomaisten voimassaolevan lainsäädännön mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi. Esityksen valmistelussa on arvioitu, että ehdotettu henkilötietojen käsittelyä ja salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskeva sääntely ei merkitse pidemmälle menevää perusoikeuksien rajoittamista kuin on perusteltua, ottaen huomioon ehdotusten taustalla olevien tavoitteiden painavuus suhteessa rajoitettavaan perusoikeuteen. Ehdotetun sääntelyn on arvioitu olevan välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

4.2.2.4 Vaikutukset sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen

Esityksen ehdotuksilla ei arvioida olevan vaikutuksia sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Valmistelun yhteydessä on selvitetty myös sellaisia muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden, jotka on rajattu esityksen ulkopuolelle. Keskeisimpinä tällaisia pohdittuja muutoksia esitellään tässä luvussa. Tässä luvussa on myös omana alalukunaan tarkasteltu eräiden EU:n jäsenmaiden lainsäädäntöä siltä osin, miten ne ovat panneet täytäntöön viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan, jonka mukaan velvoitetun tahon ja toimivaltaisten viranomaisten on ilmoitettava kaikista havaitsemistaan eroista keskitetyissä rekistereissä (edunsaajarekisterissä) saatavilla olevien tosiasiallisia edunsaajia ja edunsaajia koskevien tietojen välillä. Lisäksi työryhmässä selvitettiin, miten eräissä EU:n jäsenmaissa on kansallisesti täytäntöön pantu epäilyttävää liiketoimea koskevien ilmoitusten tietojenvaihto toiminnan vakauden valvontaa varten luottolaitosdirektiivin 1 artiklan 41 kohdan mukaisesti.

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Tietojenvaihtoselvityksessä oli esitetty rahanpesulakiin liittyviä muutostarpeita. Työryhmässä päätettiin kuitenkin, ettei tässä vaiheessa ole tarkoituksenmukaista ehdottaa rahanpesulakiin sellaisia muutoksia, jotka voisivat olla päällekkäisiä tulevan EU-sääntelyn kanssa. Tulevaa EU-sääntelyä on kuvattu 5.2 luvussa.

Tässä esityksessä on rahanpesulakiin esitetty, että ilmoitusvelvollisen, valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen olisi edunsaajarekisterinpitäjälle tehtävässä ilmoituksessa nykyistä tarkemmin yksilöitävä, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia. Valmistelun yhteydessä on selvitetty mahdollisuutta myös laajemmasta virheiden ilmoittamisvelvollisuudesta kuin mihin esityksessä päädyttiin. Työryhmässä katsottiin kuitenkin, ettei laajempi säännös, jonka mukaan ilmoittamisen yhteydessä ilmoittajan tulisi esittää myös oma käsityksensä oikeista tiedoista, vastaisi viidennen rahanpesudirektiivin säännöstä. Toteutusvaihtoehtona katsottiin kyseisen velvollisuuden aiheuttavan kohtuuttomasti lisätyötä ilmoittajalle.

Työ- ja elinkeinoministeriölle esityksessä on ehdotettu yritysostolakiin tiedonsaantioikeutta rahanpesurekisteristä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Valmistelussa oli esillä myös vaihtoehto, jossa lisäys olisi tehty RAP-lakiin. Tätä toteutusvaihtoehtoa ei pidetty hyvänä, koska RAP-laissa on jo luovutusoikeus kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoitukseen. Kansallisen turvallisuuden arviointi sisältyy automaattisesti yritysostolain edellyttämään erittäin tärkeän kansallisen edun arviointiin. Yritysostolain 2 §:ssä 1 momentin 1 kohdassa on määritelty, että erittäin tärkeällä kansallisella edulla tarkoitetaan sotilaallisen maanpuolustuksen, yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen, kansallisen turvallisuuden ja ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden turvaamista sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 52 ja 65 artiklan mukaista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistamista yhteiskunnan perustavanlaatuista etua uhkaavan todellisen ja riittävän vakavan vaaran tapauksessa. Koska erittäin tärkeän kansallisen edun käsitteeseen sisältyy myös kansallisen turvallisuuden ulottuvuus, johon tarkoitukseen rahanpesurekisteritietoja voidaan jo luovuttaa eikä siksi ollut syytä laajentaa rahanpesurekisterin tietojen luovutusta koskevaa RAP-lain 4 §:n 4 momenttia koskemaan erikseen myös erittäin tärkeän kansallisen edun tarkoitusta.

Työryhmässä pohdittiin, ettei RAP-lain 3 §:n 3 momenttiin esitetyn ilmaisun ”siitä henkilöstä” muutos monikkoon ilmaisuksi ”niistä henkilöistä” olisi välttämättä tarpeellinen, sillä sama tulkinta voisi olla mahdollinen jo nykyisen sanamuodon perusteella. Työryhmässä kuitenkin nähtiin tärkeänä, että muutos selkeyttäisi olemassa olevaa oikeustilaa ja toimijoiden toimintaympäristöä vähentämällä lain tulkinnanvaraisuutta.

Työryhmässä pohdittiin verotietolain 18 §:n 1 momentin muuttamisen sijaan, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen huolehtimisvelvoitteesta (rahanpesulain 9 luvun 5 §) johtuvat oma-aloitteiset tietojen luovutukset olisi koottu uudeksi 18 a §:ksi. Erillisellä pykälällä voitaisiin mahdollistaa Verohallinnolle oikeus luovuttaa tietoa oma-aloitteisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tarkoituksessa myös muille viranomaisille kuin rahanpesun selvittelykeskukselle. Työryhmä kuuli asiassa Verohallinnon asiantuntijaa tietosuojan näkökulmasta. Todettiin, ettei uudistus olisi välttämätön muun muassa tosiasiallisia edunsaajatietoja koskien, mutta todennäköisesti tarpeita säännöksen uudistukselle tulee jatkossa, jos esimerkiksi merkittävää julkista tehtävää hoitavista henkilöistä (eng. *politically exposed persons*, PEP) ylläpidettävä kansallinen rekisteri perustettaisiin. Nykyisen sääntelyn purkaminen ja uuden 18 a §:n säätäminen edellyttää muun muassa näiden luovutuskynnysten arviointia ja myös sitä, miten kattavasti tietoja annettaisiin verovalvonnan yhteydessä tehtävistä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoimintaan liittyvistä havainnoista. On myös selvitettävä, minkälaista tietoa Verohallinnolla on kyky havaita ja mikä merkitys tällaisella tiedolla on vastaanottavan tahon valvontavelvoitteen kannalta. Työryhmä päätti, ettei ehdotusta uuden 18 a §:n lisäämisestä edistetä sen vaatiman laaja-alaisen selvitystyön vuoksi. Sen sijaan työryhmä edistää kyseisen lain 18 §:n 1 momentin muutosehdotusta tosiasiallista edunsaajaa koskevien tilanteiden osalta.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Euroopan komissio antoi 20.7.2021 neljä lainsäädäntöehdotusta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen tehostamiseksi. Komission rahanpesun vastainen säädösehdotuspaketti koostuu seuraavista ehdotuksista:

- Asetusehdotus rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, COM(2021) 420 final, (jäljempänä *rahanpesuasetusehdotus*).

- Direktiiviehdotus jäsenvaltioissa toteutettavista toimenpiteistä rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen ja direktiivin (EU)

2015/849 kumoamisesta, COM(2021) 423 final, (jäljempänä *kuudes rahanpesudirektiivi*).

- Asetusehdotus varainsiirtojen ja tiettyjen kryptovarojen siirtojen mukana toimitettavista tiedoista (jäljempänä *maksun tiedot -asetuksen uudelleenlaadinta*), COM(2021) 422 final.

- Asetusehdotus eurooppalaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisviranomaisen perustamisesta, COM (2021) 421 final (jäljempänä *AMLA-asetusehdotus*).

Lisäksi komissio antoi 20.7.2021 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1153 niin kutsutun rahoitustietodirektiivin muuttamisesta siltä osin kuin on kyse toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyihin pankkitilirekistereihin keskitetyn yhteyspisteen kautta (COM(2021) 429 final). Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle esityksistä U-kirjelmät U 42/2021 vp ja U 62/2021 vp ja U-jatkokirjelmän UJ 37/2022 vp. Maksun tiedot-asetuksen uudelleenlaadintaa työryhmän julkaisun laatimisen aikana ei ole vielä julkaistu, mutta se on jo viimeistelyvaiheessa. Rahanpesuasetusehdotuksen, kuudennen rahanpesudirektiivin ja AMLA-asetusehdotuksen osalta ovat käynnissä poliittiset trilogineuvottelut komission, neuvoston ja Euroopan parlamentin välillä. Neuvottelujen odotetaan valmistuvan vuoden 2023 aikana ja uuden sääntelyn soveltamisen on tarkoitus alkaa vuosina 2026–2027, riippuen siitä, mitä sääntelyn soveltamisen siirtymäajan osalta säädetään.

Rahanpesuasetusehdotus sisältää tiedonvaihtoa koskevia säännöksiä. Neuvoston kannassa rahanpesuasetusehdotuksesta on ehdotettu laajennuksia tiedonvaihtoa koskeviin säännöksiin, erityisesti 54 ja 55 artikloihin, kuten mahdollisuutta kansallisesti säätää tiedonvaihtoa koskevasta kumppanuudesta. Tiedonvaihtoa koskevassa kumppanuudessa ilmoitusvelvolliset ja viranomaiset voisivat jakaa henkilötietoja, joita on kerätty osana asiakkaan tuntemista koskevia velvollisuuksia ja käsitellä näitä tietoja ottaen huomioon tietyt ehdot, kuten tietosuojavaatimukset. Euroopan tietosuojavaltuutettu (European Data Protection Supervisor, jäljempänä *EDPS*) on toimittanut 28.3.2023 päivätyn kirjeen EU:n neuvoston puheenjohtajalle AML-asetuksen tietojenvaihtoa koskevista artikloista. EDPS on huolissaan tietosuojasta ja kirjeessään pyytää, ettei tiedonvaihdon kumppanuutta koskevia 54 artiklan 3a kohtaa, 55 artiklan 5 kohtaa ja 55 artiklan 7 kohtaa sisällytettäisi lopulliseen AML-asetukseen. Neuvottelujen ollessa kesken on vielä epäselvää, missä muodossa tietojenvaihtoa koskevat artiklat lopullisesti päätyvät rahanpesuasetukseen. Lisäksi neuvosto ehdottaa, että tiedonvaihtoa koskevan kumppanuuden perustaminen jäisi kunkin jäsenvaltion harkintaan ja kansallisen lainsäädännön varaan.

5.2.1 Käytännöt ja lainsäädäntö eräissä maissa

5.2.1.1 Latvia

Latviassa ilmoitusvelvolliset ja valvontaviranomaiset ilmoittavat poikkeamista Latvian tasavallan yritysrekisteriin, jos tosiasiallisia edunsaajia koskeva ilmoitus ei vastaa yritysrekisteriin merkittyjä tietoja. Ilmoituksen sisällössä osoitetaan poikkeaman luonne ja ilmoitetaan samalla, että tiedot voivat olla virheellisiä sisällön osalta tai että tiedoissa on kirjoitusvirhe. Latvian lainsäädännön mukaisesti, tulee tämä ilmoitus tehdä viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmen työpäivän sisällä.

Valvontaviranomaisten on toimitettava Latvian tasavallan yritysrekisterille tunnistus- ja yhteystiedot sekä muut tiedot lain aloilta, joita ne ovat toimivaltaisia valvomaan ja jotka on valtuutettu ilmoittamaan Latvian tasavallan yritysrekisterille puutteista tai virheistä tosiasiallisia edunsaajia

koskevissa ilmoituksissa. Ilmoitusvelvolliset ja toimivaltaiset viranomaiset ilmoittavat yritysrekisteriin tiedot heille ilmoitettujen tosiasiallisten edunsaajien tietojen poikkeamista, tietojen puutteellisuudesta ja ymmärryksensä tai käsityksensä siitä, mitä rekisteröityjen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen tulisi olla, sekä tiedon siitä, mihin tietoihin ilmoitetut ristiriitaisuudet perustuvat.

Latvia on toteuttanut vakavaraisuusdirektiivin vaatimuksia luottolaitostoiminnasta annetussa laissaan siten, että Latvian keskuspankki rahoitusalan valvojana yhteistyössä Latvian rahanpesun selvittelykeskuksen sekä muiden jäsenvaltioiden tarvittavien toimielinten sekä luottolaitos- ja rahoitusvalvontaviranomaisten kanssa, joilla on velvollisuus käsitellä samanlaista asiasisältöä rahanpesun sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden leviämisen rahoittamisen estämistä varten, vaihtavat tarvittavia tietoja, jotka ovat tärkeitä estämistyötä varten lain vaatimusten mukaisesti. Tietojenvaihto ja tätä koskeva yhteistyö ei saa vaikuttaa pyyntöjen, tutkimusten tai prosessien valmisteluun sen jäsenvaltion rikosoikeuden tai hallintolainsäädännön mukaisesti, jossa edellä mainitut toimielimet sijaitsevat. Latvian keskuspankin tulee toimittaa oma-aloitteisesti ja pyynnöstä muiden jäsenvaltioiden valvontaviranomaisille luottolaitoslainsäädännön ja vaatimusten konsolidoidun valvonnan ja noudattamisen todentamisen kannalta olennaisia ja tarkoituksenmukaisia tietoja. Latvian keskuspankki voi valvontaviranomaisena käyttää vakavaraisuusvalvonnassaan saamia tietoja arvioidakseen, mikäli on syytä epäillä ilmoitusvelvollisten varojen alkuperää.

5.2.1.2 Slovenia

Sloveniassa lainsäädäntö velvoittaa ilmoitusvelvollisen tekemään kirjallisen ilmoituksen Slovenian rahanpesun estämisestä vastaavalle virastolle (Office for Money Laundering Prevention of the Republic of Slovenia) 15 päivän kuluessa ristiriitaisuuden havaitsemisesta, mikäli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain mukainen ilmoitusvelvollinen toteaa rekisteriin merkityn tosiasiallisen edunsaajan tietojen olevan ristiriidassa ilmoitusvelvolliselle ilmoitettujen tietojen kanssa. Ilmoitukseen sisällytetään yleensä lyhyt kuvaus tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen ristiriitaisuudesta. Useimmissa tapauksissa kyseessä ei ole ollut tahallinen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen salaaminen, vaan todennäköisemmin laiminlyönti tietojen päivittämisessä. Slovenian rahanpesun ja terrorismin rahoittamisesta annetussa laissa ei ole määritelty rahanpesun estämisestä vastaavalle virastolle tehtävän tosiasiallisia edunsaajia koskevan ilmoituksen sisällöstä tarkemmin, vaan yhteistä ymmärrystä lain käytännön soveltamisesta pyritään välittämään ilmoitusvelvollisille koulutusten ja seminaarien avulla. Slovenian rahanpesun estämisestä vastaavan viraston saatua ilmoituksen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen ristiriitaisuudesta aloitetaan sen perusteella tarpeelliset valvontatoimet.

Sloveniassa vakavaraisuusdirektiivin vaatimuksia on kansallisella lailla täytäntöön pantu siten, että toimivaltaisten viranomaisten, rahanpesun selvittelykeskusten ja valvontaviranomaisten kesken on tehtävä tiivistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa niiden tietojen osalta, jotka ovat viranomaisten tehtävien kannalta merkityksellisiä. Tällainen tietojenvaihto ja yhteistyö ei kuitenkaan saa vaikuttaa tiedusteluun, tutkintaan tai menettelyyn, joka suoritetaan sen jäsenvaltion rikosoikeuden tai hallintolainsäädännön mukaisesti, jossa toimivaltainen viranomainen, rahanpesun selvittelykeskus tai valvontaviranomainen sijaitsee. Mikäli erimielisyyttä valvontatoimen koordinoinnissa ilmenee, voi Euroopan pankkiviranomainen omasta aloitteestaan avustaa valvontatoimen koordinoinnissa. Vakavaraisuusvalvontaviranomainen voi arvioinnissaan käyttää jaettuja tietoja, mikäli on syytä epäillä ilmoitusvelvollisen varojen alkuperää.

5.2.1.3 Kroatia

Kroatian lainsäädäntö velvoittaa kirjallisella raportoinnilla ilmoittamaan tosiasiallisia edunsaajia koskevissa tiedoissa havaitusta poikkeamasta ja ristiriidasta. Velvoitteet kirjallisen raportin antamiseksi määritellään tarkemmin tosiasiallisista edunsaajista annetussa asetuksessa, jonka mukaan kirjallisesti annettujen tietojen on sisällettävä luonnollisen henkilön tosiasiallisen edunsaajan osalta nimi/sukunimi sekä raportoivan yhteisön käytettävissä olevat tiedot seuraavien tietojen mukaisesti: asuinpaikka; syntymäpäivä, -kuukausi ja -vuosi; tunnistenumero tai tiedot tunnistusasiakirjan tyypistä, numerosta, myöntäjästä, maasta ja voimassaolopäivästä; tosiasiallisen edunsaajan kansalaisuus; tiedot tosiasiallisen edunsaajan luonteesta ja laajuudesta; omistusrakenne ja yritysten osalta myös tiedot yhtiön omistamista osakkeista, osuuksista tai muista omistusosuuksista. Kyseiset tiedot on ilmoitettava Kroatian valtiovarainministeriössä toimivalle rahanpesuyksikölle kirjallisesti 15 päivän kuluessa ristiriitaisuuden havaitsemisesta. Rahanpesuyksikkö jakaa nämä tiedot edunsaajarekisterinpitäjälle sekä veroviranomaiselle, joka on vastuussa edunsaajarekisterin valvonnasta.

5.2.1.4 Tšekki

Tšekin kansallisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain mukaan ilmoitusvelvollisen tulee ilmoittaa tiedot koskien tosiasiallisen edunsaajan tietojen poikkeamista, tietojen puutteellisuudesta, tietojen ristiriitaisuudesta, ymmärrys tai käsitys siitä, mitä rekisteröityjen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen tulisi olla, ja tieto siitä, mihin tietoihin ilmoitetut ristiriitaisuudet perustuvat. Edellä mainitun lain mukaan ilmoitusvelvollinen on velvoitettu ilmoittamaan poikkeamista asiakkaalle, kun se havaitsee edunsaajarekisterin tiedoissa poikkeaman. Kuitenkin rahanpesun selvittelykeskus voi antaa ilmoitusvelvolliselle määräyksen olla ilmoittamatta poikkeamista asiakkaalle tai olla toimittamatta ilmoitusta asiakkaalle estääkseen sen, ettei asiakas saa vihjettä rahanpesun selvittelykeskuksen vireillä olevasta asiasta. Ilmoitusvelvollinen voi antaa asiakkaalle mahdollisuuden kumota poikkeama tai korjata se, ennen kuin poikkeamasta ilmoitetaan tuomioistuimelle. Mikäli asiakas ei kumoa tai korjaa poikkeamaa ilman tarpeetonta viivytystä, ilmoitusvelvollinen antaa tuomioistuimelle selvityksen poikkeamasta. Kun julkisyhteisö perustellusti uskoo, että on havainnut poikkeaman tehtäviään hoitaessaan, sen on ilmoitettava poikkeamasta tuomioistuimelle. Kyseistä velvollisuutta ei sovelleta, mikäli ilmoituksen antaminen vaarantaisi kyseisen julkisyhteisön toimintaa.

Tšekin vakavaraisuusvalvonnasta ja yhteistyöstä muiden jäsenvaltioiden kanssa säädetään kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa siten, että rahanpesun selvittelykeskus jakaa velvollisuuden mukaisesti tehtäviensä kannalta olennaista tietoa. Vakavaraisuusvalvontaviranomainen tekee kansainvälistä yhteistyötä sellaisten ulkomaisten viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa, joilla on vastaava toimivalta. Kansainväliseen yhteistyöhön kuuluu erityisesti tietojen vaihtaminen ja kerääminen ilman aiheetonta viivytystä joko pyynnöstä tai viran puolesta eikä sitä saa rajoittaa. Kansainvälistä yhteistyötä koskevien tietopyyntöjen tulee olla oikeutettuja ja sisällettävä tiedot vastaanotettujen tietojen käyttötarkoituksesta. Kansainvälisessä yhteistyössä kerättyjä tietoja käytetään pyynnön vastaanottavan vieraan valtion viranomaisen tai kansainvälisen järjestön asettamien ehtojen mukaisesti. Tietoja ei voida jakaa, mikäli tietojen luovuttaminen vaarantaisi epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tutkinnan tai rikosoikeudellisen menettelyn ja jos tietojen antaminen olisi suhteetonta asianomaisen henkilön oikeutettuihin etuihin nähden. Vakavaraisuusvalvontaviranomainen voi käyttää näitä tietoja arvioidakseen ilmoitusvelvollisen varojen alkuperää.

5.2.1.5 Italia

Italian lainsäädännössä ei ole määritelty tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen poikkeamien tarkemmasta raportoinnista edunsaajarekisterinpitäjälle. Italian tilapäisessä säännöksessä säännellään tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen ilmoittamiseen, saatavuuteen ja tutustumiseen liittyvistä operatiivisista näkökohdista yritysrekisterin tietyissä osissa. Akkreditoitujen velvoitettujen osapuolten on viipymättä ilmoitettava alueellisesti toimivaltaiselle kauppakamarille itsehallintoalueen ja yritysrekisterin erityisjaoston kuulemisen tuloksena saatujen tosiasiallista omistusta koskevien tietojen ja asiakkaiden asianmukaisen todentamisen tuloksena hankittujen tietojen välisistä eroista. Toimivaltaiset viranomaiset, joilla on oikeus tutustua ristiriitaisuuksiin koskeviin raportteihin, varmistavat kuitenkin ilmoitusvelvollisten henkilöiden anonymiteetin. Lainsäädännössä ei ole määritelty edunsaajarekisterinpitäjälle tehtävän ilmoituksen sisällöstä. Kuitenkin edunsaajarekisterinpitäjä tarjoaa asianmukaisen tietojärjestelmän poikkeamailmoituksien tekemistä varten.

6 Lausuntopalaute

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriön asettamassa työryhmässä.

Esityksestä pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: [Tätä kohtaa täydennetään lausuntokierroksen jälkeen].

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

6 luku **Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot**

5 §. *Ilmoitusvelvollisen sekä valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuus*. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan täsmennettäväksi rekisterin ylläpitäjälle tehtävän ilmoituksen sisällön osalta, jotta se vastaisi paremmin viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan edellytystä. Direktiivin mukaan ilmoitusvelvolliset ja toimivaltaiset viranomaiset on velvoitettava ilmoittamaan kaikista eroavuuksista, joita ne havaitsevat keskitetyissä rekistereissä olevien tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen ja muutoin niiden saatavilla olevien tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen välillä. Ilmoitusvelvollisen, valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen olisi rekisterin ylläpitäjälle tehtävässä ilmoituksessa nykyistä tarkemmin yksilöitävä, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia. Ilmoituksessa voisi yksittäistapauksessa ja perustellusta syystä taustoittaa, mihin seikkoihin tai selvityksiin puutteelliset tai epäjohdonmukaiset tiedot perustuvat, jos se olisi tarkoituksenmukaista. Tarkemmat yksilöintitiedot olisivat välttämättömiä, jotta rekisterin ylläpitäjällä olisi riittävät edellytykset arvioida tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuutta sekä rekisteritietojen päivittämisen tarpeellisuutta saman pykälän 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Kaupparekisterilain (564/2023) 5 §:n 4 momentin mukaan rekisteriviranomainen tekee rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun valvontailmoituksen saatuaan merkinnän rekisteriin, jos ilmoituksen ja edunsaajarekisterin tiedot poikkeavat toisistaan vielä sen jälkeen, kun rekisteriviranomainen on kehottanut ensin yritystä tai yhteisöä taikka 6 §:ssä tarkoitetun ulkomaisen express trustin tai oikeusmuodoltaan samankaltaisen oikeudellisen järjestelyn edustajaa annetussa määräajassa ilmoittamaan ajantasaisen tosiasiallista edunsaajaa koskevan tiedon

rekisteröitäväksi tai vahvistamaan rekisteriin merkityn tiedon, ellei rekisterimerkintä ole ilmeisen aiheeton. Tarkemmat tiedot olisivat välttämättömiä säännöksessä tarkoitetun kehotusmenettelyn ja rekisterimerkinnän aiheellisuuden riittäväksi arvioimiseksi.

Momentissa säädettävät tarkemmat tiedot olisi annettava rekisterin ylläpitäjälle ilmoittajaa koskevien salassapitosäännösten estämättä.

7.2 Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta

3 §. *Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskeva rekisteri*. Pykälän *3 momentin* nykyistä sanamuotoa ”siitä henkilöstä” ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”niistä henkilöistä”, sillä ilmoituksessa epäilyttävästä liiketoimesta on usein mainittu enemmän kuin yksi henkilö, joiden kyseisessä lainkohdassa lueteltujen tietojen tallettaminen on välttämätöntä rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Ehdotuksen tarkoituksena olisi täten selkeyttää oikeustilaa.

Pykälän 3 momentin *17 kohtaa* ehdotetaan täydennettäväksi siten, että rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa erityisin teknisin menetelmin käsitelty valokuva henkilön tunnistamista varten, jos se olisi asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Säännöksen nykyinen sanamuoto ei mahdollista erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen käsitellyn valokuvan tallettamista rahanpesurekisteriin. Kyseinen tallettaminen voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun henkilön rahanpesurekisteriin talletettua kuvaa käsitellään poliisin järjestelmissä siten, että kuvasta voitaisiin selvittää siinä olevan henkilön oikea henkilöllisyys tai silloin, kun selvitetään, onko olemassa viitteitä kuvallisen asiakirjan väärentämisestä. On selvitetty, ettei erityisistä suojatoimista ole tarpeen säätää nimenomaisesti RAP-laissa, koska tarkoituksena on vain mahdollistaa biometrisen kasvokuvan talletus rahanpesurekisteriin. Soveltuvia suojatoimia on arvioitu sen valossa, mitä muualla laissa jo säädetään mukaan lukien rikosasioiden tietosuojalain säännökset. Ehdotuksen mukaisessa valokuvan tallettamisessa on mahdollisuus kerätä näitä tietoja ainoastaan kyseistä luonnollista henkilöä koskevien muiden tietojen keräämisen yhteydessä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 18 kohta*, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa henkilön poliittinen mielipide tai uskonnollinen vakaumus, jos tallettaminen olisi asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

Lisäksi pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 19 kohta*, jonka mukaan rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa henkilön etninen alkuperä, jos sen tallettaminen olisi asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

Rahanpesun selvittelykeskuksen terrorismin rahoittamisen torjunnan tehtäviin liittyen henkilön poliittisen mielipiteen tai uskonnollisen vakaumuksen tallettaminen rahanpesurekisteriin on tietyissä tilanteissa välttämätöntä. Erityisten henkilötietojen tallettaminen ja muu käsittely ovat mahdollista poliisitoimessa. Asian tarkkarajainen ja ennakoitava sääntely edellyttää, että myös RAP-lakiin lisätään nimenomainen kirjaus kyseisten erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä, sillä henkilön poliittisen mielipiteen, uskonnollisen vakaumuksen ja etnisen alkuperän tallentaminen ja muu käsittely ovat välttämättömiä rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Henkilön osallistumisesta terroristisen ryhmän toimintaan käy usein ilmi hänen poliittinen mielipiteensä ja/tai uskonnollinen vakaumuksensa. Näiden tietojen käsittely on välttämätöntä, jotta rahanpesun selvittelykeskus voisi suorittaa lakisääteisiä tehtäviään terrorismin rahoittamisen torjumiseksi. Terrorismin rahoittamisepäilyä selviteltäessä olisi välttämätöntä tietää, minkä terroristisen ryhmän toimintaan henkilön epäillään osallistuneen, jotta selvittely- ja muita torjuntatoimia suunnattaisiin oikein ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti.

Mikäli rahanpesun selvittelykeskus tutkii tiettyjä, mahdollisesti terrorismin rahoittamiseen liittyviä ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista, selvittelee se samalla myös sitä, liittyvätkö kyseisten ilmoitusten henkilöt toisiinsa. Tällöin olisi hyvä, jos käytettävissä olisi tieto siitä, ketkä henkilöt kuuluvat äärioikeistolaiseen ryhmään ja ketkä vasemmistolaiseen terroristiryhmään. Henkilön, joka kuuluu äärioikeistolaiseen ryhmään, ei ole syytä otaksua suunnittelevan väkivallan käyttämistä tai sillä uhkaamista henkilön kanssa, joka kuuluu äärivasemmistolaiseen ryhmään. Samassa kontekstissa olisi välttämätöntä tallettaa rahanpesurekisteriin tieto myös siitä, epäilläänkö tietyn henkilön osallistuneen kaakkois-eurooppalaisen vai kaakkois-aasialaisen terroristijärjestön toimintaan, vaikka kyseisestä erottelusta kävisi ilmi henkilön etninen alkuperä. Saman etnisen taustan jakavien terroristisen toimijoiden toimintatavat ja -ympäristöt eroavat toisistaan merkittävästi ja näin ollen myös niiden torjuntaa tehdään erilaisista lähtökohdista käsin. Lain 3 §:n 3 momentissa ei ole säädetty oikeutta käsitellä näitä erityisiä henkilötietoja.

Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnassa huomioidaan erityisten henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asianmukaiset suojatoimet. Henkilön poliittinen mielipide, uskonnollinen vakaumus tai etninen alkuperä talletetaan rahanpesurekisteriin vain siinä yhteydessä, kun kyseistä henkilöä koskeva ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta, ilmoitus terrorismin rahoittamisesta, tiedustelu, vastaus tiedusteluun tai muu ilmoitus vastaanotetaan järjestelmään tai jos henkilöön liittyen saadaan myöhemmin lisätietoja ja erityisten henkilötietojen käsittely on välttämätöntä selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Tietyn poliittisen mielipiteen, uskonnollisen vakaumuksen tai etnisen alkuperän omaavia henkilöitä ei kyseisten ominaisuuksien perusteella kerättäisi rahanpesurekisteriin, vaan tiedot ovat aina osa kyseistä luonnollista henkilöä koskevien muiden tietojen tallettamista, eikä kyseisiä tietoja kerättäisi henkilöistä, joihin ei kohdistu epäilyttävän liiketoimen tai terrorismin rahoittamisen ilmoitusta tai muuta tiedonluovutusta. Selvittelykeskus hankkii itse tietoa henkilön poliittisesta mielipiteestä, uskonnollisesta vakaumuksesta tai etnisestä alkuperästä vain silloin, kun se on välttämätöntä selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Kerätyt tiedot ovat osa salassa pidettävää rahanpesurekisteriä, johon on pääsy vain rahanpesun selvittelykeskuksen henkilöstöllä, joka on käynyt asianmukaisen tietosuojakoulutuksen ja perehtynyt erityisten henkilötietojen käsittelyyn. Rahanpesurekisteriä voi käyttää vain poliisin turvallisuus-verkossa kirjautumalla järjestelmään kaksivaiheisella tunnistautumisella. RAP-lain 4 §:n 4 momentissa on säädetty ne rajatut käyttötarkoitukset, joihin rahanpesurekisterin tietoja voidaan luovuttaa.

Rikosasioiden tietosuojalain esitöissä (HE 31/2018 vp, s. 42) on todettu, että: "Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi profilointia koskeva säännös. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 11 artiklassa säädetyn mukaisesti sellainen profilointi, joka johtaa erityisiin henkilötietoryhmiin perustuvaan luonnollisten henkilöiden syrjintään, on kielletty. Profiloinnilla tarkoitettaisiin ehdotetun lain 3 §:n 1 momentin 11 kohtaan otettavaksi ehdotetun määritelmän mukaan henkilötietojen automaattista käsittelyä, jossa henkilötietoja käyttämällä arvioidaan luonnollisen henkilön ominaisuuksia, kuten luotettavuutta, käyttäytymistä, kiinnostuksen kohteita tai liikkeitä. Syrjinnällä puolestaan tarkoitettaisiin henkilön asettamista muihin nähden eri asemaan 1 momentissa tarkoitetun syyn perusteella ilman hyväksyttävää perustetta, sen mukaan kuin asiasta säädetään muun muassa EU:n perusoikeuskirjan 21 ja 52 artiklassa sekä perustuslain 6 §:n 2 momentissa. Käytännössä säännöksellä lähtökohtaisesti kiellettäisiin esimerkiksi sellainen algoritmeihin perustuva profilointi, jonka seurauksena johonkin tiettyyn etniseen ryhmään kuuluvat henkilöt joutuvat muita tiukemman seurannan tai tarkastusten kohteeksi."

Rahanpesurekisteriin talletettavien erityisten henkilötietojen perusteella ei tehdä etnistä profilointia. Rahanpesurekisteriin talletettavia tietoja henkilön poliittisesta mielipiteestä, uskonnollisesta vakaumuksesta tai etnisestä alkuperästä käytetään ainoastaan rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä sekä tutkintaan saattamisessa silloin, kun se on välttämätöntä.

Rekisteriin talletettua erityistä henkilötietoa hyödynnetään vain selvittelytoimissa, joiden tavoitteena on saada tietoa siitä, onko rahanpesurekisteriin kirjatulla kohdehenkilöllä liityntä tiettyyn rikolliseksi epäiltyyn toimintaan, epäiltyä rikollista toimintaa harjoittavaan tahoon tai toimintaan tai tahoihin, jotka voivat vaarantaa kansallista turvallisuutta. Tarkoituksena ei siis ole kerätä esimerkiksi tiettyä etnistä alkuperää olevia henkilöitä samaan rekisteriin ja tarkastella heidän toimintaansa perustuen vain yhteiseen etniseen alkuperään ja luoda sen perusteella arvioita henkilöiden luotettavuudesta, käyttäytymisestä tai liikkeistä. Rahanpesun selvittelykeskus ei toiminnassaan myöskään luokittele tai hae tiettyyn etniseen ryhmään tai muuhun erityiseen henkilötietoon perustuvan yksilöintitiedon avulla ihmisjoukkoa algoritmia tai tekoälyä hyödyntäen tai muutoinkaan aseta erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilöitä eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta.

Edellä mainituissa esimerkeissä poliittinen mielipide, uskonnollinen vakaumus tai etninen alkuperä ohjaavat henkilöihin kohdistettavia selvittelytoimenpiteitä. Huomioiden kyseiset toimenpiteet, mukaan lukien henkilöistä tehtävät tiedustelut ulkomaisille ja kotimaisille viranomaisille, on henkilöiden oman oikeusturvan kannalta olennaista, että selvittelytoimet osataan suunnata ja mitoittaa heti oikein.

Pykälän *7 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahanpesurekisteriin talletetut tiedot poistettaisiin rahanpesurekisteristä viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta merkinnän tekemisestä, kuitenkin siten, että mikäli vastaanotetut tiedot olisi sisällytetty selvittelykokonaisuuteen, tiedot poistettaisiin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin olisi kulunut kymmenen vuotta selvittelykokonaisuuden avaamisesta. Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnan luonteeseen kuuluu, että rahanpesun selvittelykeskukselle tullut tieto ei välttämättä jää rekisteriin vain yhtenä epäilyttävän liiketoimen ilmoituksena, joka olisi yksiselitteisesti poistettavissa tasan kymmenen vuoden kuluttua ilmoituksen tekemisestä, vaan tieto voi tulla osaksi selvittelykokonaisuutta. Kun rahanpesun selvittelykeskuksen tietojen ja mahdollisten lisäselvitysten myötä on syytä otaksua, että asiaa tulee tarkemmin selvitellä, avataan selvittelykokonaisuus eli niin sanottu "juttu". Nyt ehdotetaan säädettäväksi tiedon poistamisesta kymmenen vuoden kuluttua "jutun", johon tietty tietosisältö on siirretty, avaamisesta, eikä siitä, kun tieto on alun perin saapunut rahanpesun selvittelykeskukseen. Näin yksittäisiä, asiallisesti samaan kokonaisuuteen kuuluvia tietueita (ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta) olisi mahdollista poistaa keskitetysti samaan aikaan, jolloin tietojen poistaminen ei aiheuttaisi tietoaukkoja, eikä myöskään voisi vääristää kokonaiskuvaa ja -ymmärrystä kyseisestä tapauksesta, johon poistettava henkilötieto liittyy. Tällä menettelyllä varmistettaisiin myös rekisteröidyn oikeuksien kannalta asiakokonaisuudessa tiedon eheys. Tietojen säilyttäminen liittyy myös rekisteröidyn oikeusturvan varmistamiseen prosessissa siten, että löytyy jälki (evidence trail) kaikesta siitä mitä rahanpesurekisteriin on ilmoitettu ja miten tietoa on käsitelty, jos asiakokonaisuus etenisi esitutkinnasta tuomioistuimeen ja edelleen valitusasiana hovioikeuteen tai korkeimpaan oikeuteen. Näin voidaan vahvistaa tiedot, joiden perusteella tutkinta on käynnistynyt ja tutkintatoimenpiteitä tehty.

Tasan kymmenen vuoden aikaraja olisi myös syytä korvata viittauksella kalenterivuoden päättymiseen, jotta lainsäädäntö vastaisi tarkoituksen mukaisesti käytännön prosesseja, eikä teoreettista velvoitetta poistaa ilmoituksia päivittäin. Käytännössä nykyisin ilmoitusten poistot ajetaan kolmen kuukauden välein siten, että ne ilmoitukset poistetaan, jotka ovat vanhentumassa seuraavan kolmen kuukauden aikana. Maininnalla kalenterivuodesta päästäisiin siihen lopputulokseen, että tietosuojan varmistamiseksi velvoite tietojen poistamiseen vastaisi paremmin käytännön prosesseja. Näin myös tietojen poisto ja siihen liittyvät erilaisten kontrollien implementointi, palveluiden alasajo ja tietokannan offline-tilaan asettaminen olisi mahdollista suorittaa

keskitetysti kerran vuodessa. Tämä mahdollistaisi myös paremmin tietojen eheyden, koska tällöin lainsäädännön vastaisesti henkilötietoa ei poistettaisi ennen aikaisesti käytännöllisistä syistä.

4 §. *Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa*. Pykälän *4 momenttia* ehdotetaan täydennettäväksi siten, että rahanpesurekisterin tietoja saataisiin luovuttaa Finanssivalvonnalle, jos tiedot olisivat välttämättömiä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa säädettyjen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin arvioimista edellyttävien tehtävien suorittamiseksi. Edelleen ehdotetaan, että vastaavia välttämättömiä tietoja saataisiin luovuttaa myös Euroopan keskuspankille sen hoitaessa YVM-asetuksessa tarkoitettuja tehtäviä.

Ehdotuksella pantaisiin kansallisesti täytäntöön luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivin 117 artiklan 5 kohta sekä varmistettaisiin tietojenvaihto rahanpesun selvittelykeskuksen, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä valvovien viranomaisten ja luottolaitosten valvontaviranomaisten välillä kyseisen artiklan kohdan edellyttämällä tavalla. Säännöksen mukaan rahanpesun selvittelykeskukset ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä valvovat viranomaiset sekä luottolaitosten valvontaviranomaiset ovat velvoitettuja keskinäiseen yhteistyöhön ja antamaan toisillensa tiedot, joita ne tarvitsevat luottolaitoslainsäädännön ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvän lainsäädännön mukaisten tehtäviensä hoitamiseen.

Yleinen yhteistyövelvoite rahanpesun selvittelykeskuksen, poliisin, Harmaan talouden selvitysyksikön, Verohallinnon ja muiden asianomaisten viranomaisten kanssa rikollisuuden ehkäisyssä ja torjunnassa sisältyy jo voimassa olevaan Finanssivalvonnasta annetun lain 3 c §:n 1 momenttiin. Yksittäistapauksiin liittyvän tietojenvaihdon varmistamiseksi ehdotetaan nimenomaista säännöstä rahanpesun selvittelykeskuksen oikeudesta luovuttaa tietoja pankkivalvontaviranomaiselle. Tietojenluovutuksen tavoitteena on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevien säännösten vakavien rikkomisten tunnistaminen.

Ehdotetun säännöksen mukaisesti rahanpesun selvittelykeskus olisi oikeutettu luovuttamaan Finanssivalvonnalle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaisten valvontatehtävien kannalta. Säännöksen soveltamisen kannalta Euroopan pankkiviranomainen on antanut luottolaitosdirektiivin 117 artiklan 6 kohdan perusteella soveltamisohjeita säännöksen yhdenmukaisen soveltamisen edistämiseksi. Tietoja voitaisiin luovuttaa sekä Finanssivalvonnalle että Euroopan keskuspankille, kun Euroopan keskuspankki toimii YVM-asetuksen mukaisesti pankkivalvojana. Käytännössä pankkivalvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus koskee erityisesti toimiluvan myöntämiseen ja peruuttamiseen liittyvää harkintaa, operatiivisten riskien valvontaa, luottolaitoksen johdon luotettavuuden ja sopivuuden selvittämistä sekä yleistä toimiluvan ehtojen- ja sääntelynmukaisuuden valvontaa. Voimassa olevan säännöksen mukaisesti rahanpesun selvittelykeskuksessa päätöksen tietojen luovuttamisesta tekisi päällystöön kuuluva poliisimies, kuten muissakin kyseessä olevaan momenttiin liittyvissä tietojenluovutuksissa.

Luottolaitosdirektiivin 117 artiklan 5 kohdan mukaisena edellytyksenä tietojen luovuttamiselle lisäksi on, että tietojen luovuttaminen ei haittaa viranomaisen sijaintivaltiossa vireillä olevaa hallinnollista tai rikosoikeudellista selvitystä, tutkintaa tai menettelyä. Vastaavasta edellytyksestä on jo säädetty voimassa olevan RAP-lain 4 §:n 5 momentissa, eikä se siten edellytä lisätoimenpiteitä kansallisessa täytäntöönpanossa. Voimassa olevan säädöksen mukaan rahanpesun selvittelykeskus voi asettaa rajoituksia ja ehtoja luovutettavien tietojen käytölle sekä kieltäytyä luovuttamasta tietoja, jos asiassa on syytä epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoittamista ja tietojen luovuttaminen voisi vaarantaa tutkinnan tavoitteet.

Tietojen luovuttamisen edellytyksenä olisi, että tiedot ovat välttämättömiä pankkivalvonnallisten tehtävien hoitamiseksi. Jokaisella viranomaisella on oma roolinsa ja vastuunsa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. On kuitenkin alueita, joilla viranomaisten tehtävät täydentävät toisiaan, ja siksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tehokkaaksi tunnistamiseksi, estämiseksi ja hallitsemiseksi viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedonvaihto ovat välttämättömiä. Finanssivalvonnan tai Euroopan keskuspankin tietojensaantioikeuden edellytyksenä olisi, että rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskin tulisi olla konkreettisesti perusteltavissa ennen kuin tietoja pyydetään. Samoin konkreettista perustelua edellytetään niissä tilanteissa, joissa osakkeenomistajiin, johdon jäseniin tai keskeisistä toiminnoista vastaaviin henkilöihin katsotaan liittyvän merkittävästi kohonnut rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski.

Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada tietoja toiselta viranomaiselta perustuu jo voimassa olevaan pykälän 1 momenttiin. Luottolaitosdirektiivin 117 artiklan 5 kohdan mukainen edellytys tietojen luovuttamisesta pankkivalvontaviranomaiselta rahanpesun selvittelykeskukselle ei siten edellytä erillisiä kansallisia täytäntöönpanotoimia.

7.3 Laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta

8 b §. *Tiedonsaantioikeus*. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi tietojensaantioikeutta koskeva säännös. Ehdotetussa *uudessa 8 b pykälässä* säädettäisiin työ- ja elinkeinoministeriölle tiedonsaantioikeus yritysostolain 3 §:ssä säädetyn kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevan lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi. Tiedonsaantioikeus sisältää oikeuden saada välttämättömät tiedot maksutta RAP-lain 3 §:ssä tarkoitetusta rahanpesurekisteristä salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä. Ehdotettuun uuteen 8 b pykälään ei sovelleta lain 8 a pykälää, jossa on säädetty työ- ja elinkeinoministeriön oikeudesta luovuttaa lain 3 §:ssä säädettyjen viranomaistehtävien hoitamisessa saamansa tai laatimansa salassa pidettävä asiakirja ja tiedot muille viranomaisille. Luovutusoikeus ei koskisi 8 b pykälän mukaisia rahanpesurekisteristä saatuja tietoja.

Kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi työ- ja elinkeinoministeriön olisi välttämätöntä saada tapauskohtaisesti arvioiden rahanpesurekisteristä tietoja yritysostojen seurantaan ja vahvistusprosessiin. Tämän yritysostolaissa olevan työ- ja elinkeinoministeriön lakisääteisen viranomaistehtävän tarkoitus on seurata ja erittäin tärkeän kansallisen edun vaatiessa rajoittaa vaikutusvallan siirtymistä ulkomaalaisille sekä ulkomaisille yhteisöille ja säätiöille seurannan kohteena olevissa yrityksissä. Näin ollen tehtävä on perustettu nimenomaisesti kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi mahdollistaen kansalliseen turvallisuuteen liittyvien uhkien tunnistamisen ja torjumisen työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla.

Rahanpesurekisterin tietoja voitaisiin tarvita muun muassa seuraavissa tilanteissa:

1) Työ- ja elinkeinoministeriössä seurannassa olevissa suunnitelluissa yritysostossa/sijoituksessa, jotka eivät ole vielä ministeriön virallisessa vahvistusprosessissa, mutta joissa ulkomaalaisen ostajan taustoja tutkitaan ja selvitetään jo ennakkoon ennen mahdollisen virallisen prosessin käynnistämistä;

2) Työ- ja elinkeinoministeriön virallisessa vahvistusprosessissa olevien hakemusten tai ilmoitusten ulkomaalaisten hakijoiden (ostajien) taustojen ja yritysostoon/sijoitukseen käytettävien varojen mahdollisen rikollisen alkuperän selvittämiseksi.

Ulkomaalaisten yritysostojen seurannan tarkoituksena on muun muassa suojata kansallista turvallisuutta, miltä osin lain tavoitteet ovat yhteneväiset rahanpesurekisterin tietojen käyttötarkoituksen (RAP-lain 4 §:n 4 momentti) kanssa. Yritysostolakiin ehdotetulla uudella 8 b pykälällä varmistetaan, että rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus luovuttaa tietoja työ- ja elinkeinoministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriöllä on lakiin perustuva oikeus saada rahanpesurekisteritietoja.

EU:n seuranta-asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä ja se edellyttää myös ulkomaisten sijoitusten rahoituksen alkuperän selvittämistä kansallisissa seurantamekanismeissa. EU:n oma ulkomaisten sijoitusten seurantamekanismi on ollut voimassa täysimääräisesti 11.10.2020 lukien ja sen edellyttämä kansallinen yhteyspiste tietojen vaihtamiseksi jäsenvaltioiden ja komission välillä on perustettu työ- ja elinkeinoministeriöön.

Julkisuuslain 29 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Lisäämällä nimenomainen säännös työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudesta sille voitaisiin luovuttaa sen tarvitsemia tietoja rahanpesurekisteristä kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa yritysostolain mukaisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Säännös olisi yhdenmukainen RAP-lain 4 §:n 4 momentin kanssa, mutta selventäisi oikeustilaa ja ministeriön tiedonsaantioikeutta yritysostolain nojalla.

RAP-lain 3 §:ssä säädetään rahanpesurekisteristä. Pykälän 1 momentin mukaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten on rahanpesun selvittelykeskuksen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri (rahanpesurekisteri), jonka rekisterinpitäjä on rahanpesun selvittelykeskus. Pykälän 6 momentin mukaan rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta rekisterin muihin kuin 2 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettuihin jäädyttämispäätöksiin liittyviin tietoihin. Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteröityä koskevien tietojen käsittelyn lainmukaisuuden henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 29 §:n mukaisesti. Rekisteröidyn oikeuksista säädetään lisäksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 4 luvussa.

RAP-lain 4 §:n 4 momentissa säädetään, että rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, sekä Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/794 I liitteen mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rahanpesurekisteristä voitaisiin siten luovuttaa tietoja myös työ- ja elinkeinoministeriölle sen hoitaessa lakisääteistä tehtäväänsä yritysostojen seurannassa ja vahvistusprosesseissa, joilla on yritysostolain nojalla yhteys kansalliseen turvallisuuteen. Rahanpesurekisteristä voi käydä ilmi esimerkiksi rahoituksen alkuperään tai ulkomaiseen ostajaan liittyviä yritysostolain soveltamisen ja riskiarvioiden kannalta merkityksellisiä tietoja.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan, jollei tässä laissa toisin säädetä, oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään. Työ- ja elinkeinoministeriölle ei muodostuisi oikeutta käsitellä esimerkiksi poliisin luo-

vuttamaa salassa pidettävää tai muutoin rajoitettua tietoa laajemmin kuin mitä esimerkiksi poliisilla olisi oikeus käsitellä niitä suorittaessaan samankaltaista tehtävää. Lisäksi rahanpesun selvittelykeskuksen rahanpesurekisteristä luovuttamien salassa pidettävien tietojen asianosaisjulkisuutta voitaisiin rajata julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan perusteella. Lain 11 §:n 1 momentissa säädetään, että hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädetään, että asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua. Rahanpesurekisteristä luovutettavien tietojen osalta kyseinen lainkohta tulee sovellettavaksi, sillä tietojen luovuttaminen asianosaiselle olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua, joka tässä tapauksessa on kansallisen turvallisuuden suojaaminen. Lain viranomaistoiminnan julkisuudesta esitöissä (HE 30/1998 vp, s. 67) on katsottu, että erittäin tärkeä yleinen etu voi liittyä esimerkiksi valtion turvallisuuden ylläpitämiseen tai ulkopoliittisten suhteiden hoitoon.

Julkisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan, jos viranomaiselta pyydetään asiakirjaa, jonka toinen viranomainen on laatinut tai joka kuuluu toisen viranomaisen käsiteltävänä olevaan asiaan, viranomainen voi siirtää tiedonsaantia koskevan asian sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on laatinut asiakirjan tai jonka käsiteltäväksi asia kokonaisuudessaan kuuluu. Pykälän 3 momentin mukaan, jos viranomaiselta pyydetään asiakirjaa, johon julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisesti on ollut velvollisuus tehdä asiakirjaa käsiteltäessä noudettavia tietoturvallisuusvaatimuksia koskeva turvallisuusluokkamerkintä ja jonka muu viranomainen on laatinut, viranomaisen on siirrettävä asia asiakirjan laatineen viranomaisen ratkaistavaksi. Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004) tarkoitettua turvallisuusluokiteltua asiakirjaa koskeva asia on siirrettävä sille viranomaiselle, jolle sopimuspuoli on asiakirjan toimittanut. Työ- ja elinkeinoministeriö ei siis voi itse luovuttaa kolmansille osapuolille salassa pidettäviä tietoja, jotka se on saanut rahanpesurekisteristä.

7.4 Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta

18 §. *Verohallinnon oikeus tietojen oma-aloitteiseen antamiseen*. Pykälän *1 momentin 14 kohtaan* ehdotetaan tehtäväksi luettelointiin liittyvä teknisluonteinen muutos muuttamalla pisteen tilalle puolipiste.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 15 kohta*. Ehdotetun 15 kohdan mukaan Verohallinto voisi salassapitosäännösten estämättä antaa omasta aloitteestaan PRH:lle sellaisia verovalvonnassa tai muutoin havaittuja tietoja, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Voimassa olevan verotietolain 18 §:n 1 momentin 9 ja 10 kohdan perusteella Verohallinto voi oma-aloitteisesti antaa PRH:lle verotustietoja ainoastaan säätiövalvontaa ja tilintarkastusvalvontaa koskevilta osin sekä 12 kohdan nojalla siltä osin kuin PRH toimii rahanpesulaissa tarkoitettuna valvontaviranomaisena. Voimassa oleva laki ei siten mahdollista sitä, että Verohallinto voisi antaa oma-aloitteisesti PRH:lle sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvien rikosten selvittämisen ja epäiltyjen jäljittämisen kannalta on tärkeää, että edunsaajarekisterin tiedot ovat tarkat ja ajantasaiset, sillä epäillyt saattavat yrittää salata henkilöllisyytensä yritysrakenteen taakse. Viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden onkin edellytettävä, että saman artiklan 3

kohdassa tarkoitetun keskitetyn rekisterin sisältämät tiedot ovat riittävät, tarkat ja ajantasaiset, ja otettava käyttöön mekanismeja tätä varten.

PRH saa tällä hetkellä rekisteröityjen edunsaajatietojen oikeellisuuteen ja ajantasaisuuteen liittyviä tietoja pääasiassa rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momentissa säädettyjen valvontailmoitusten kautta. On tarpeen säätää Verohallinnolle oikeus oma-aloitteisesti antaa sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tiedonluovutusoikeus olisi rajattava vain sellaisiin verotustietoihin verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi yrityksen osakkeiden omistajia ja omistusosuuksia koskevat tiedot.

CRS/DAC2 velvoittaa Verohallinnon valvomaan yhteisöjen omistusta ja kontrolloivien henkilöiden ilmoittamista. Verohallinnon oma-aloitteinen oikeus antaa tietoja havaituista puutteista vastaisi neljännen ja viidennen rahanpesudirektiivin tarkoituksia edunsaajatietojen hyödyntämisestä verotuksessa ja myös kansallista huolehtimisvelvoitetta, jonka nojalla verotuksen yhteydessä kiinnitetään huomiota rahanpesuriskeihin ja myös CRS/DAC2-velvoitteisiin, jotta huolehtimisvelvoite toteutuu.

19 §. *Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille sekä suojelupoliisille*. Pykälän *otsikkoa* ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siihen lisätään sanat ”sekä suojelupoliisille”. Ehdotetun täydennyksen johdosta otsikko vastaisi jäljempänä ehdotettua pykälän sisältöä.

Pykälän 1 momentin *3 kohtaan* ehdotetaan tehtäväksi luettelointiin liittyvä teknisluonteinen muutos muuttamalla pisteen tilalle puolipiste.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 4 kohta*, jonka nojalla Verohallinto voisi luovuttaa verotusta koskevia tietoja suojelupoliisille. Kohdan mukaan tietoja voisi luovuttaa suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Lisäämällä kansallinen turvallisuus tietojen luovutusperusteeksi huomioitaisiin siviilitiedustelulain voimaantulon myötä poliisin tehtävissä tapahtuneet muutokset sekä palautettaisiin mahdollisuus luovuttaa tietoja rikosten estämiseksi.

Verohallinnossa käsiteltävillä tiedoilla voi tapauskohtaisesti olla erittäin suuri merkitys suojelupoliisin toiminnalle. Kyse voi olla esimerkiksi epäillystä pakotteiden kiertämisestä, terrorismin rahoittamisesta tai hybridivaikuttamisesta. Verotusta koskevat tiedot ovat tärkeitä, kun arvioidaan taloudellista toimintaa tai muita taloudellisia hankkeita, joiden epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Näihin tärkeisiin tietoihin lukeutuvat Verohallinnon rekisterissä olevat tavanomaiset säännönmukaista verotusta koskevat tiedot, mutta myös muut verovalvonnan ja Verohallinnon erityisvalvonnan yhteydessä keräämät tiedot. Verohallinto kerää ja saa verovalvonnan yhteydessä sellaista tietoa, jota ei ole saatavissa muista tietolähteistä. Vertailukohdaksi voidaan ottaa talousrikostutkintaa suorittavat esitutkintaviranomaiset, joiden työssä erilaiset verotusta koskevat tiedot ovat usein välttämättömiä, kun arvioidaan erilaisia taloudellisia toimijoita. Sama pätee myös sellaisten toimijoiden ja taloudellisten hankkeiden arviointiin, missä on kyse mahdollisesta kansallista turvallisuutta vaarantavasta toiminnasta.

20 §. *Tietojen antaminen eräille viranomaisille*. Pykälän *9 kohtaan* ehdotetaan tehtäväksi luettelointiin liittyvä teknisluonteinen muutos muuttamalla pisteen tilalle puolipiste.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *uusi 10 kohta*, jotta Verohallinto voisi pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä antaa PRH:lle sellaisia verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, jotka ovat välttämättömiä rahanpesulain 6 luvun 4 §:n ja kaupparekisterilain 5 §:n perusteella rekisteröityjen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamiseksi.

Voimassa olevan verotietolain 20 §:n 8 kohdan perusteella Verohallinto voi pyynnöstä antaa PRH:lle verotustietoja, jotka ovat välttämättömiä sen valvoessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 3 luvussa säädettyjä velvoitteita asiakkaan tuntemisesta. Voimassa oleva laki ei siten mahdollista sitä, että Verohallinto voisi antaa pyynnöstä PRH:lle sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvien rikosten selvittämisen ja epäiltyjen jäljittämisen kannalta on tärkeää, että edunsaajarekisterin tiedot ovat tarkat ja ajantasaiset, sillä epäillyt saattavat yrittää salata henkilöllisyytensä yritysrakenteen taakse. Neljännen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden onkin edellytettävä, että saman artiklan 3 kohdassa tarkoitetun keskitetyn rekisterin sisältämät tiedot ovat riittävät, tarkat ja ajantasaiset, ja otettava käyttöön mekanismeja tätä varten.

PRH saa tällä hetkellä rekisteröityjen edunsaajatietojen oikeellisuuteen ja ajantasaisuuteen liittyviä tietoja pääasiassa rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momentissa säädettyjen valvontailmoitusten kautta. On tarpeen säätää PRH:n oikeudesta saada pyynnöstä sellaisia verotustietoja, joita voitaisiin hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tiedonsaantioikeus olisi rajattava vain sellaisiin verotustietoihin verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, joilla olisi merkitystä ja jotka olisivat välttämättömiä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa. Tällaisia tietoja olisivat esimerkiksi yrityksen osakkeiden omistajia ja omistusosuuksia koskevat tiedot.

7.5 Laki Finanssivalvonnasta

71 §. *Oikeus ja velvollisuus luovuttaa tietoja*. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi *uusi 2 a kohta*, jonka mukaan Finanssivalvonnalla olisi oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja suojelupoliisille sen tehtäviin poliisin hallinnosta annetun lain mukaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Finanssivalvonnalla on, sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja muille viranomaisille niin kuin Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momentissa tarkemmin säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa vain sellaisia tietoja, jotka ovat tarpeen kunkin 1 momentissa mainitun viranomaisen tehtävien suorittamiseksi, ja jos tietoja luovutetaan ulkomaan viranomaiselle, edellyttäen että niitä koskee kyseisten tietojen osalta vastaava salassapitovelvollisuus kuin Finanssivalvontaa.

Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään tietojen luovuttamisesta esitutkintaviranomaisille. Säännöksen mukaan Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja Suomen tai muun ETA-valtion esitutkintaviranomaiselle rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi sekä liiketoimintakiellosta annetun lain mukaisen liiketoimintakiellon määräämiseksi. Ennen tiedustelulakien voimaantuloa säännös mahdollisti tietojen luovuttamisen myös suojelupoliisille, sillä suojelupoliisi oli tuolloin esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen, jonka laissa säädettyihin tehtäviin kuului rikosten estämi-

nen ja selvittäminen. Tiedustelulakien säätämisen myötä suojelupoliisi ei ole enää esitutkintaviranomainen. Koska Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:ää ei tuolloin muutettu, kyseisen lain 71 §:n 1 momentin 2 kohta ei enää sovellu suojelupoliisiin.

Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n mukaan eräiden seurauksiltaan erityisen vahingollisten ja laajakantoisten rikosten – esimerkiksi vakoilu- ja valtiopetosrikosten – estämistehtävä on poliisihallinnossa osoitettu suojelupoliisille. Tiedustelulakien myötä poliisin tehtäviin lisättiin poliisilain 1 §:n 1 momentista ilmenevästi kansallisen turvallisuuden suojaaminen. Koska kansallisen turvallisuuden suojaamisessa on kyse uudesta lainsäädännössä säädetystä tehtävästä, ei se ole ennen tiedustelulakeja voinut olla tiedon luovuttamiseen oikeuttava peruste.

Finanssivalvonta voi tarkastustoiminnassaan ja muussa valvontatoiminnassaan saada tietoja, jotka ovat tarpeellisia suojelupoliisille sen laissa säädettyjen tehtävien hoitamisessa. Kyse voi olla esimerkiksi Finanssivalvonnan valvontatoiminnan yhteydessä havaitsemasta terrorismin rahoittamiseen liittyvästä epäilystä, epäilystä pakotesääntelyn kiertämisestä tai muista epätavallisista liikejärjestelyistä, joilla varoja siirretään kolmansiin maihin ja toiminnan epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Siksi on tärkeää, että Finanssivalvonnan oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja suojelupoliisille sen tehtävien hoitamiseksi varmistetaan.

7.6 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä

6 §. *Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus*. Pykälän *1 momentin 11 kohtaa* ehdotetaan täydennettäväksi siten, että Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Ehdotettu muutos koskisi poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamistehtävää. Poliisin hallinnosta annetun lain nojalla kansallisen turvallisuuden suojaaminen on säädetty suojelupoliisin tehtäväksi. Muutos täydentäisi pykälässä säädettyä oikeutta laatia poliisille velvoitteidenhoitoselvitys tukemaan rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen. Sanonnat rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja kansallisen turvallisuuden suojaaminen vastaisivat poliisilain 1 §:n sanontoja. Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia voidaan itsessään pitää niin vakavina, että velvoitteidenhoitoselvityksiä tulisi voida laatia kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

HTSY-lain 7 §:n mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ne velvoitteidenhoitoselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Poliisin oikeudesta saada tietoja viranomaisilta säädetään poliisilain 4 luvun 2 §:ssä. Säännöksen mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu. Hallituksen esityksen nykytilaa kuvaavassa kappaleessa on kerrottu, miten tiedustelulainsäädännön voimaantulo vaikutti suojelupolisin oikeuksiin saada tietoja eräiltä viranomaisilta tehtäviensä suorittamiseksi. Tähän hallituksen esitykseen sisältyvät suojelupoliisin tiedonsaantia koskevat muutosehdotukset verotietolakiin, työtapaturma- ja ammattitautilakiin, työntekijän eläkelakiin ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lakiin mahdollistaisivat myös velvoitteidenhoitoselvitysten laatimisen

suojelupoliisille, sen torjuttavaksi säädettyjen rikosten ennalta estämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on oikean ja riittävän kokonaiskuvan antaminen organisaatiosta sekä sen julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitamisesta viranomaisten rekistereissä olevien tietojen perusteella. Velvoitteidenhoitoselvityksessä kuvataan myös organisaation välittömät ja välilliset organisaatio- ja organisaatiohenkilökytkennät. Tämän kaltaisen ajantasaisen ja kattavan kokonaiskuvan saaminen organisaatiosta on ensisijaisen tärkeää, kun selvitetään sellaisten taloudellisten toimijoiden taustoja, joiden epäillään liittyvän kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Muutokset tehostaisivat suojelupoliisin edellytyksiä torjua esimerkiksi terrorismia ja joukkotuhoaseiden leviämistä sekä näiden rahoitusta. Velvoitteidenhoitoselvitykset olisivat myös tärkeitä selvitettäessä yritysjärjestelyitä, joiden epäillään liittyvän vieraan valtion vaikuttamistoimintaan.

7.7 Työtapaturma- ja ammattitautilaki

255 §. *Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja*. Pykälän *1 momentin 2 kohtaan* ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan vakuutuslaitoksella olisi oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia välttämättömiä tietoja myös suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Tiedonsaannin lisääminen kansallisen turvallisuuden tarkoitukseen on välttämätöntä, jotta Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille. Ehdotettu muutos liittyy siten edellä ehdotettuun HTSY-lain 6 §:n 1 momentin muutokseen. Ehdotettu muutos koskisi poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa tehtävää. Poliisin hallinnosta annetun lain nojalla kansallisen turvallisuuden suojaaminen on säädetty suojelupoliisin tehtäväksi.

7.8 Työntekijän eläkelaki

205 §. *Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi*. Pykälän *otsikkoa* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin tietojen antaminen myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Ehdotetun täydennyksen johdosta otsikko vastaisi jäljempänä ehdotettua pykälän sisältöä.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella olisi oikeus antaa 2 momentissa mainittuja välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa toimintaa varten.

Tiedonsaannin lisääminen kansallisen turvallisuuden tarkoitukseen on välttämätöntä, jotta Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille. Ehdotettu muutos liittyy siten edellä ehdotettuun HTSY-lain 6 §:n 1 momentin muutokseen. Ehdotettu muutos koskisi poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa tehtävää. Poliisin hallinnosta annetun lain nojalla kansallisen turvallisuuden suojaaminen on säädetty suojelupoliisin tehtäväksi.

7.9 Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta

22 b §. *Työllisyysrahaston oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen*. Pykälän *2 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että saatuja salassa pidettäviä välttämättömiä tietoja voidaan myös antaa edelleen oma-aloitteisesti suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Tiedonsaannin lisääminen kansallisen turvallisuuden tarkoitukseen on välttämätöntä, jotta Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille. Ehdotettu muutos liittyy siten edellä ehdotettuun HTSY-lain 6 §:n 1 momentin muutokseen. Ehdotettu muutos koskisi poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa tehtävää. Poliisin hallinnosta annetun lain nojalla kansallisen turvallisuuden suojaaminen on säädetty suojelupoliisin tehtäväksi.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan viimeistään 1.4.2024. On tärkeää, että lait tulevat voimaan viimeistään ehdotettuna ajankohtana, jotta ne voitaisiin huomioida FATFille annettavassa viidennessä seurantaraportissa. Suomen viides seurantaraportti lähetetään FATFille huhtikuussa 2024, ja raportti käsitellään FATFin täysistunnossa lokakuussa 2024. Vain kuusi kuukautta ennen täysistuntoa voimaan tulleet lait otetaan FATFin toimesta huomioon.

9 Toimeenpano ja seuranta

Lakien toimivuutta seurataan valtiovarainministeriön ja sisäministeriön toimesta muun muassa kansallisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen työryhmien puitteissa ja keskeisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimijoiden kanssa käytävien keskustelujen pohjalta.

10 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä ei ole riippuvuuksia muihin hallituksen esityksiin.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Lakiehdotukset sisältävät perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan kannalta merkityksellisiä ehdotuksia. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suoja tulee ensisijaisesti toteuttaa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp, s. 4–5.). Kansallisen erityislainsäädännön säätäminen tulee varata vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PeVL 2/2018 vp, s. 5).

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan unioni kunnioittaa keskeisiä valtion tehtäviä, erityisesti niitä, joiden tavoitteena on valtion alueellisen koskemattomuuden turvaaminen, yleisen järjestyksen ylläpitäminen sekä kansallisen turvallisuuden takaaminen.

Erityisesti kansallinen turvallisuus säilyy yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulla. EU-oikeuden soveltamisalan rajautuminen pois kansallista turvallisuutta koskevan poikkeuksen perusteella ei ole aina käytännössä yksiselitteistä. Esimerkiksi EU:lla olevan toimivallan olemassaolo ei yksinään riitä tuomaan asiaa EU-oikeuden soveltamisalan piiriin, vaan merkityksellistä on, onko unioni käyttänyt toimivaltaansa antamalla sääntelyä asiasta. EU-tuomioistuin lähtee kuitenkin vakiintuneesti siitä, etteivät jäsenvaltiot voi kukin yksinään ilman unionin toimielinten valvontaa määritellä unionin oikeuden soveltamiseen liittyen sellaisten käsitteiden kuin yleinen tai kansallinen turvallisuus ulottuvuuksia. (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta, HE 198/2017 vp, s. 35.)

Kansallisen turvallisuuden käsitteen sisältöä on pohdittu muun muassa hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp) ja erityisesti perustuslakivaliokunnan mietinnössä kyseiseen hallituksen esitykseen liittyen. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään (PeVM 4/2018 vp, s. 8–9) todennut, että ”Valtiosääntöoikeudellisen tulkinnan lähtökohtana valiokunta tähdentää myös sitä, että perustuslaista johtuu tarve yhtäältä tulkita kansallisen turvallisuuden käsitettä suppeasti sekä toisaalta asettaa uhan vakavuusaste korkealle. Rajoitusperusteeseen vetoavalla on myös velvollisuus esittää riittävät perustelut sille, että jokin toiminta voi muodostua vakavaksi uhaksi kansalliselle turvallisuudelle”. Säännöskohtaisissa perusteluissa on tarkemmin perusteltu se kansalliseen turvallisuuteen kohdistuva uhka, jota voitaisiin ehdotuksen mukaan torjua luovuttamalla sekä työ- ja elinkeinoministeriölle että suojelupoliisille tietoja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Myös tietojen merkityksellisyyttä viranomaisten toiminnan kannalta on perusteltu tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa.

Perustuslakivaliokunnan mukaan on selvää, että kansallisen erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin, kuten yleiseen turvallisuuteen liittyviin intresseihin, jotka voivat ääritapauksessa palautua henkilökohtaisen turvallisuuden perusoikeuteen (PeVL 5/1999 vp, s. 2/II). Lainsäätäjän tulee turvata yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (PeVL 2/2018 vp, s. 8).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen käsittelyä koskevassa valtiosääntöisessä arviossa merkityksellisenä myös käsittelyn tarkoitusta yksilöön kohdistuvan julkisen vallan käytön mahdollistajana (ks. PeVL 1/2018 vp, s. 6). Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta. Viranomaisen toimivaltuuksien tulee perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen vuoksi perustua lakiin (ks. myös PeVL 10/2016 vp, s. 3 ja PeVL 51/2006 vp, s. 2/I). Toimivaltasääntely on valiokunnan käsityksen mukaan yleensä merkityksellistä myös perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien näkökulmasta (PeVL 51/2006 vp, s. 2/I).

Perustuslain 10 §:n mukaista suojaa täydentävät ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklan mukainen yksityiselämän suoja sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattu yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa turvattu henkilötietojen suoja. EU:n perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan EU:n

perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. EU:n perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan, siltä osin kuin EU:n perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat. EU:n tuomioistuimen antamat tuomiot määrittävät näiltä osin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan keskeistä sisältöä. Samoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan.

Tietojen luovuttaminen

Lakiehdotuksiin sisältyy viranomaisten salassa pidettävien tietojen luovuttamista ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä. Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus ”tietojen välttämättömyydestä” jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2–3 ja siinä viitatut lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 19/2012 vp s. 4/I ja siinä mainitut lausunnot).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojenluovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojenluovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 7/2019 vp, PeVL 15/2018 vp sekä PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitatut lausunnot).

Ehdotetuissa säännöksissä olisi voimassa olevia säännöksiä vastaavasti määritelty tarkkarajaisesti se viranomainen, jolle tietoja voitaisiin luovuttaa. Lisäksi käyttötarkoitukset, joihin tietoja voitaisiin luovuttaa, olisi määritelty säännöksissä

Tosiasiallisia edunsaajia koskevan rekisterin tietojen oikeellisuuden varmistaminen

Esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan rahanpesulain 6 luvun 5 §:n 1 momenttia täsmennettäväksi tosiasiallisia edunsaajia koskevan rekisterin ylläpitäjälle tehtävän ilmoituksen sisällön osalta vastaamaan viidettä rahanpesudirektiiviä. Viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4

kohdassa ilmoitusvelvollisille ja toimivaltaisille viranomaisille on asetettu velvollisuus tarkemmin yksilöidä tekemässään ilmoituksessa, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia. Tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteriin merkitään tosiasiallisen edunsaajan henkilötiedot sekä määräysvallan tai omistusosuuden peruste ja laajuus. Nämä merkinnät perustuvat kaupparekisterilain mukaisesti yhteisöjen, osakeyhtiöiden, yhdistysten, uskonnollisten yhdyskuntien ja säätiöiden tekemiin ilmoituksiin ja niiden oikeellisuuden varmistaminen kuuluu rekisterinpitäjän tietosuojaa koskeviin velvoitteisiin. Rekisterissä olevien tietojen oikeellisuuden varmistaminen on siten välttämätöntä ja henkilötietojen käsittelyä voidaan näin ollen pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

EU:n yleinen tietosuoja-asetus velvoittaa rekisterinpitäjää toteuttamaan kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Ilmoitusvelvollisilla ja toimivaltaisilla viranomaisilla on viidennen rahanpesudirektiivin 30 artiklan 4 kohdan perusteella velvollisuus ilmoittaa kaikista eroavuuksista, joita ne havaitsevat edunsaajarekisterissä saatavilla olevien sekä heillä itsellään olevien tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen välillä. Ilmoitukselta edellytetään täsmällisyyttä ja asianmukaisia perusteluja, jotta rekisterinpitäjällä on tosiasiallinen mahdollisuus arvioida, onko virhe edunsaajarekisterin tiedoissa vai ilmoituksen tehneen ilmoitusvelvollisen tai toimivaltaisen viranomaisen tiedoissa. PRH rekisteriviranomaisena pyytää kaupparekisterilain mukaisesti yhteisöjä, osakeyhtiöitä, yhdistyksiä, uskonnollisia yhdyskuntia ja säätiöitä korjaamaan puutteelliset tai virheelliset tiedot saadun ilmoituksen perusteella. Jotta korjauskehotus voidaan yksilöidä, on ilmoitusvelvollisen ja toimivaltaisten viranomaisten ilmoitusten oltava yksilöityjä, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia. Rekisteriviranomainen voi määrätä kaupparekisteri-ilmoituksen laiminlyöntimaksun, jos edellä mainittu oikeushenkilö ei pyynnöstä korjaa puutteita tai virheitä.

Perustuslain 10 §:n säännöksen lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Kun ilmoitusvelvollinen ja toimivaltainen viranomainen ilmoittavat eroavaisuuksista edunsaajarekisterin tiedoissa, tulee tietojen oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Rekisterinpitäjällä, joka käsittelee henkilötietoja, on aina ensisijainen vastuu tietojen oikeellisuudesta luovuttaessaan tietoja eteenpäin.

Myös 4. lakiehdotuksessa verotietolain 18 §:n 1 momentin 15 kohdassa ja 20 §:n 1 momentin 10 kohdassa on kysymys tietojenvaihdon tehostamisesta edunsaajarekisteritietojen oikeellisuuden varmistamiseksi. Verohallinnon oma-aloitteinen oikeus antaa tieto havaituista puutteista vastaa viidennen rahanpesudirektiivin tarkoituksia edunsaajatietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamiseksi. Verohallinnon antaessa omasta aloitteestaan verotustietoja edunsaajarekisterin tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamiseen olisi tietojenluovutusoikeus rajattu vastaavasti kuin pykälän muissa oma-aloitteisissa tiedonluovutuksissakin ’saattaa olla merkitystä’ -kriteerillä. Välttämättömyyskriteeriä edellytettäisiin tilanteissa, joissa tiedot luovutetaan erikseen pyydettäessä.

EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa taataan jokaiselle oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan 1 kohdassa puolestaan tunnustetaan nimenomaisesti jokaiselle oikeus henkilötietojensa suojaan. EU:n tuomioistuin on tältä osin katsonut, että ilmaisua "yksityiselämä" ei pidä tulkita suppeasti ja ettei mikään periaatteellinen syy salli sitä, että ammattitoiminta jätettäisiin tämän käsitteen ulkopuolelle. Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus, läpinäkyvyys, käyttötarkoitussidonnaisuus ja minimointi ovat henkilötietojen suojaan liittyviä olennaisia periaatteita. Edunsaajatietojen käsittely merkitsee puuttumista henkilötietojen ja yksityiselämän suojaan.

EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan mukaiset oikeudet eivät kuitenkaan ole ehdottomia, vaan niitä voidaan rajoittaa edellyttäen, että niihin puuttuminen on välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide. EU:n perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan EU:n perusoikeuskirjassa vahvistettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla ja niiden keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia näihin oikeuksiin ja vapauksiin voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ovat perusteltuja päämääriä, joihin jäsenvaltiot pyrkivät niin kansainvälisesti kuin unioninkin tasolla. Tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistaminen vastaa näitä tavoitteita esimerkiksi viidennen rahanpesudirektiivin 25 johdantokappaleessa selostetuilla tavoilla. Johdanto-osan mukaan jäsenvaltioiden edellytetään varmistavan, että niiden alueelle perustetut yhtiöt ja muut oikeushenkilöt hankkivat riittävät, tarkat ja ajantasaiset tiedot tosiasiallisista omistajistaan ja edunsaajistaan sekä pitävät ne hallussaan. Rikollisten jäljittämisessä on tärkeää, että tiedot tosiasiallisista omistajista ja edunsaajista ovat tarkat ja ajantasaiset, sillä rikolliset saattaisivat muutoin pystyä salaamaan henkilöllisyytensä yritysrakenteiden taakse. Koska rahoitusjärjestelmä on maailmanlaajuisesti yhteen kytkeytynyt, varoja on mahdollista piilottaa ja siirtää ympäri maailmaa, ja rahanpesijät ja terrorismin rahoittajat sekä muut rikolliset ovatkin hyödyntäneet tätä mahdollisuutta enenevässä määrin.

Rahanpesurekisterin tietojen käsittely

Esityksen 2. lakiehdotuksessa ehdotetaan täydennettäväksi RAP-lain 3 §:n 3 momentin 17 kohtaa siten, että rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa valokuva henkilön tunnistamista varten, jos se on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Säännöksen nykyinen sanamuoto ei mahdollista erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen käsitellyn valokuvan tallentamista rahanpesurekisteriin. Valokuvat kuuluvat biometristen tietojen määritelmän piiriin ainoastaan siinä tapauksessa, että niitä käsitellään erityisin teknisin menetelmin, jotka mahdollistavat luonnollisen henkilön yksilöllisen tunnistamisen tai todentamisen. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten on kiellettyä paitsi, jos käsittely on tarpeen erittäin tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa on säädetty kattavasti ja yksityiskohtaisesti biometrisiä tietoja koskevasta henkilötietojen käsittelystä. Kyseisessä laissa on huomioitu EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja rikosasioiden tietosuojadirektiivi. Rajoituksen arvioidaan olevan välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja selvittämisen ja valtion turvallisuuden ylläpitämisen tavoitteiden saavuttamiseksi. Rajoitus ei menisi pidemmälle kuin on välttämätöntä epäilyttävään liiketoimeen liittyvien henkilöiden tunnistamiseksi.

RAP-lain 3 §:n 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 18 ja 19 kohta, joissa säädettäisiin nimenomaisesti oikeudesta käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä. Säännösten johdosta rahanpesurekisteriin voitaisiin tallettaa tiedot henkilön poliittisesta mielipiteestä, uskonnollisesta vakaumuksesta ja etnisestä alkuperästä, jos niiden tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Henkilön poliittisen mielipiteen, uskonnollisen vakaumuksen ja etnisen alkuperän tallentaminen ja muu käsittely olisivat välttämättömiä rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Henkilön osallistumisesta terroristisen ryhmän toimintaan käy usein ilmi hänen poliittinen mielipiteensä ja/tai uskonnollinen vakaumuksensa sekä mahdollisesti sen myötä etninen alkuperä. Perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVL 26/2018 vp, s. 3 ja

PeVL 14/2018 vp, s. 7) perustuslain 10 §:ssä turvatut oikeudet saavat erityistä merkitystä korostuneen perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa. Valiokunta on esimerkiksi jo ennen perusoikeusuudistusta esittänyt sittemmin vakiintuneen luonnehdinnan, jonka mukaan "poliisilaki on tyypillisesti sellainen säädös, joka voi herkästi joutua ristiriitaan kansalaisten perusoikeuksien, varsinkin klassisten vapausoikeuksien kanssa" (PeVL 15/1994 vp, s. 1/II ja PeVL 67/2010 vp, s. 2–3). Valiokunnan mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tällaisissa suuren riskin perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta (ks. myös PeVL 14/2018 vp, s. 7).

Erityisten henkilötietojen tallettaminen ja muu käsittely on mahdollista poliisitoimessa. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan poliisi saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on rikosasioiden tietosuojalain 11 §:n mukaan sallittu vain, jos se on välttämätöntä ja rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu ja käsittelylle on osoitettavissa 11 §:ssä mainittu oikeusperuste, esimerkiksi erityislaki. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely rikosasioissa olisi rajoitettava EU:n tietosuojalainsäädäntö, perusoikeussääntely ja perustuslakivaliokunnan kannanotot huomioiden siihen, mikä on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Lisäksi erityisten henkilötietojen käsittely on sallittu vain, jos välttämättömyyskriteeristä on säädetty lailla.

Arkaluonteiset tiedot

Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 15/2018 vp, s. 37, PeVL 13/2016 vp, s. 4 ja PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan sen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta (PeVL 14/2018 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina myös arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3).

RAP-lain 3 §:n 7 momentin säädöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahanpesurekisteriin talletetut tiedot poistettaisiin rahanpesurekisteristä viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta merkinnän tekemisestä, kuitenkin siten, että mikäli vastaanotetut tiedot on sisällytetty selvittelykokonaisuuteen, tiedot poistettaisiin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta selvittelykokonaisuuden avaamisesta. Ehdotuksella varmistettaisiin tiedon eheys, koska ehdotettu muutos vastaisi paremmin käytännön prosesseja ja varmistaisi sen, että henkilötietoa, jota ei lain mukaan olisi vielä tullut poistaa, tulee poistetuksi käytännön syistä myöskään ennenaikaisesti.

Tasan kymmenen vuoden aikaraja olisi syytä korvata viittauksella kalenterivuoden päättymiseen, sillä muutoin ilmoituksia jouduttaisiin teoriassa poistamaan joka päivä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota säilytysaikoihin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 38 §:ään ehdotetun muutoksen yhteydessä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan mainittu henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 38 §:ssä säädetty säilytysaika on sinänsä säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 51/2018 vp). Valiokunta on kuitenkin painottanut erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämätöntä sen tavoitteen saavuttamiseksi, jonka vuoksi tiedot on järjestelmään tallennettu (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 5 ja PeVL 13/2017 vp, s. 6). Valiokunta on pitänyt viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä (PeVL 51/ 2018 vp, s. 16 ja PeVL 13/2017 vp, s. 6). Valiokunnan mukaan biometristen tunnisteiden rekisteröinti merkitsee lisäksi erityistä tarvetta huolehtia järjestelmään talletettavien henkilötietojen suojaamisesta väärinkäytön vaaroilta ja kaikenlaiselta tietojen laittomalta saannilta ja käytöltä (PeVL 13/2017 vp, s. 6, PeVL 29/2016 vp, s. 5, ks. myös Schrems C-362/14, 91 kohta, Digital Rights Ireland C-293/12 ja C-594/12, 54 ja 55 kohta sekä PeVL 3/2021 vp s. 4). EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa ei ole varsinaisesti määritelty tarkkoja henkilötietojen säilytysaikoja. Rekisterinpitäjän on varmistettava, että sen käytössä olevat tietojärjestelmät ja muut käsittelyprosessit tukevat säilytysaikojen noudattamista ja säännöllistä arvioimista. Henkilötietoja saa säilyttää vain niin kauan, kun ne ovat tarpeen henkilötietojen käyttötarkoituksen kannalta.

Viranomaisten oikeus käsitellä henkilötietoja

Esityksen 2. lakiehdotuksessa RAP-lain 4 §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että rahanpesurekisterin tietoja voitaisiin luovuttaa Finanssivalvonnalle ja Euroopan keskuspankille siltä osin kuin tiedot liittyvät luottolaitoslainsäädännön näkökulmasta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskin arvioimista edellyttäviin valvontatehtäviin. Ehdotetussa säännöksessä on kysymys luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivin 117 artiklan 5 kohdan kansallisesta voimaansaattamisesta. Säännöksen mukaisesti rahanpesun selvittelykeskus olisi oikeutettu luovuttamaan Finanssivalvonnalle sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeellisia luottolaitostoiminnasta annetun lain mukaisten valvontatehtävien kannalta. Säännöksen soveltamisen kannalta Euroopan pankkiviranomainen on antanut luottolaitosdirektiivin 117 artiklan 6 kohdan perusteella soveltamisohjeita säännöksen yhdenmukaisen soveltamisen edistämiseksi. Tietoja voitaisiin luovuttaa sekä Finanssivalvonnalle että Euroopan keskuspankille, kun Euroopan keskuspankki toimii YVM-asetuksen mukaisesti pankkivalvojana. Viranomaisten tiedonsaantioikeus olisi sidottu vaatimukseen tietojen välttämättömyydestä näiden tehtävien kannalta, ja tietojen luovuttaminen olisi mahdollista yksittäisiin laissa säädettyihin viranomaisen tehtäviin.

Esityksen 3. lakiehdotuksessa yritysostolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Ehdotetussa uudessa 8 b §:ssä säädettäisiin, että työ- ja elinkeinoministeriöllä olisi oikeus yritysostolain 3 §:ssä säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi saada maksutta välttämättömät tiedot RAP-lain 3 §:ssä tarkoitetusta rahanpesurekisteristä salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä. Työ- ja elinkeinoministeriön yritysostolakiin perustuvien lakisääteisten viranomaistehtävien toteuttamisen kannalta on välttämätöntä, että ministeriö voisi hyödyntää myös rahanpesurekisterin tietoja kansallisen turvallisuuden ja siihen mahdollisesti liittyvien uhkien suojaamiseksi tapauksia käsitellessään. Ulkomaalaisten yritysostojen seurannan tarkoituksena on muun muassa suojata kansallista turvallisuutta, miltä osin lain tavoitteet ovat yhteneväiset rahanpesurekisterin tietojen käyttötarkoituksen (RAP-lain 4 §:n 4 mom.) kanssa. Lisäämällä nimenomaisen säännöksen tiedonsaantioikeudesta rahanpesurekisteristä työ- ja elinkeinoministeriölle voitaisiin luovuttaa sen tarvitsemia tietoja yritysostolain mukaisten lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Säännös olisi yhdenmukainen RAP-lain 4 §:n 4 momentin kanssa, mutta selventäisi oikeustilaa ja ministeriön tiedonsaantioikeutta yritysostolain nojalla. Lakiin perustuvilla tiedonsaantioikeuksilla vältettäisiin tilanne,

jossa rahanpesun selvittelykeskus ei esimerkiksi tietosuojasääntelyn vuoksi voisi luovuttaa tietoja työ- ja elinkeinoministeriölle, koska tällaista laillista perustetta ei sillä ole.

Ehdotetun lainmuutoksen johdosta työ- ja elinkeinoministeriölle ei muodostuisi oikeutta käsitellä esimerkiksi poliisin luovuttamaa salassa pidettävää tai muutoin rajoitettua tietoa laajemmin kuin mitä esimerkiksi poliisilla olisi oikeus käsitellä niitä suorittaessaan samankaltaista tehtävää. Lisäksi keskusrikospoliisin rahanpesurekisteristä luovuttamien salassa pidettävien tietojen asianosaisjulkisuutta voitaisiin rajata julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan perusteella. Lain 11 §:n 1 momentissa säädetään, että hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädetään, että asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua. Rahanpesurekisteristä luovutettavien tietojen osalta kyseinen lainkohta tulee sovellettavaksi, sillä tietojen luovuttaminen asianosaiselle olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua, joka tässä tapauksessa on kansallisen turvallisuuden suojaaminen.

Esityksen 4. lakiehdotuksessa verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 19 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi lisättäväksi uusi 4 kohta, jonka nojalla Verohallinto voisi luovuttaa verotusta koskevia tietoja suojelupoliisille. Uuden 4 kohdan mukaan tietoja voisi luovuttaa suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Lisäämällä kansallinen turvallisuus tietojen luovutusperusteeksi, huomioitaisiin siviilitiedustelulain myötä poliisin tehtävissä tapahtuneet muutokset sekä palautettaisiin mahdollisuus luovuttaa tietoja rikosten estämiseksi.

Esityksen 5. lakiehdotuksessa Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 a kohta, jonka mukaan Finanssivalvonnalla olisi oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja suojelupoliisille sen tehtäviin poliisin hallinnosta annetun lain mukaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Suojelupoliisin oikeudet saada velvoitteidenhoitoselvityksiä

Esityksen 6. lakiehdotuksessa HTSY-lain 6 §:n 1 momentin 11 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. HTSY-lain mukaan velvoitteidenhoitoselvitysten tietolähteinä voidaan käyttää ainoastaan sellaisia tietoja, jotka velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävä viranomainen on oikeutettu saamaan selvityspyynnössä kuvattua käyttötarkoitusta varten. Asiaa on kuvattu tarkemmin nykytilaa koskevassa luvussa. Tähän liittyen ehdotetaan muutoksia myös seuraaviin lakeihin:

- Työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n 1 momentin 2 kohtaan (7. lakiehdotus) ehdotetaan muutosta, jonka mukaan vakuutuslaitoksella olisi oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

- Työntekijän eläkelain 205 §:n 3 momenttiin (8. lakiehdotus) ehdotetaan muutosta, jonka mukaan Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella olisi oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä suojelupoliisille kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa toimintaa varten.

- Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 b §:n 2 momenttia (9. lakiehdotus) ehdotetaan muutettavaksi siten, että saatuja salassa pidettäviä tietoja voitaisiin myös antaa edelleen oma-aloitteisesti suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Edellä kuvattujen lainmuutosten osalta tiedonsaannin lisääminen kansallisen turvallisuuden suojaamistarkoitukseen katsotaan välttämättömäksi, jotta Harmaan talouden selvitysyksikkö voisi laatia velvoitteidenhoitoselvityksen suojelupoliisille. Ehdotettu muutos koskisi poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevaa tehtävää. Poliisin hallinnosta annetun lain nojalla suojelupoliisin tehtävä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut salassapitosäännökset syrjäyttävää tietojensaantioikeutta kiinnittäen huomiota siihen, että oikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Merkitystä on annettu lisäksi sille, että myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta (ks. esim. PeVL 48/2018 vp). Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 17/2016 vp ja siinä viitatut lausunnot).

Kansallinen turvallisuus yksityiselämän suojaan puuttumiseen oikeuttavana intressinä

Kansallinen turvallisuus on yksi niistä eduista, joka Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kohdan mukaan voi oikeuttaa puuttumisen yksityiselämän suojaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään vain harvoin kyseenalaistanut vastaajavaltioiden väitteet siitä, että puuttuminen on tapahtunut kansallisen turvallisuuden vuoksi. Kansalliseen turvallisuuteen saattaa kohdistua monenlaisia uhkia, joita on vaikea ennakoida tai määritellä etukäteen. Tästä seuraa, että käsitteen selventäminen on ensisijaisesti jätettävä kansallisen käytännön varaan (Kennedy v. Yhdistynyt Kuningaskunta). Kansalliset lainsäädännöt eivät voi kuitenkaan jättää kansallisen turvallisuuden käsitettä täysin avoimeksi, sillä tämä ei vastaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan lainsäädännöille asettamaa ennakoitavuusvaatimusta. Szabo & Vissy -ratkaisun mukaan ennakoitavuusvaatimuksesta ei kuitenkaan seuraa, että uhkatilanteiden laintasoisen määrittelyn tulisi olla täysin täsmällinen tai tyhjentävä. Zakharov-ratkaisun perusteella on toisaalta kuitenkin ilmeistä, että kansallisissa laeissa on jollain tarkkuudella kuvattava tai yksilöitävä ne tapahtumat ja tilanteet, jotka muodostavat uhkan kansalliselle turvallisuudelle ja jotka siten antavat perusteen 8 artiklan mukaisiin oikeuksiin puuttumiselle.

Valtioilla vaikuttaisi siten olevan varsin laaja harkintamarginaali sen suhteen, millaisen toiminnan ne katsovat uhkaavan kansallista turvallisuuttaan ja siten voivan oikeuttaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan takaamiin oikeuksiin puuttumisen. Kansallinen turvallisuus kuuluu perinteisesti valtiosuvereenisuuden piiriin (Bucur ja Toma v. Romania). Tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella on selvää, että ainakin sotilaallinen maanpuolustus, terrorismin torjunta ja laittoman tiedustelutoiminnan torjunta kuuluvat kansallisen turvallisuuden piiriin

(mm. Klass v. Saksa, Weber ja Saravia v. Saksa). Valtioiden harkintavaltaa saattaa omalta osaltaan lisätä se, että kansallisen turvallisuuden raja muihin sallittuihin perusteisiin (mm. yleinen turvallisuus ja epäjärjestyksen tai rikollisuuden estäminen) puuttua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kohdan takaamiin oikeuksiin, voidaan tapauskohtaisesti mieltää häilyväksi.

Ihmisoikeuksiin puuttumisen välttämättömyys demokraattisessa yhteiskunnassa

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa taattuihin oikeuksiin puuttumisen välttämättömyyden arviointi niin yhteiskunnallisen tarpeen pakottavuuden kuin suhteellisuudenkin näkökulmasta kuuluu ensisijaisesti tai ainakin ensi vaiheessa kansalliselle lainsäätäjälle ja kansallisille viranomaisille (Silver ja muut v. Yhdistynyt Kuningaskunta, Handyside v. Yhdistynyt Kuningaskunta). Tätä arviointia suorittaessaan kansallisilla tahoilla on tiettyä harkintamarginaalia, jonka laajuutta määrittää muun muassa se, mitä Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaa oikeutta puuttuminen koskee, se, kuinka syvällekäyvästä puuttumisesta on kyse, sekä se, mikä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kohdan sallima tavoite on puuttumisen oikeuttamisperusteena. Harkintamarginaali on tavanomaista väljempi silloin, kun oikeuttamisperusteena on kansallinen turvallisuus (Klass ja muut v. Saksa, Leander v. Ruotsi). Kansallisen turvallisuuden kysymyksissä valtion melko laaja harkintavalta koskee myös niitä konkreettisia keinoja ja menetelmiä, joiden avulla se kyseistä etua suojaa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (444/2017) 6 luvun 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 573/2019 seuraavasti:

6 luku

Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot

5 §

Ilmoitusvelvollisen sekä valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuus

Jos ilmoitusvelvollinen, valvontaviranomainen tai asianajajayhdistys havaitsee tässä luvussa tarkoitetun yhteisön tai ulkomaisen express trustin tai oikeusmuodoltaan samankaltaisen oikeudellisen järjestelyn tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia, sen on ilmoitettava rekisterin ylläpitäjälle ilman aiheetonta viivytystä, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia.

— —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 3 §:n 3 momentin johdantokappale ja 17 kohta sekä 7 momentti ja 4 §:n 4 momentti,
sellaisena kuin niistä ovat 3 §:n 3 momentin johdantokappale ja 17 kohta laissa 576/2019 sekä 4 §:n 4 momentti laissa 815/2022, ja
lisätään 3 §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 576/2019, uusi 18 ja 19 kohta seuraavasti:

3 §

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskeva rekisteri

— —

Rahanpesurekisteriin saadaan tallettaa ilmoituksen tehneen henkilön nimet ja työnantajan yksilöintitiedot sekä tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta seuraavat tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, joita ilmoitus koskee:

— —

17) valokuva henkilön tunnistamista varten, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Myös valokuvan käsittely erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen on sallittua, jos se on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä;

18) henkilön poliittinen mielipide tai uskonnollinen vakaumus, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä;

19) etninen alkuperä, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.

— —

Rahanpesurekisteriin talletetut tiedot poistetaan rahanpesurekisteristä viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta merkinnän tekemisestä, kuitenkin siten, että mikäli vastaanotetut tiedot on sisällytetty selvittelykokonaisuuteen, tiedot poistetaan viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta selvittelykokonaisuuden avaamisesta. Edellä 2 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaiset tiedot poistetaan viipymättä, jos jäädyttämispäätös kumotaan varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 12 §:n nojalla.

— —

4 §

Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa

— —

Rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, sekä Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rahanpesun selvittelykeskus saa luovuttaa tietoja myös ilman pyyntöä. Lisäksi tietoja saa luovuttaa ulkoministeriölle varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 9 §:ssä säädettyjen tehtävien ja ulosottomiehelle mainitun lain 14 §:ssä säädettyjen tehtävien ja eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annetun lain (659/1967) 2 b §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan luovuttaa myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetulle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle, jos luovutettava tieto on välttämätön toimivaltaisen valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen mainitussa laissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Tietoja saadaan luovuttaa Finanssivalvonnalle, jos tiedot ovat välttämättömiä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014) säädettyjen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin arvioimista edellyttävien tehtävien suorittamiseksi. Vastaavia välttämättömiä tietoja saadaan luovuttaa myös Euroopan keskuspankille sen hoitaessa luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvää politiikkaa koskevien erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille annetussa neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1024/2013 tarkoitettuja tehtäviä. Tietoja voidaan luovuttaa Europolille. Päätöksen tässä momentissa tarkoitetusta tietojen luovuttamisesta tekee rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Tässä

momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa tietojoukkona tai sähköisesti. Poliisilla, Tullilla, Rajavartiolaitoksella ja syyttäjällä on oikeus saada rahoitustietoja ja -analyyseja rahanpesun selvittelykeskukselta Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, tutkimiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annettuun lakiin (172/2012) uusi 8 b § seuraavasti:

8 b §

Tiedonsaantioikeus

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus tämän lain 3 §:ssä säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi saada maksutta välttämättömät tiedot rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 3 §:ssä tarkoitetusta keskusrikospoliisin rahanpesurekisteristä salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä. Mitä 8 a §:ssä säädetään tiedonluovutusoikeudesta, ei koske tässä pykälässä säädettyä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

4.

Laki

verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 18 §:n 1 momentin 14 kohta, 19 §:n otsikko, 19 §:n 3 kohta ja 20 §:n 9 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 18 §:n 1 momentin 14 kohta laissa 723/2019, 19 §:n 3 kohta laissa 916/2019 ja 20 §:n 9 kohta laissa 1025/2019, sekä

lisätään 18 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1108/2006, 504/2008, 525/2009, 499/2015, 1146/2015, 529/2017, 1128/2017, 22/2018, 228/2019, 723/2019, 865/2019 ja 287/2021, uusi 15 kohta, 19 §:ään, sellaisena se on osittain laissa 916/2019, uusi 4 kohta ja 20 §:ään, sellaisena kuin se on osittain laeissa 1500/2011, 1128/2017, 1345/2018, 228/2019, 916/2019, 1025/2019 ja 1173/2019, uusi 10 kohta seuraavasti:

18 §

Verohallinnon oikeus tietojen oma-aloitteiseen antamiseen

Verohallinto voi salassapitosäännösten estämättä antaa omasta aloitteestaan verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:

— —

14) Kilpailu- ja kuluttajavirastolle elinkeinonharjoittajien välisistä kielletyistä kilpailunrajoituksista sekä määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä sellaisia tietoja, joilla saattaa olla merkitystä kilpailulain (948/2011) 5 ja 7 §:n sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artiklan valvonnan kannalta;

15) Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verovalvonnassa tai muutoin havaittuja tietoja, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.

— —

19 §

Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille sekä suojelupoliisille

Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:

— —

3) syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille sekä tuomioistuimille rikoslain 2 a luvun 2 §:ssä säädetyn päiväsakon suuruuden määräämistä varten;

4) suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

20 §

Tietojen antaminen eräille viranomaisille

Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa pyynnöstä:

— —

9) Maanmittauslaitokselle asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009) tarkoitettuun osakeluetteloon merkitsemistä ja maakaaressa (540/1995) tarkoitettuun lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin kirjaamista varten tarpeelliset tiedot varainsiirtoveron suorittamisesta;

10) Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen, jotka ovat välttämättömiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 6 luvun 4 §:n ja kaupparekisterilain (564/2023) 5 §:n perusteella rekisteröityjen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamiseksi.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

5.

Laki

Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 752/2012, 611/2014, 651/2014, 1198/2014, 505/2015, 520/2016, 1442/2016, 446/2017, 1071/2017, 402/2018, 574/2019, 569/2020, 270/2021 ja 524/2021, uusi 2 a kohta seuraavasti:

71 §

Oikeus ja velvollisuus luovuttaa tietoja

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja:
— —
2 a) Suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;
— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

6.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 11 kohta, sellaisena kuin se on laissa 690/2021 seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:
— —
11) poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Puolustusvoimien suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai Tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa

taikka organisaatiota hyväksi käyttäen sekä suojelupoliisin tehtäviä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;
— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

7.

Laki

työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 255 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 253/2020 seuraavasti:

255 §

Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja

Vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:
— —

2) ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointa varten, sekä poliisi- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten sekä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;
— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

8.

Laki

työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 205 §:n otsikko ja 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 205 §:n 3 momentti laissa 1247/2016 seuraavasti:

205 §

Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi

— —

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseen panoa varten sekä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

9.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 22 b §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 542/2012 seuraavasti:

22 b §

Työllisyysrahaston oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen

— —

Tämän pykälän nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa edelleen rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten sekä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Tiedot tulee hävittää heti, kun niitä ei tarvita.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Liite
Rinnakkaistekstit

1.

Laki

rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (444/2017) 6 luvun 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 573/2019 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 luku	6 luku
Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot	**Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot**
5 §	5 §
Ilmoitusvelvollisen sekä valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuus	*Ilmoitusvelvollisen sekä valvontaviranomaisen ja asianajajayhdistyksen ilmoitusvelvollisuus*
Jos ilmoitusvelvollinen, valvontaviranomainen tai asianajajayhdistys havaitsee tässä luvussa tarkoitetun yhteisön tai ulkomaisen express trustin tai oikeusmuodoltaan samankaltaisen oikeudellisen järjestelyn tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia, sen on ilmoitettava *asiasta* rekisterin ylläpitäjälle ilman aiheetonta viivytystä.	Jos ilmoitusvelvollinen, valvontaviranomainen tai asianajajayhdistys havaitsee tässä luvussa tarkoitetun yhteisön tai ulkomaisen express trustin tai oikeusmuodoltaan samankaltaisen oikeudellisen järjestelyn tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa puutteita tai epäjohdonmukaisuuksia, sen on ilmoitettava rekisterin ylläpitäjälle ilman aiheetonta viivytystä*, miltä osin tiedot ovat puutteellisia tai epäjohdonmukaisia.*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

_____

2.

Laki

rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 3 §:n 3 momentin johdantokappale ja 17 kohta sekä 7 momentti ja 4 §:n 4 momentti,

sellaisena kuin niistä ovat 3 §:n 3 momentin johdantokappale ja 17 kohta laissa 576/2019 sekä 4 §:n 4 momentti laissa 815/2022, ja

lisätään 3 §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 576/2019, uusi 18 ja 19 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
3 §	3 §
Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskeva rekisteri	*Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskeva rekisteri*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rahanpesurekisteriin saadaan tallettaa ilmoituksen tehneen henkilön nimet ja työnantajan yksilöintitiedot sekä tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta seuraavat tarpeelliset tiedot *siitä henkilöstä*, *jota* ilmoitus koskee:	Rahanpesurekisteriin saadaan tallettaa ilmoituksen tehneen henkilön nimet ja työnantajan yksilöintitiedot sekä tietojärjestelmän käyttötarkoituksen kannalta seuraavat tarpeelliset tiedot *niistä henkilöistä*, *joita* ilmoitus koskee:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
17) valokuva, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.	17) valokuva *henkilön tunnistamista varten*, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. *Myös valokuvan käsittely erityisiä teknisiä tunnistusmenetelmiä hyödyntäen on sallittua, jos se on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä;* *18) henkilön poliittinen mielipide tai uskonnollinen vakaumus, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä;* *19) etninen alkuperä, jos sen tallettaminen on asian käsittelyn kannalta välttämätöntä.*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Ilmoitus ja sen tiedot poistetaan rahanpesurekisteristä *kymmenen vuoden kuluttua rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen epäilyä koskevan* merkinnän tekemisestä. Edellä 2 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaiset tiedot poistetaan viipymättä, jos jäädyttämispäätös kumotaan varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 12 §:n nojalla.	*Rahanpesurekisteriin talletetut* tiedot poistetaan rahanpesurekisteristä *viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta* merkinnän tekemisestä*, kuitenkin siten, että mikäli vastaanotetut tiedot on sisällytetty selvittelykokonaisuuteen, tiedot poistetaan viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin on kulunut kymmenen vuotta*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	selvittelykokonaisuuden avaamisesta. Edellä 2 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaiset tiedot poistetaan viipymättä, jos jäädyttämispäätös kumotaan varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 12 §:n nojalla.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
4 §	4 §
Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa	*Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus saada, käyttää ja luovuttaa tietoa*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, sekä Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rahanpesun selvittelykeskus saa luovuttaa tietoja myös ilman pyyntöä. Lisäksi tietoja saa luovuttaa ulkoministeriölle varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 9 §:ssä säädettyjen tehtävien ja ulosottomiehelle mainitun lain 14 §:ssä säädettyjen tehtävien ja eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annetun lain (659/1967) 2 b §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan luovuttaa myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetulle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle, jos luovutettava tieto on välttämätön toimivaltaisen valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen mainitussa laissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Tietoja voidaan luovuttaa Europolille. Päätöksen tässä momentissa tarkoitetusta tietojen luovuttamisesta tekee rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Tässä momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa tietojoukkona tai sähköisesti. Poliisilla, Tullilla, Rajavartiolaitoksella ja syyttäjällä on	Rahanpesurekisterin tietoja saa käyttää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, sekä Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rahanpesun selvittelykeskus saa luovuttaa tietoja myös ilman pyyntöä. Lisäksi tietoja saa luovuttaa ulkoministeriölle varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain 9 §:ssä säädettyjen tehtävien ja ulosottomiehelle mainitun lain 14 §:ssä säädettyjen tehtävien ja eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annetun lain (659/1967) 2 b §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan luovuttaa myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetulle toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle, jos luovutettava tieto on välttämätön toimivaltaisen valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen mainitussa laissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. *Tietoja saadaan luovuttaa Finanssivalvonnalle, jos tiedot ovat välttämättömiä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014) säädettyjen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin arvioimista edellyttävien tehtävien suorittamiseksi. Vastaavia välttämättömiä tietoja saadaan luovuttaa myös Euroopan keskuspankille sen*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
oikeus saada rahoitustietoja ja -analyyseja rahanpesun selvittelykeskukselta Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, tutkimiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.	*hoitaessa luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaan liittyvää politiikkaa koskevien erityistehtävien antamisesta Euroopan keskuspankille annetussa neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1024/2013 tarkoitettuja tehtäviä.* Tietoja voidaan luovuttaa Europolille. Päätöksen tässä momentissa tarkoitetusta tietojen luovuttamisesta tekee rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Tässä momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa tietojoukkona tai sähköisesti. Poliisilla, Tullilla, Rajavartiolaitoksella ja syyttäjällä on oikeus saada rahoitustietoja ja -analyyseja rahanpesun selvittelykeskukselta Europol-asetuksen liitteen I mukaisten rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, tutkimiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta annettuun lakiin (172/2012) uusi 8 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
uusi 8 b §	*8 b §*
	Tiedonsaantioikeus
	Työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus tämän lain 3 §:ssä säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi saada maksutta välttämättömät tiedot rahanpesun selvittelykeskuksesta

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	annetun lain (445/2017) 3 §:ssä tarkoitetusta keskusrikospoliisin rahanpesurekisteristä salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä. Mitä 8 a §:ssä säädetään tiedonluovutusoikeudesta, ei koske tässä pykälässä säädettyä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

4.

Laki

verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 18 §:n 1 momentin 14 kohta, 19 §:n otsikko, 19 §:n 3 kohta ja 20 §:n 9 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 18 §:n 1 momentin 14 kohta laissa 723/2019, 19 §:n 3 kohta laissa 916/2019 ja 20 §:n 9 kohta laissa 1025/2019, sekä

lisätään 18 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1108/2006, 504/2008, 525/2009, 499/2015, 1146/2015, 529/2017, 1128/2017, 22/2018, 228/2019, 723/2019, 865/2019 ja 287/2021, uusi 15 kohta, 19 §:ään, sellaisena se on osittain laissa 916/2019, uusi 4 kohta ja 20 §:ään, sellaisena kuin se on osittain laeissa 1500/2011, 1128/2017, 1345/2018, 228/2019, 916/2019, 1025/2019 ja 1173/2019, uusi 10 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Verohallinnon oikeus tietojen oma-aloitteiseen antamiseen	*Verohallinnon oikeus tietojen oma-aloitteiseen antamiseen*
Verohallinto voi salassapitosäännösten estämättä antaa omasta aloitteestaan verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:	Verohallinto voi salassapitosäännösten estämättä antaa omasta aloitteestaan verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
14) Kilpailu- ja kuluttajavirastolle elinkeinonharjoittajien välisistä kielletyistä kilpailunrajoituksista sekä määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä sellaisia tietoja, joilla saattaa olla merkitystä kilpailulain (948/2011) 5 ja 7 §:n sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artiklan valvonnan kannalta.	14) Kilpailu- ja kuluttajavirastolle elinkeinonharjoittajien välisistä kielletyistä kilpailunrajoituksista sekä määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä sellaisia tietoja, joilla saattaa olla merkitystä kilpailulain (948/2011) 5 ja 7 §:n sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artiklan valvonnan kannalta*;* *15) Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verovalvonnassa tai muutoin havaittuja tietoja, joilla saattaa olla merkitystä tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamisessa.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
19 §	19 §
Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille	*Tietojen antaminen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille* ***sekä suojelupoliisille***
Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:	Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
3) syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille sekä tuomioistuimille rikoslain 2 a luvun 2 §:ssä säädetyn päiväsakon suuruuden määräämistä varten.	3) syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille sekä tuomioistuimille rikoslain 2 a luvun 2 §:ssä säädetyn päiväsakon suuruuden määräämistä varten*;* *4) suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.*
20 §	20 §
Tietojen antaminen eräille viranomaisille	*Tietojen antaminen eräille viranomaisille*
Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa pyynnöstä:	Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa pyynnöstä:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
9) Maanmittauslaitokselle asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009) tarkoitettuun osakeluetteloon merkitsemistä ja maakaaressa (540/1995) tarkoitettuun lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin kirjaamista varten tarpeelliset tiedot varainsiirtoveron suorittamisesta.	9) Maanmittauslaitokselle asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009) tarkoitettuun osakeluetteloon merkitsemistä ja maakaaressa (540/1995) tarkoitettuun lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin kirjaamista varten tarpeelliset tiedot varainsiirtoveron suorittamisesta*;* *10) Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verotustietoja verovelvollista koskevine*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	tunnistetietoineen, jotka ovat välttämättömiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 6 luvun 4 §:n ja kaupparekisterilain (564/2023) 5 §:n perusteella rekisteröityjen tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamiseksi.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

5.

Laki

Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Finanssivalvonnasta annetun lain 71 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 752/2012, 611/2014, 651/2014, 1198/2014, 505/2015, 520/2016, 1442/2016, 446/2017, 1071/2017, 402/2018, 574/2019, 569/2020, 270/2021 ja 524/2021, uusi 2 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
71 §	71 §
Oikeus ja velvollisuus luovuttaa tietoja	*Oikeus ja velvollisuus luovuttaa tietoja*
Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja:	Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, Finanssivalvonnalla on oikeus luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	2 a) Suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*

_____

6.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 11 kohta, sellaisena kuin se on laissa 690/2021 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 §	6 §
Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus	*Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus*
Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:	Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
11) poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Puolustusvoimien suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai Tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen*;*	11) poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Puolustusvoimien suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai Tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen *sekä suojelupoliisin tehtäviin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi*;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

7.

Laki

työtapaturma- ja ammattitautilain 255 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 255 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 253/2020 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
255 §	255 §
Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja	*Vakuutuslaitoksen oikeus antaa tietoja*
Vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:	Vakuutuslaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointa varten, sekä poliisi- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten;	2) ministeriölle, Verohallinnolle ja lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen tämän lain mukainen korvaus vaikuttaa, tämän lain mukaista korvausta saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetuista korvauksista, tiedot työnantajasta ja muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kertaluonteista valvontatointa varten, sekä poliisi- ja syyttäjäviranomaiselle edellä mainitut tiedot, jotka ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten *sekä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi*;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

_____

8.

Laki

työntekijän eläkelain 205 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 205 §:n otsikko ja 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 205 §:n 3 momentti laissa 1247/2016 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
205 §	205 §
Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi	*Tietojen antaminen rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi* ***sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi***
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseen panoa varten.	Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus antaa 2 momentissa mainittuja tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteeseen panoa varten *sekä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

9.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 22 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 22 b §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 542/2012 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
22 b §	22 b §
Työllisyysrahaston oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen	*Työllisyysrahaston oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Tämän pykälän nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa edelleen rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten. Tiedot tulee hävittää heti, kun niitä ei tarvita.	Tämän pykälän nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa edelleen rikosten selvittämistä ja syytteeseenpanoa varten *sekä suojelupoliisille sen toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi*. Tiedot tulee hävittää heti, kun niitä ei tarvita.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-629-9 (pdf)

Kesäkuu 2023